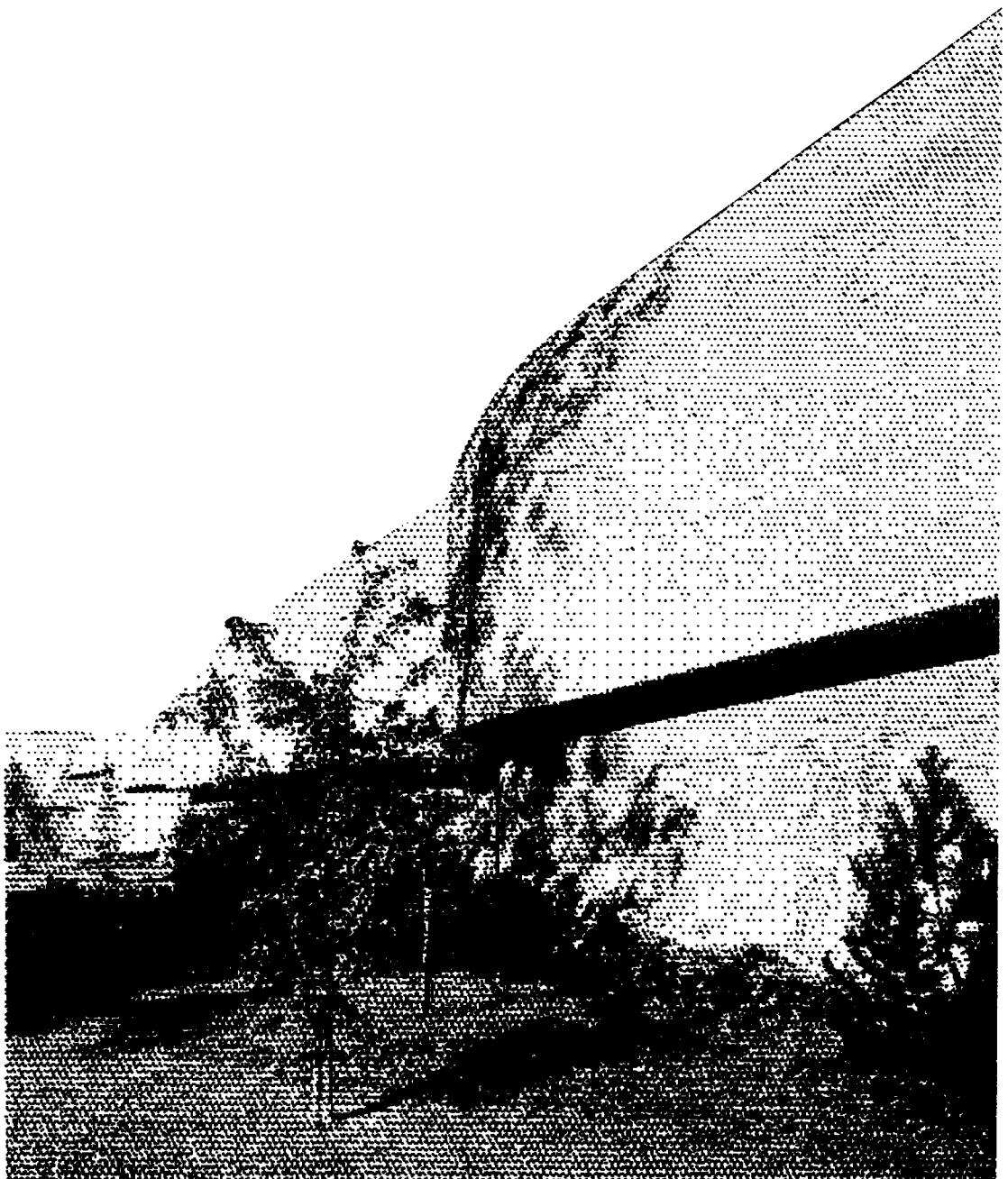

Eira Lampén

Alvar Aallon Jyväskylän Poliisitalo

Taidehistorian pro gradu-työ
Jyväskylän yliopistossa
18. 7. 2000

Sisällys

1. Johdanto	1
1.1. Tutkimusaiheen esittely ja rajaus	2
1.2. Tutkimustilanne ja lähteet	4
1.3. Ongelmat ja metodit	5
2. Jyväskylän poliisilaitoksen historiaa	7
2.1. Kaupunki saa oman poliisilaitoksen	8
2.2. Poliisilaitoksen huoneistot	10
3. Poliisilaitoksen toimitilakysymys	13
3.1. Katutason byrokratiaa	14
3.2. Suunnittelukilpailu	18
3.3. Alvar Aalto mukaan poliisitalon suunnitteluun	20
4. Poliisitalo kaupungin keskustassa	22
4.1. Jyväskylän hallintokortteli	23
4.2. Poliisitalo hallintokorttelin alakulmassa	26
5. Luonnoksista valmiiseen rakennukseen	30
5.1. Aallon poliisitalosuunnitelmat	31
5.2. Rakennushanke	35

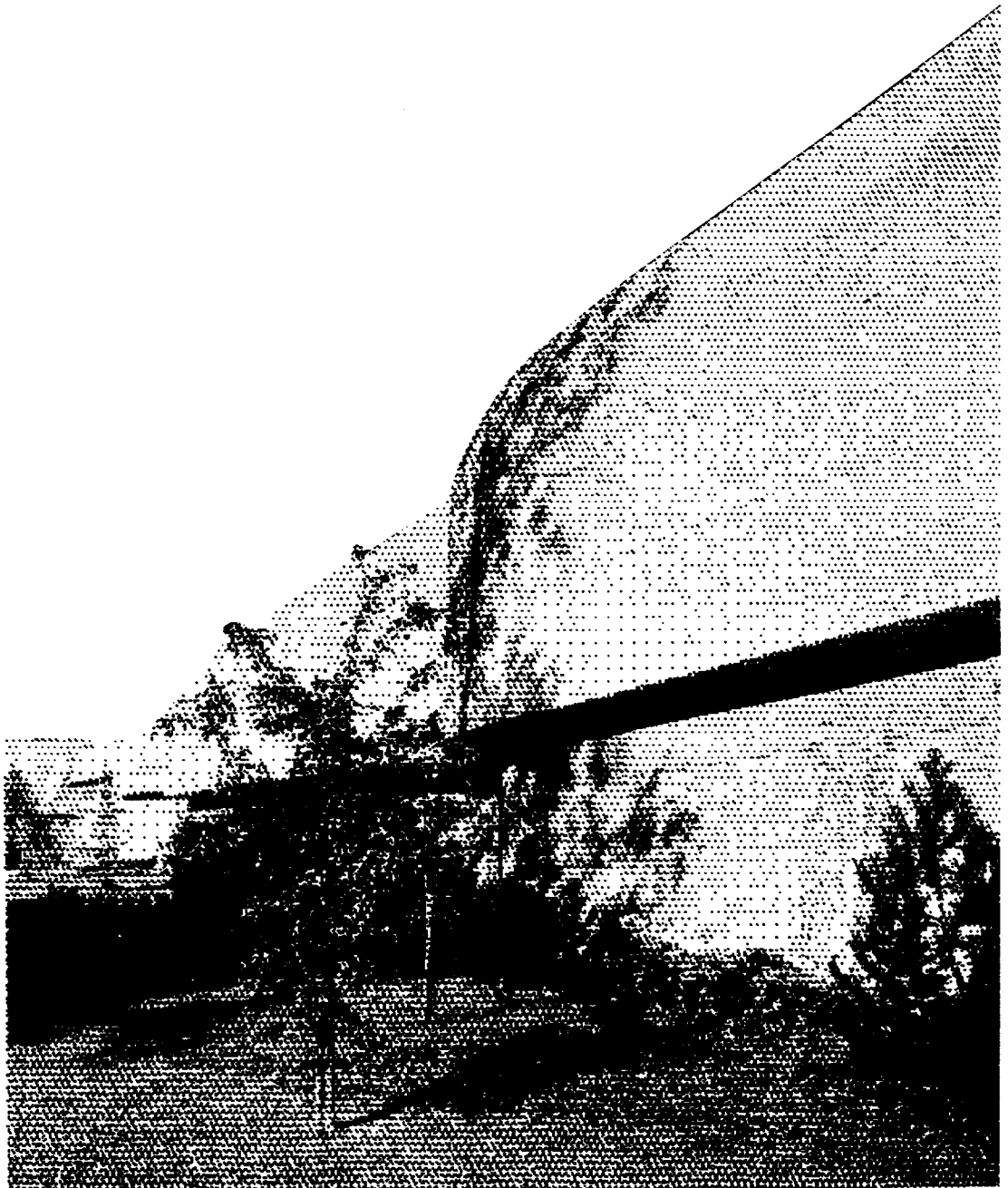
6. Arkipäivän arkkitehtuuria	39
6.1. Sisäpihat ja sisäänkäynnit	40
6.2. Kerrosten vuoropuhelua	44
6.3. Suoran hallitsevuus	49
6.4. Sellikonttori	52
6.5. Hyödyllisyyttä, lujuutta ja mielihyvää	55
7. Poliisitalo muutosten kohteena	61
7.1. Korjauksia ja lisäyksiä	62
7.2. Uudet haasteet	64
8. Päätäntö	67
Lähteet ja kirjallisuus	70
Suulliset lähteet	70
Painamattomat lähteet	71
Painetut lähteet ja kirjallisuus	73
Liitteet	

	Jyväskylän Yliopisto
Tiedekunta/Laitos	Humanistinen Tiedekunta / Taidehistorian Laitos
Tekijä	Eira Tuulikki Lampén
Työn nimi	ALVAR AALLON JYVÄSKYLÄN POLIISITALO
Oppiaine	Taidehistoria
Työn laji	Pro Gradu
Aika	Kesä 2000
Sivumäärä	75 Sivua + 14 Liitesivua

Tiivistelmä	<p>Pro gradu -tutkielma käsittelee vuonna 1970 valmistuneen Alvar Aallon Jyväskylän poliisitalon suunnittelua, rakentamista ja käyttöä. Työ perustuu asiakirja-aineistoon ja piirustuksiin, julkaistuihin lehtikirjoituksiin sekä aihetta sivuavaan kirjallisuuteen.</p> <p>Ennen sotia poliisilaitos joutui tyytymään monissa maamme kaupungeissa puutteellisiin toimitiloihin. Uusia poliisitaloja ryhdyttiin rakentamaan vasta 1950-1970-luvulla. Poliisitalon rakentaminen oli poliisille tärkeä identiteettiä luova ja vahvistava tapahtuma.</p> <p>Jyväskylän poliisitalo on osa Alvar Aallon vuodesta 1964 lähtien suunnittelemaa keskustakorttelia. Poliisitalo on korttelissa selvästi muuta arkkitehtuuria tukeva elementti, mikä sopii poliisilaitoksen ideologiaan yhteiskuntaa tukevana elementtinä.</p> <p>Poliisin tehtäväkenttä on erittäin laaja. Keskeisintä poliisin roolissa on suhde yleisöön, mikä heijastui rakennuksen ensimmäisen kerroksen julkisissa yleisöpalvelutiloissa. Vastakohtana avoimille tiloille olivat ylempien kerrosten lukitut putkat ja yleisöltä suljetut toimistotilat. Normaalista virastotalosta poiketen rakennuksessa oli lisäksi erityisesti poliisin toimintaa tukevia oheistiloja.</p> <p>Vähäeleisyydessään poliisitalo on hillitty rakennus, jonka arkkitehtuuri toistuu hallintokorttelissa sijaitsevassa virastotalossa. Rakennuttajan eli kaupungin tiukka budjetti huokuu kylmistä materiaaleista. Talon suorakulmaista tiilirunkoa arkkitehti on maustanut veistoksellisella betonimuurilla.</p> <p>Poliisitalo jää niin korttelissa kuin Aallon tuotannossa lähes unohtetuksi virastotaloksi. Poliisilaitoksen muuttaessa vuonna 1998 uusiin toimitiloihin muuttui rakennuksen alkuperäinen käyttötarkoitus. Poliisitaloa ei ole suojeltu, mutta se on säilytettävä rakennus valtakunnallisesti arvokkaassa kulttuuriympäristössä.</p>
-------------	--

Avainsanat	Alvar Aalto, Jyväskylä, poliisitalo
Säilytyspaikka	Jyväskylän yliopiston taidehistorian laitos

1. Johdanto

1.1. Tutkimusaiheen esittely ja rajaus

Pro gradu –tutkielmani aiheena on arkkitehti Alvar Aallon vuonna 1964-1970 suunnittelema Jyväskylän poliisitalo sekä sen puitteissa esille tulleet asiat.

LIITE 1

Jyväskylän poliisitalo on osa Alvar Aallon (1898-1976) suunnittelemaa Jyväskylän keskustakorttelia, ns. hallinto- ja kulttuurikeskusta. Alvar Aalto halusi rakentaa hyvin suunniteltuja rakennuksia ei ainoastaan ns. eliitille, vaan myös tavalliselle ihmiselle. Tässä suhteessa Aalto oli kansan arkkitehti. Myös monet julkiset toimeksiannot kuten Jyväskylän poliisitalo ovat yhteiskunnan jokaisen jäsenen tarvitsemia laitoksia.

Alvar Aallon Jyväskylän poliisitalon arkkitehtoninen sanoma on monikerroksinen. Poliisitalo sisältää arkkitehdin kenties tietoisesti tarkoittamia viestejä sekä tahatonta tiedostamatonta sanomaa. Arkkitehti itse ei ollut innokas töitään analysoimaan. Jyväskylän poliisitalo ilmentää arkkitehtuurillaan arvokkuutta ja kunnioitusta poliisivoimia kohtaan. Toisaalta myös jonkinlaista pelkoa ja etäisyyttä on havaittavissa persoonattomassa ja kylmäksi jättävässä rakennuksessa sen kovista materiaaleista ja muurimaisesta olemuksesta johtuen. Aallon poliisitalosta muodostuva ensimmäinen mielikuva riippuu kuitenkin täysin siitä, miltä suunnalta ja missä mielessä rakennusta lähestyy.

Jyväskylän poliisitalon kokonaistilavuus on noin 30 000 m³, josta poliisilaitoksen osuus rakennuksen historian alussa oli noin 20 000 m³. Poliisitaloon majoittuivat lisäksi kaupunginvoudintoinmisto, tilintarkastustoimisto ja rahatoimisto.¹ Vuonna 1997 poliisitalossa olivat poliisilaitoksen lisäksi Jyväskylän kaupungin rahatoimisto ja teknisen palvelukeskuksen siivousyksikkö.

---

¹ Näin hienoa poliisitaloa saa hakea ulkomailtakin 20.1.1970, 1.

Jyväskylän poliisilaitoksen muutettua vuonna 1998 uuteen poliisi- ja oikeustaloon muuttui Aallon poliisitalon alkuperäinen käyttötarkoitus. Tavoitteena oli kaupungin palveluiden keskittäminen hallintokortteliin. Noiden suunnitelmien valossa poliisitalossa piti tehdä tilajärjestelyjen yhteydessä laaja peruskorjaus.¹ Vuonna 1970 valmistuneen poliisitalon kohtalo on sittemmin selkeytynyt. Alkuperäisistä suunnitelmista luovuttiin ja rakennus peruskorjattiin tietotekniikka-alan yritystä Tieto Enator Oy:n tarpeita vastaavaksi.²

Jyväskylän poliisitaloa ei ole asemakaavassa suojeltu, mutta se on säilytettävä rakennus valtakunnallisesti arvokkaassa kulttuuriympäristössä.³ Mukana muutostöiden suunnittelussa on ollut Alvar Aalto –museo, jonka aloitteesta tein poliisitalosta rakennushistoriallisen inventoinnin keuhällä 1997. Työn tilaajana oli kiinteistön omistaja Jyväskylän kaupungin tilapalvelu. Kyseistä työtä olen laajentanut pro gradu –tutkielmakseni.

Tutkielman aiheen olen rajannut käsittelemään rakennusta poliisitalona ja siihen liittyvää problematiikkaa. Poliisitaloa ei voi kuitenkaan taidehistoriallisena tutkimuksena tyhjentävästi analysoida vain arkkitehtuuriin tukeutuen, lopputulos selittyy vasta taustojen selvityksellä. Olen käsitellyt tarkasti kaupungin osuuden rakennusprosessissa, päätöksenteon ja suhtautumisen uuteen poliisitaloon, sillä ne liittyvät 1960-luvulla käytyyn arkkitehtuurikeskusteluun poliisitalojen kohdalla ja antavat kiinnostavan kuvan yhteiskunnan toiminnasta. Sivuan sotien jälkeistä muutosta yhteiskunnassamme ja sen vaikutusta ns. virastoarkkitehtuurissa. Lisäksi tarkastelen rakennuksen merkitystä paitsi poliisilaitokselle myös Jyväskylän kaupungille sekä sen paikkaa Alvar Aallon tuotannossa.

Jyväskylän poliisilaitoksen historiaa lukuun ottamatta ei tutkielmassa laajasti käsitellä poliisin historiaa, poliisilakeja tai –järjestystä. Yksityiskohtaisen tarkastelun ulkopuolelle olen jättänyt myös rakennuksen myöhemmät vaiheet sekä Alvar Aallon henkilöhistorian. En ole myöskään tehnyt kattavaa katsausta sotien jälkeiseen suomalaiseen poliisilaitosarkkitehtuuriin. Selventääkseni tutkimaani aihetta sivuan kuitenkin muita vastaavia projekteja.

¹ Hallintokorttelin tuleva käyttö, muistio 30.10.1996. AAM/p.

² Sippo 2.2.1999.

³ Raksu-työryhmän neuvottelu 11.4.1997. AAM/p.

1.2. Tutkimustilanne ja lähteet

Mitä rakennukseen tulee, Jyväskylän poliisitaloa tutkiessani materiaali oli helposti saatavilla, sillä kyseessä on nuori julkinen rakennus. Toisaalta joillekin päätöksille vastauksen löytyminen osoittautui yllättäen vaikeaksi ja jää arvailujen varaan. Tästä esimerkkinä on rakennuksen suunnittelun tehtäväksi anto Alvar Aallolle. Myös rakennuksen luonne osittain yleisöltä suljettuna vaikeutti sen ja vastaavien muiden kohteiden vapaata kiertelyä ja tarkastelua. Oman vaikeutensa loi myös se hiljaisuus, joka poliisilaitosten toimitilojen kohdalla näyttää vallitsevan. Samalla kun poliisilaitoksesta esitellään koulutusta, tehtäväkenttää sekä kalustoa ja varusteita, ei itse rakennuksista puhuta useinkaan mitään. Olkoonkin, että suuri osa poliisin toiminnasta sijoittuu ns. kentälle, poliisitalo sisältää useita niin poliisilaitoksen kuin yhteiskunnan kannalta mielenkiintoisia argumentteja.

Vaikka poliisitaloja on sittemmin rakennettu runsaasti, modernista poliisitaloarkkitehtuurista ei ole olemassa kokonaisselvitystä. Päälähteinä tutkimuksessa on käytetty painamattomia arkistomateriaaleja aina kunnallispolitiikan pöytäkirjoista Aallon omiin piirustuksiin. Suurin osa poliisitalon rakennusvaiheita käsittelevästä materiaalista löytyy Jyväskylän kaupunginarkistosta sekä Alvar Aalto –säätön arkistosta Helsingistä. Poliisitalon rakentamisvaiheista koottu leikekirja, keväällä 1997 tehty huonekohtainen rakenneinventointi sekä Jyväskylän poliisilaitoksen historiasta kertovat Esa Seppäsen ja Pertti Tammikarin opinnäytetyöt¹ ovat antaneet arvokasta taustatietoa pro gradu –tutkielmaani varten. Painetuista lähteistä olen käyttänyt runsaasti lehtiartikkeleita. *Poliisimies-lehti* ja tekemäni henkilöhaastattelut valottivat ennen kaikkea poliisien näkökantaa. Leena Eräsaaren teos *Kohtaamisia byrokraattisilla kentillä* selvittää virastojen yhteiskunnallista puolta.

---

¹ Jyväskylän yliopiston historian laitokselle tehdyt pro gradu –tutkielmat, jotka käsittelevät Jyväskylän poliisilaitoksen historiaa vuoteen 1970.

1.3. Ongelmat ja metodit

Metodiltaan inventointi on taidehistoriallinen perustutkimus. Pro gradu -tutkielma hahmottaa Alvar Aallon Jyväskylän poliisitalon vaiheita. Koska talon rakennushistoriaa ei ole aikaisemmin selvitetty, tutkielma etenee kronologisesti poliisitalon suunnitelmien käynnistymisestä aina siihen saakka kun rakennus oli poliisilaitoksen toimipisteenä. Painotan tutkielmassani poliisitalon käsittelyä sekä historiallisena ilmiönä että rakennusarkeologisena kohteena. Päätökseni mahdollisimman kattavaan kuvaan olen jakanut aiheen käsittelyn kolmeen pääongelmaan.

Ensimmäinen ongelma on yhteiskunnan suhtautuminen rakennustehtävään ja sen toteuttamiseen. Selvitän poliisitalon merkitystä voimakkaasti kaupungistuvassa yhteiskunnassa sekä rakennuksen valmistamiseen nimenomaiseen muotoon vaikuttaneita seikkoja.

Poliisin työmäärä on lukumääräisesti kasvanut paljon vuodesta 1950. Erityisesti toimipaikkojen koolla ja sijoittamisella on ratkaiseva merkitys poliisin toiminnalle sekä poliisin ja yleisön yhteistyölle.¹ Vuoden 1956 yleislakon jälkeen yhteiskunta oli käymistilassa Suomen siirryttyä huomattavan lyhyessä ajassa agrariyhteiskunnasta teollisuus- ja palveluyhteiskunnaksi. Myös rikollisuus muutti muotoaan. Uudet haasteet nousivat esiin liikenteestä ja nuorisorikollisuudesta.²

Aallon poliisitalon voidaan katsoa valmistuneen eräänlaisessa käännöskohdassa: Vasta tuolloin alettiin ymmärtää, että poliisin näkyvä rooli yhteiskunnassa tarkoittaa myös rakennuksen olemuksen mieltämistä poliisilaitokseksi. Ennen sotia poliisilaitos sai monissa maamme kaupungeissa peruskorjatut tilat, joita ei kuitenkaan ollut varsinaisesti suunniteltu poliisilaitosta varten. Varsinaisesti uusia toimitiloja ryhdyttiin rakentamaan vasta 1950-1970-luvulla.

---

¹ Poliisin rooli yhteiskunnassa 1983, 7.

² Seppänen 1987, 92. JyKm.

Toisen ongelmakentän muodostaa Aallon edustama modernismi. Pohdin millä tavalla virastoarkkitehtuuri koettiin –60-70-luvun Suomessa ja kuinka Aalto sovelsi sitä suunnitelmassaan poliisitalon kohdalla. Keskeisellä sijalla on rakennuksen arkkitehtoninen kuvaus tarkkailun paionpisteen ollessa rakennuksen ominaispiirteiden esiintuomisessa.

Valtion ja kuntien omistamat rakennukset ovat tärkeä osa kansallista kulttuuriperintöämme ja Suomen historiaa. Näissä rakennuksissa heijastuvat eri aikakausien yhteiskunnalliset arvot ja tarpeet. Lisäksi ne ovat julkisen vallan symboleina keskeisillä ja näkyvillä paikoilla muodostamassa kaupungin ulkoista kuvaa. Jotta julkisista rakennuksista tulisi muistomerkkejä, niihin on perinteisesti sijoitettu rahaa ja valtava määrä työvoimaa. Siten näillä rakennuksilla on korostunut vaikutus kaupungin kehitykseen.¹

Suomessa poliisitalot eivät tarjonneet arkkitehdille mahdollisuutta varsinaiseen monumentaalirakentamiseen. Poliisitalot on koettu käytännön rakennuksiksi. Niiden arkkitehtuurissa korostuu rationaalisuus ja taloudellisuus. Arkkitehtoniset näkemykset saivat jäädä usein taka-alalle, kun erilaiset säädökset ja tiukka budjetti sävyttivät poliisilaitosten suunnittelua. Kuitenkin, ristiriidassa edellä mainitulle, poliisitaloista haluttiin näyttäviä maamerkkejä ja niitä suunnittelemaan palkattiin myös nimikkaita maamme arkkitehtejä.

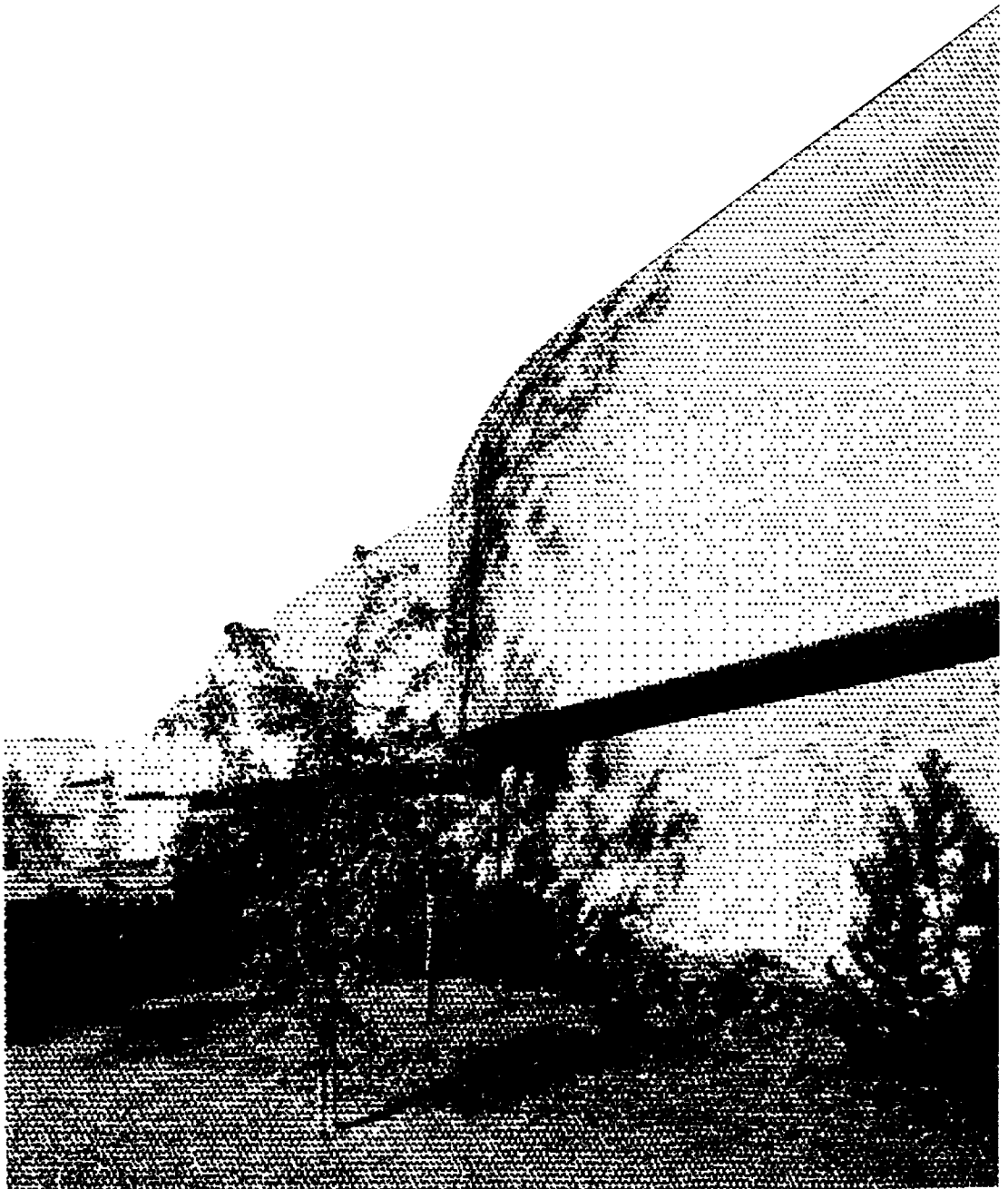
Kolmannen aihepiirin muodostaa Jyväskylän poliisitalon toimiminen nimenomaan poliisitalona sekä sen käyttötarkoituksen muuttumiseen vaikuttaneiden taustojen selvittäminen. Rakennuksen perusrakenteeseen en tutkielmassa perehdy, sillä se muodostaa oman, varsinaisesta aiheesta poikkeavan ongelmakentän.

Poliisin tehtäväkenttä on erittäin laaja, mikä näkyy selvimmän rakennuksen eriluonteisissa tiloissa: julkisissa auloissa ja käytävissä, yksittäisten ihmisten työhuoneissa sekä putka- ja vankilatiloissa. Näiden eri osatekijöiden taustan analysoiminen tekee rakennuksen tarkastelun erityisen mielenkiintoiseksi.

---

¹ Rodriguez-Gabriel 1994, 3.

2. Jyväskylän poliisilaitoksen historiaa

2.1. Kaupunki saa oman poliisilaitoksen

Historiallisesti katsoen poliisi on nuori ilmiö. Varhaisimpina aikoina Ruotsi-Suomessa kuninkaan vallan ollessa vielä heikko kaupungeilla oli varsin laaja itsenäinen määräysvalta myös järjestysasioissa. Kuninkaan vallan vahvistuttua 1600-luvulla ryhdyttiin hallintoa keskittämään valtion viranomaisille. Sen sijaan Venäjän vallan alaisuuteen joutuminen merkitsi valtion lisääntyvää määräämisvaltaa,¹ sillä Manner-Euroopassa ja Venäjällä hallinneet absoluuttiset monarkiat loivat keskitettyjä poliisijärjestelmiä jo 1600- ja 1700-luvulla. Anglosaksisiin maihin poliisilaitokset syntyivät 1800-luvulla.²

Suomen ensimmäinen poliisilaitos perustettiin vuonna 1816 Turkuun. Helsinki sai poliisikamarinsa vuosikymmentä myöhemmin ja maamme kolmas tärkeä kaupunkikeskus Viipuri vuonna 1836. Kansainvälisesti katsoen poliisitoimi syntyi siis Suomessa varhain. Esimerkiksi Lontooseen perustettiin yhtenäinen poliisivoima vasta vuonna 1829. Poliisilaitosten perustaminen Suomen huomattavimpiin keskuksiin ei saanut alkuvoimaansa paikallisista tarpeista, vaan aloitteentekijänä oli keisarillisen Venäjän hallitus. Venäjän tsaarinvallalta pelkäsi yleistynyttä vallankumouksellista toimintaa ja salaliittoja. Voidaankin sanoa, että vallankumousuhka synnytti Suomen poliisikamarit.³

Kun Jyväskylän kaupunki perustettiin vuonna 1837, ei kaupungilla sen pienuuden takia ollut vielä omaa poliisilaitosta. Järjestyksenpidosta pitivät huolen ns. kaupunginpalvelijat ja palovartijat.⁴ Kaupungin perustamisesta lähtien vuoteen 1901 saakka palovahdit kiertelivät öisin kaupungin katuja ja hoitivat samalla järjestysmiehen tehtäviä. Rikolliset kuljetettiin tarvittaessa kaupunginvankilaan, joka sijaitsi kirkkotorin laidas-

---

¹ Turkki 1989, 5.

² Hietaniemi 1984, 1.

³ Hietaniemi 1984, 2.

⁴ Seppänen 1987, 9 – 10. JyKm.

sa olevassa ruiskuhuoneessa. Palovartijat joutivat päivystämisen ohessa myös tarkkailemaan säilössä olevia. Heillä olikin tärkeä merkitys kaupungin järjestyksen valvonnassa siihen saakka, kunnes varsinaisia poliisipalvelijoita alettiin palkata. Kaupungin palovartioiden määrää oli kuitenkin v. 1883 vähennetty, jolloin työmäärä lisääntyi huomattavasti. Valtuusto lopetti palovartioiden velvollisuuden osallistua poliisitoimiin. Tämä oli merkittävä tapahtuma Jyväskylän järjestyksenpidon historiassa, vanhasta tavasta luovuttiin kokonaan.¹

Jyväskylän poliisilaitoksessa vallitsi alkuaan ns. kyläpoliisijärjestelmä. Poliisien kesken ei ollut mitään työnjakoa, vaan jokainen hoiti kaikkia mahdollisia poliisitoimeen kuuluvia tehtäviä. Konstaapelit olivat maistraatin alaisia, ja näin ollen kaupunginviskaali oli heidän päällikkönä.² Poliisivaltaa käyttivät järjestysvoima ja vuodesta 1862 lähtien maistraatti sekä pormestari kaupunginviskaali apunaan. Varsinaiset poliisipalvelijat palkattiin vuonna 1881, mitä voidaan pitää Jyväskylän poliisilaitoksen alkuna. Oman poliisijärjestyksen Jyväskylä sai vuonna 1886, mutta vasta 1900-luvun alun organisaatiomuutosten seurauksena Jyväskylän poliisista tuli valtion poliisi.³

Jyväskylän poliisilaitoksen historiassa on kolme merkittävää ajanjaksoa; Paitsi että sota-aika toi poliisille erityistehtäviä poikkeukselliset olot vaikeuttivat järjestyksenpidon hoitoa. Sodan jälkeisenä aikana aina yleislakkoon saakka maamme poliisitoimi oli kriisissä. Ikäluokka oli huonosti koulutettua ja vaihtuvuus oli suuri. Myös kalusto oli ikääntynyttä ja huonokuntoista. Yleislakon jälkeen 1970-luvun taitteeseen asti koettiin Jyväskylän poliisilaitoksessa suurten muutosten aika. Poliisin asema vahvistettiin lailla. Lisäksi poliisi joutui vastaamaan kaupungistumisen tuomiin uusiin haasteisiin, kun siirryttiin hitaan kasvun yhteiskunnasta nopean kasvun yhteiskuntaan. Kun Jyväskylä vielä ennen sotia lukeutui ns. pieniin kaupunkeihin (alle 10 000 asukasta), esikaupunkiliitokset nostivat sen kokoa ja asemaa. Myös yliopisto loi oman leimansa kaupungin elämään.⁴

---

¹ Tammikari 1970, 13-14; 41. JyH.

² Tammikari 1970, 28. JyH.

³ Seppänen 1987, 9-10. JyKm.

⁴ Seppänen 1987, 1-3. JyKm.

2.2. Poliisilaitoksen huoneistot

Alun perin ei ollut varsinaisia poliisilaitosrakennuksia, ainoastaan jonkinlainen taukotupa vartiovuorossa oleville. Sen sijaan pidätyksille tuli olla suoja. Voidaankin sanoa, että siinä missä nykyään poliisilaitos on paljon muutakin kuin pidätettyjen säilytyspaikka, poliisihuoneistot syntyivät pitkälti pidätyksistä seuranneille tarpeille.

Entiseen aikaan valtio katsoi, että rikoksista pidätettyjen ja syytösteeseen pantujen henkilöiden säilytys kuului asutuskeskuksen omille elinkeinoharjoittajille. Maunu Eerikinpojan kaupunkilain raastuvan-kaaressa veloitettiin tätä tarkoitusta varten perustamaan erikoisia kaupunginvankiloita. Nämä pyrittiin tavallisesti sijoittamaan lähelle kaupungin muita virastorakennuksia, kuten raatihuoneen yhteyteen esim. johonkin sivuhuoneeseen tai kellariin.¹

Heinäkuussa v. 1839 ruvettiin Jyväskylässä rakentamaan uutta kaupunginvankilaa. Sen asemaksi tuli raatihuoneen tontti, joka sijaitsi nykyisen Vapaudenkadun varrella vastapäätä kirkkotoria. Vankila valmistui vuonna 1846. Sen muodostivat kaksi pientä selliä, ulkorakennus ja vahvistestarin huone. Vankila oli rakennettu vanhoista hirsistä, mikä aiheutti sen, että vangit karkailivat lahojen nurkkien kautta. Vuoden 1848 keisarillinen julistus velvoitti kaupunkieja kunnostamaan vankilansa. Aivan Jyväskylän kaupunginvankilan viereen rakennettiin v. 1854 ruiskuhuone palolaitoksen käyttöön. Näin palovartijat olivat velvollisia piestä korvasta vastaan huolehtimaan vängituista. 1880 – luvun loppupuolella rakennettiin uusi, puinen kaupunginvankila.²

Lähteiden niukkuuden perusteella on vaikea antaa tarkkaa selvitystä ensimmäisten poliisien varsinaisista toimitiloista Jyväskylässä. Ennen vuosisadan vaihteessa valmistunutta kunnallistaloa ei asiakirjoissa

---

¹ Tammikari 1970, 31-32. JyH.

² Ibid.

mainita poliisilaitoksen huoneista. Vuoden 1885 irtaimistoluettelosta voi havaita, että poliiseille kuuluvia tavaroita säilytettiin ”jossakin ruiskuhuoneen pihalla”. Todennäköisesti kyseessä oli kaupunginvankila, joka samalla toimi kaupungin ensimmäisenä poliisilaitoksena. Tilat eivät siis alkuaan olleet kovin suuret, mutta niiden tarvekin oli vähäinen. Koska kunta joutui itse huolehtimaan poliisilaitoksen huoneiden rakentamisesta ja niiden ylläpidosta, eivät tilat aina olleet vaatimusten mukaisia. Poliisilaitoksen rakennukset eivät tähän aikaan muuallakaan maassa olleet sen parempia kuin Jyväskylässä. Esimerkiksi Kotkan v. 1878 perustettu poliisilaitos toimi aluksi pienessä vajassa.¹

Vuosisadan vaihteessa Jyväskylän poliisilaitos oli muutettu kunnallistaloon. Parannus oli silloin tuntuva, mutta vajaan parinkymmenen vuoden kuluttua toimitilat osoittautuivat liian pieniksi. Vuodesta 1916 lähtien muodosti poliisilaitoksen huoneiston kunnallistalossa kolme erillistä huonetta tai paremminkin ”karsinaa”. Alun perin yksi suuri huone oli erotettu puolentoista tuuman paksuisia lautoja apuna käyttäen kolmeksi erilliseksi sopukaksi. Nämä kolme karsinaa olivat tarkoitustaan vastamattomat. Poliisilaitoksen toimitiloja varten etsittiin sopivaa huoneistoa. Rahatoimikamarin oman suunnitelman mukaisesti arkkitehti Toivo Salervo (1888-1977) laati piirustukset kaupungin kunnallistalon kellarikerroksen muuttamisesta poliisilaitoksen käyttöön sopivaksi. Ratkaisu tyydytti valtuustoakin, koska tilat tulivat entisen yhteyteen ja uuden poliisitalon rakentamiselta säästyttiin.²

Poliisilaitoksen laajentamista olisi kaivattu jo sortokauden aikana, mutta asian parantamiseksi ei haluttu tehdä mitään, sillä pelättiin virkavallan otteen tiukkenemista. Huoneistokysymykset olivat ensi sijassa riippuvaisia kunnallisista elimistä. Itsenäistymisen jälkeen tunnettiin sen sijaan halua kehittää poliisilaitoksen ulkoisiakin asioita.³ Vuoden 1918 jälkeen poliisilaitoksessa oli yhteensä viisi huonetta. Vuonna 1927 poliisilaitoksen täydellistämisen ollessa vielä valmisteilla, ei reformi maaherran mielestä edellyttänyt millään tavalla poliisikamarin huoneiston ja

¹ Tammikari 1970, 32 – 33. JyH.

² Erään ehdotuksen mukaan poliisilaitos olisi voitu kokonaan siirtää Vapaudenkadun- ja Asemakadun kulmassa olevaan entiseen Monopolyhtiön taloon, jonka kaupunki 1918 oli yhtiöltä ostanut. Toisaalta valtuusto tiedusteli rahatoimikamarilta, voisiko se vuokrata jostain muualta poliisilaitokselle sopivan huoneiston. Tammikari 1970, 101; 102 – 103. JyH.

³ Tammikari 1970, 101; 102 – 103. JyH.

kaupunginvankilan parantamista tai laajentamista.¹

Yleisesti ottaen voidaan todeta, että poliisilaitoksen toimitilojen laajentamisella oli voimakas väliaikaisuuden luonne, tilapäisin ratkaisuin pyrittiin selviytymään vaikeuksista. Aina vedottiin siihen, että suunnitelma oli valmisteilla.² Laillisen valtio- ja yhteiskuntajärjestyksen sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen poliisilaitos tarvitsee kuitenkin toimitilat, jotka poliisin tehtäväkentän laajuuden vuoksi asettavat rakennukselle erityisvaatimuksia. Silti vielä ennen Toista Maailmansotaa Jyväskylän poliisilaitos toimi osittain kaupungintalon kellarin ahtaissa tiloissa. Se joutui käyttämään oman puuttuessa kaupungin vankilaa ja liikuntatiloinaan Cygnaeuksen koulun voimistelusalua.³

Esikaupunkiliitoksen ollessa tiedossa sisäasiainministeriö oli vuonna 1939 vahvistanut Jyväskylän uuden poliisitalon piirustukset.⁴ Kaupunginarkkitehti Matti Hämäläinen (1904-1999) oli kaupunginhallituksen kehotuksesta ja poliisimestarin kanssa neuvoteltuaan laatinut alustavan luonnoksen kokonaan uuden poliisitalon rakentamisesta kaupungintalon tontille Torikadun varteen. Suunnitelman mukaan poliisitalo olisi ollut tilavuudeltaan 5 000 m³. Laajentamismahdollisuutena oli neljän kerroksen rakennuttaminen aikanaan. Rakennustoimisto oli ehdottanut, että uudisrakennuksen pohjakerrokseen rakennettaisiin kaasutai mieluummin pomminvarma suoja. Kustannukset olisivat nousseet kahteen miljoonaan markkaan. Talvisodan takia suunnitelma jäi toteutumatta, joskin tilat olisivat osoittautuneet riittämättömiksi heti sodan jälkeen.⁵

Jatkosodan jälkeen kunnostettiin kaupungintalon pihassa ollut ulkhuonerakennus poliisilaitoksen virastohuoneeksi. Aluksi huone toimi miehistön luento- ja voimistelusalina, mutta myöhemmin järjestysosasto muutti sinne. Tällöin kaupungintalon alakerta jäi rikospoliisin käyttöön. Vuoden 1941 esikaupunkiliitoksen jälkeen Halssillaan perustettiin poliisivartioasema, joka lakkautettiin kustannussyistä vuonna 1954.⁶

---

¹ Tammikari 1970, 126-127. JyH.

² Tammikari 1970, 127 - 130. JyH.

³ Seppänen 1987, 1; 44. JyKm.

⁴ Ibid.

⁵ Kertomus Jyväskylän kaupungin kunnallishallinnosta 1939 1941, 270 - 271.

⁶ Seppänen 1987, 44; 85 - 86. JyKm.

3. Poliisilaitoksen toimitilakysymys

3.1. Katutason byrokratiaa

Kehittyneessä yhteiskunnassa julkinen hallintojärjestelmä on muotoutunut tärkeäksi ja vakiintuneeksi osaksi yhteiskunnan kokonaisjärjestelmää. Hallinnon muotoon ja ilmiasuun liittyvät seikat, kuten julkiset rakennukset, heijastavat hallinnon rakenteellista ja kulttuurista muutosta.¹ Julkisten palvelusten rakennukset kuvastavat siten yhteiskunnallisia oloja. Yhteiskunnan järjestysmuoto, valtakoneisto ja vallitsevat arvostukset ilmenevät siitä, kuinka laajoja palvelut ovat, miten ne on järjestetty, kenelle ne on suunnattu, kuka tai ketkä ylläpitävät niitä ja kuinka niitä hallitaan.

Poliisilaitoksen palveluja ovat ylläpitäneet valtio ja kunta. Ne rahoitetaan verorahoilla ja pitkällä tähtäimellä ne tuottavat 'tuloa' auttamalla ihmisiä tulemaan toimeen ja toimimaan yhteiskunnassa.² Poliisin tehtävät perustuvat oikeusjärjestykseen ja ilmenevät laeista ja niiden nojalla annetuista säädöksistä ja määräyksistä. Jotkut poliisin tehtävät kuitenkin perustuvat maan tapaan.³

Poliisilaitos kuuluu sellaisten julkisten organisaatioiden joukkoon, joihin kansalaiset voivat mennä pyytämään palveluita. Poliisilaitos on osa katutason byrokratiaa, jossa työntekijät ovat vuorovaikutuksessa etujen jakamisen kanssa ja heillä on laaja päätösvalta etuihin tai julkisten määräysten toimeenpanoon. Monet hallituksen tarjoamat palvelut yksityisille jaetaan juuri julkisen byrokratian välityksellä. Kyseiset organisaatiot palkkaavat suuren joukon työntekijöitä alimmalle mahdollisimmalle tasolle (low-level) välittämään palveluiden jakelua.⁴

Katutason byrokraattien keskeisiä piirteitä on, että heidän työnsä rutiiniosa on vuorovaikutus asiakkaiden kanssa. Myös poliisin roolissa keskeisintä on suhde yleisöön. Paitsi että suuri osa poliisin päivittäisistä tehtävistä tulee yleisöltä, myös yleisön poliisia koskevat odotukset muok-

¹ Nikkilä 1986, 10-11.

² Sundström 1970, 77.

³ Poliisin rooli yhteiskunnassa 1983, 4-6.

⁴ Eräsaari 1995, 15.

kaavat suuressa määrin poliisin roolia. Lisäksi poliisi joutuu toimimaan yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa.¹

Poliisin tehtäväkenttä on erittäin laaja. Toimistotyö koostuu yleisön ilmoitusten vastaanottamisesta, raporttien kirjoittamisesta suoritetuista tehtävistä ja hallintotehtävistä. Lisäksi poliisi on tavoitettavissa myös silloin, kun muut viranomaiset eivät ole. Toisin kuin useimmilla muilla julkisilla organisaatioilla poliisilla on varsinaisen virastotyön lisäksi toimintaa, joka keskittyy rakennuksen ulkopuolelle ns. kentälle. Tällöin rakennus toimii eräänlaisena tukikohtana paitsi työntekijöilleen myös kansalaisille.

Vaikka kaupunkien poliisilaitokset oli valtiollistettu vuonna 1903 annetulla asetuksella ja kaupunkien tehtäväksi oli jäänyt avustaa määräsommalla järjestysvaltaa,² poliisilaitosten asianmukaisten toimitilojen suunnitteluun ei varoja ohjattu. Poliisilaitokset koettiin julkisen rakentamisen hierarkiassa vähäisiksi. Taloudelliset kysymykset nousivat ensisijaisiksi. Kannattavuussyistä poliisilaitokset niin kuin monet muutkin maamme julkiset virastot tehtiin "kombinaatioina vuokrataloihin". Maaseudulla poliisin toimitilana oli usein nimismiehen kanslia. Kaupungissa poliisilaitos sijoitettiin varhaisessa vaiheessa kaupungintalon tiloihin tai läheisyyteen. Aallon mukaan säästäminen tuhosi kaupungin kasvot.³

"Minusta tuntuu, että elämässä on monia tilanteita, joissa organisaatio on liian brutaali. Arkkitehdin tehtävä on antaa elämälle herkempi rakenne."⁴

Kun sotakorvaukset oli saatu maksetuksi, kansakunta palautui normaaliin elämään vuoden 1952 tienoilla. 1950-luvun kaupungistuminen edellytti paljon julkista rakentamista. Haluttiin panostaa yhteiskunta-elämään parantamalla asumista, koulutusta ja terveydenhoitoa.⁵ Poliisiin ei edelleenkään kiinnitetty tarpeeksi huomiota, vaikka sen toiminta ja käytössä olleet resurssit olivat ajastaan vuosikymmeniä jäljessä. Poliisi-

¹ Poliisin rooli yhteiskunnassa 1983, 3.

² Saarinen 1972, 602.

³ Alvar Aallon puheenvuoro Suomen Arkkitehtiliiton Suur-Helsingin neuvottelupäivillä 22.4.1966. Schildt 1997, 213.

⁴ Alvar Aallon esitelmä "Zwischen Humanismus und Materialismus", ilmestynyt Der Bau -lehdessä n:o 7 - 8, 1955. Schildt 1997, 179.

⁵ Salokorpi 1990, 31.

laitokset saivat usein vasta pitkällisenkin odottamisen jälkeen käytännölliset toimitilat eikä Jyväskylän poliisilaitoksen toimitilakysymys ollut ainutlaatuinen Suomessa. Turussa vuodesta 1830 Vanha Suurtorin varrella toimineelle poliisilaitokselle etsittiin vuosikymmenien ajan uutta sijoituspaikkaa. Vuonna 1920 oltiin jo niin pitkällä, että uuden, ajanmukaisemman poliisitalon piirustukset olivat lopullista silausta vaille valmiina, mutta kerta toisensa jälkeen suunnitelmat kariutuivat ja vasta 1980 - luvulla hankkeesta tuli totta.¹

Syynä tilanteen toivottomuuteen oli usein hallinnolliset syyt. Siinä missä muut virastot olivat kunnan alaisuudessa, poliisilaitos oli valtion poliisi. Tilanne oli sama läpi Suomen. Useimmissa kunnissa ei nähty tarpeelliseksi rahoittaa valtion laitosta kunnan varoilla, joilla katsottiin olevan tärkeämpiä sijoituskohteita. Kuntien päättäjät tuntuivat unohtaneen, että poliisilaitos auttaa kuntaa. Näin ollen käytiin keskustelua siitä, että kunnan tulisi puolestaan tukea poliisilaitoksen toimintaa.

"Tulee ajatelleeksi, koska valtio on köyhä ja halutonkin, eikö voitaisi lakiteitse velvoittaa itsekukin kunta ottamaan osaa poliisin menoihin siten, että kunnat määrättäisiin laittamaan tarpeelliset poliisitalot."²

Vertailtaessa Helsingin poliisilaitoksen tiloja vastaavan kokoisen kaupungin poliisilaitokseen Tanskassa, tilat heillä olivat 1950-luvulla asianmukaisemmat ja tilavammat.³ Tanskan poliisi oli varustettu monin sellaisin välinein, jotka Suomesta vielä tuolloin puuttuivat. Huoneistokysymyksessä Kööpenhaminan poliisilla oli käytössään suuri keskusasema ja yhdeksän poliisiasemaa eri puolilla kaupunkia sekä näiden lisäksi huolto- ja liikennepoliisilla oli omat virastonsa ja tarvittavat tilat. Arkkitehti Kampmanin suunnittelema ja vuonna 1920 valmistunut Kööpenhaminan keskuspoliisiasema sijaitsi kaupungin keskustassa. Tuossa valtavassa rakennuksessa oli 350 virastokäytössä olevaa huonetta, paraatipiha ja ns. muistojen aula. Rakenteeltaan talo oli kolmion muotoinen ja 5-kerroksinen.⁴

¹ Kalpa 1989, 139.

² Lahti 1954, 42.

³ Uusi Poliisitalo Vallilaan 1957, 541 – 542.

⁴ Pennanen 1956, 765.

Erityisen toivottomaksi tilanne koettiin monissa maamme pienissä maaseutupaikajissa.

”Varmaan suurin osa maaseudun poliisimiehistä kummeksuu, eikä valtiovallalla ole mitään mahdollisuuksia parantaa maaseudun poliisitoimintaa, vai puuttuuko toimenpaneilta elimiltä siihen halu...”¹

Maaliskuun 10. päivänä 1961 jättivät eduskunnan kansliaan asianomaisen valtioneuvoston jäsenen vastattavaksi edustaja J. Tenhiälä poliisilaitoksen huoneistotiloja koskevan kyselyn:

”Useiden kaupunkien, kuten Lahden, Hämeenlinnan, Jyväskylän jne., poliisilaitokset ovat jo vuosikautia joutuneet toimimaan sangen ahtaissa ja epäajanmukaisissa huoneistotiloissa... Jo esivallan arvoallan kannalta olisi aika saada eri kaupunkien poliisilaitosten takapajuiseen tilaan jääneiden rakennusten pikainen uudistaminen käyntiin...

Onko Hallitus tietoinen niistä vaikeuksista, mitkä vallitsevat kaupunkien poliisimiesten suorittaessa työtään perin vanhanaikaisissa ja monessa kohden puutteellisissa huoneistotiloissa, ja jos on, mitä hallitus aikoo tehdä asian-tilan kiireelliseksi korjaamiseksi?”²

Antamassaan vastauksessaan sisäministeri Eemil Luukka totesi, että monessa kaupungissa oli ryhdytty toimenpiteisiin: Porin kaupungissa oli rakenteilla palo- ja poliisitalo. Myös Hämeenlinnassa oli pyrkimyksenä toteuttaa palo- ja poliisitalon rakentaminen. Tampereella poliisitalon luonnospiirustukset olivat jo valmiina ja Helsingin kaupungin oikeus- ja poliisitalon huonetilaojelman oli suunnitteluvaiheessa. Lahden kaupungin uuden virastotalon rakentaminen ajoittui lähitulevaisuuteen. Samoin suunnitteilla oli Jyväskylän kaupungin virastotalo, jonka yhteyteen tilat oli varattu myös poliisilaitokselle. Lisäksi kokonaan uusia huoneistotiloja poliisia varten oli suunnitteilla Pietarsaareen, Tornioon ja Kotkaan.³

¹ Lahti 1954, 42.

² Kysely ja vastaus poliisilaitosten huoneistotiloista 1961, 324.

³ Kysely ja vastaus poliisilaitoksen huoneistotiloista 1961, 324 – 325.

3.2. Suunnittelukilpailu

Jyväskylä oli kasvanut moninkertaisesti 1930 - luvulta lähtien. Kaksi suurta alueliitosta ja voimakas teollistuminen olivat kasvattaneet pinta-alaa ja asukaslukua huomattavasti. Keskustelu uuden poliisitalon saamiseksi Jyväskylään alkoi heti sotien jälkeen, mutta varojen puute oli suurin este hankkeen toteuttamiselle. Poliisilaitos kritisoi toimitilojaan, jotka eivät vastanneet enää vaatimuksia 1960 - luvulla.¹

"Poliisin toimitalon saamisesta on sotien jälkeen usein ollut keskustelua kaupungin viranomaisten kanssa, mutta mitään edistystä asiassa ei ole tapahtunut. Väliaikaisratkaisuna kaupunki on kunnostanut kaupungintalon piharakennuksessa olleet hevostallin ja kärryvajan toimitiloiksi järjestyspoliisille, saman rakennuksen toisessa päässä olleen ulkokäymälän osoitetoimistoa varten.

Kaupunkien osanotosta poliisilaitoksen menoihin annetun lain mukaan kaupunki on velvollinen antamaan kaupungin poliisilaitokselle sen eri tarpeita ja toimintaa varten tarkoituksenmukaiset huoneistot ja pitämään ne tarkoituksenmukaisessa kunnossa. Suurta osaa poliisilaitoksen käytössä nyt olevista huoneista eivät varmaan kaupungin omat virkamiehet, kaupunginlääkäri ja ammattientarkastaja, voine hyväksyä toimistohuoneina käytettäväksi.²

Jyväskylän kaupunginhallituksen kokouksessa 13.6.1960 päätettiin järjestää I kaupunginosan 3. korttelin, ns. kaupungintalokorttelin eli hallinnollisen keskuksen suunnittelemiseksi arkkitehtikilpailu, jonka ohjelmaan kuului myös poliisien puutteellisten toimitilojen ratkaiseminen uudella poliisitalolla. Yleiskaavatoimikunnan esityksen mukaisesti kolmiä-

---

¹ Seppänen 1987, 85-86; 117. JyKm.

² Kysymys uuden toimitalon rakentamisesta poliisitalolle 28.6.1960, 874 §. JKA/h.

seninen toimikunta¹ määrättiin valmistelemaan asiaa.²

Kaupungintalokorttelin suunnittelun kilpailuaika oli 1.1. - 31.5.-1961 ja osanotto oli avoin kaikille Suomen kansalaisille. Tavoitteena oli saada aikaan tarkoituksenmukainen ja taloudellinen ratkaisu Jyväskylän kaupungin hallinnolliseksi keskuksesi. Poliisilaitoksen lisäksi kortteliin oli sijoitettava tilat kaupungin eri virastoja varten. Vaatimuksena oli, että lääninarkkitehti Karl Wiktor Reiniuksen (1862-1936) Kunnallistalo vuodelta 1899 sisältyy suunnitelmaan, joka voidaan toteuttaa vaiheittain. Olihan kyse niin rahallisesti kuin työmäärällisesti mittavasta kokonaisuudesta. Ensimmäiseen rakennusvaiheeseen kuului poliisitalo. Sen tilaohjelma sisälsi varaukset poliisimestarille ja kanslialle, osoite- ym. toimistoille, rikospoliisiasastolle, järjestyspoliisiasastolle, autoille sekä ns. yhteisille toiminnoille (odotushalli, luentosali, voimistelusalii).³

Kaupungintalon korttelin suunnittelukilpailun 1. palkinnon voittivat ehdotuksellaan "Porrastori" arkkitehdit Timo (s. 1928) ja Tuomo (1931-1988) Suomalainen. Alvar Aaltoa ei mainita kilpailun osanottajien joukossa. Palkintolautakunta⁴ suositteli tehtävän edelleen kehittämisen perustaksi ensimmäiselle palkintosijalle sijoittunutta ehdotusta.⁵ Jo heti kilpailun ratkettua paikallislehdessä epäiltiin näin suurimittaisen suunnitelman toteutumista aikana, jolloin kaupungin budjetti oli tiukoilla.

"Milloin korttelin uudelleenrakentamiseen päästään käsiksi on jo kokonaan toinen kysymys, sillä kaupungilla on edessään useitakin paljon akuutisemman tarpeen vaatimia rakennustehtäviä"⁶

Suunnitelma "Porrastori" ei koskaan toteutunut, eikä näin ollen Jyväskylään saatu uutta poliisitaloakaan 1960-luvun alkupuoliskolla.

¹ Toimikunnan puheenjohtajana oli apulaiskaupunginjohtaja Veikko Tolamo sekä jäsenenä kaupunginarkkitehti Olli Kivimaa ja toimistopäällikkö Veikko Kara.

² Ehdotus I kaupunginosan 3. korttelin eli kaupungintalon korttelin suunnittelemiseksi arkkitehtikilpailun perusteella 13.6.1960, 797 §. JKA/h.

³ Jyväskylän hallinnollisen keskuksen suunnittelukilpailun ohjelma [1960]. JKA/y.

⁴ Palkintolautakuntaan kuuluivat puheenjohtaja kaupunginjohtaja Veli Järvinen, jäseniä apulaiskaupunginjohtaja Veikko Tolamo sekä kaupunginhallituksen jäsenet Yrjö Hongisto, Feliks Lahtinen ja Tauno Majuri sekä kaupunginarkkitehti Erkki Kantonen. SAFA:n valitsemissa jäseninä olivat arkkitehdit Lars Hedman ja Heikki Sirén. Sihteerinä toimi P. Järvelä. Jyväskylän hallinnollisen keskuksen suunnittelukilpailun ohjelma [1960]. JKA/y.

⁵ Kaupungintalon korttelin suunnittelukilpailu 5.9.1961, 33 §; 35 §. JKA/y.

⁶ Jyväskylän hallintokeskuksen suunnittelukilpailun voittivat arkkitehdit Timo ja Tuomo Suomalainen 6.9.1961, 5.

3.3. Alvar Aalto mukaan poliisitalon suunnitteluun

"...Kun poliisitalon rakentamishankkeesta ei ole kuulunut mitään v. 1961 järjestetyn kaupungin hallintokorttelin suunnittelua koskeneen arkkitehtikilpailun jälkeen, poliisilaitos rohkenee taas palata asiaan. Poliisilaitoksen toimintatilojen laatu ja niiden riittämättömyys on varmaan muutoinkin kaupunginhallituksen jäsenten ja yleensäkin kaupunkilaisten tiedossa."¹

Vasta vuodesta 1964 alkoivat uuden poliisitalon rakentamissuunnitelmat kehittyä myönteiseen suuntaan Jyväskylässä. Kaupunginhallitus pyysi poliisilta huonetilaselvitystä uutta toimitaloa varten.² Hallinnollisen keskuksen suunnittelu annettiin Arkkitehtitoimisto Alvar Aallolle.³

"Osoituksena siitä, että Jyväskylän hallinto-elimissä tunnetaan erittäin suurta vastuuta hallinnollisen keskuksen mahdollisimman hyvän ratkaisun löytämiseksi, on lähinnä kai se, että siitä huolimatta, että meillä oli tästä samasta alueesta jo arkkitehtikilpailu, niin vielä halusimme pyytää professori Aaltoa antamaan oman panoksensa"⁴

Päätöstä tehtävän annosta Alvar Aallolle ei löydy kaupunginhallituksen tai -valtuustonkaan pöytäkirjoista. Eräänä syynä kaupungin pyytäessä Alvar Aalto mukaan korttelisuunnitelmaan lienee muuttunut rakennusohjelma. Vuoden 1961 kilpailusta oli kulunut aikaa ja uudet vaatimukset sanelivat tilaohjelman. Voittanut ehdotus ei olisi enää sellaiseen kelvannut suunnittelun lähtökohdaksi.

Arkkitehti Leena Rossi (s. 1969) tuo esille Jyväskylän hallinto-

¹ Poliisilaitoksen kirjelmä poliisitalon rakentamisesta 2.11.1964 1688 §. JKA/v.

² Seppänen 1987, 117. JyKm.

³ Kertomus Jyväskylän kaupungin kunnallishallinnosta osa II 1966, 329.

⁴ Nykänen, Pekka (valtuutettu) 21.6.1965, 237 §. JKA/v.

korttelia käsittelevässä diplomityössään kaupunginarkkitehti Erkki Kantosen (s. 1927) näkemyksen, jonka mukaan Alvar Aallon pyytämällä mukaan keskuksen suunnittelijaksi oli selvä kaupungin imagon kohottamiseen tähtäävä ajatus. Tehtäväksi anto lienee tullut Aallolle täysin epävirallisia teitä, olihan Alvar Aalto Jyväskylän seudulla usein nähty vieras.¹ Arkkitehti Michael Olaf Küttner (s. 1945) totesi Porin palo- ja poliisitalon kohdalla, että myös siellä tehtäväksi anto oli suora pyyntö hänen isälleen arkkitehti Olaf Küttnerille (s. 1915). Toimistossa työtä hoiti Raili Pietilä (s. 1926). Nykyään suunnitteluun liittyvät tarjouspyynnöt ja kilpailut.²

Alvar Aallon mielenkiinto Jyväskylän kaupunkikorttelin suunnittelua kohtaan tiedettiin, sillä jo vuonna 1926 hän oli tehnyt suunnitelman keskustakortteleista.

"Suunnitelmassa on arkkitehti Aalto ottanut myöskin huomioon nykyisen Kunnallistalo- ja vankilatonttien täydellisen rakentamisen."³

Aallon tuotantoa ei voi liittää kiinteästi muiden arkkitehtien tuotantoon eikä kategorioida vallitseviin tyyliuuntiin. Vaikka Jyväskylän poliisitalon suunnitteluvaiheessa Aalto oli jo mainetta niittänyt arkkitehti, kuitenkin myös hänen töihinsä vaikuttivat yleiset suuntaukset ja yhteiskunnan tarpeet etenkin julkisten tehtävien kohdalla.

1950-luvun alussa Aallosta oli tullut korostetun eurooppalainen arkkitehti ihailtuaan aikaisemmin koko 1940-luvun ajan yhdysvaltalaisista arkkitehtuuria.⁴ Aallon arkkitehtuuri alkoi silmännähtävästi muuttua punaisen 'toscanalaisen' kauden vaihduttua valkoiseksi 'barokkikaudeksi'.⁵ Myös tekniikka oli jäämässä taka-alalle ja tekemisen painopiste oli muuttunut. Aalto suunnitteli runsaasti julkisten kohteiden kilpailuehdotuksia ja toteutettuja rakennuksia Suomeen ja ulkomaille. Kiinnostus standardisointiin, huonekalusuunnitteluun, seutukaavoitukseen, ns. arkipäivän arkkitehtuuriin ja anonyymiin suunnitteluun laimeni Aallon mielenkiinnon kohdistuessa monumentaalirakennuksiin.⁶

¹ Rossi 1997, jälkilause. AAM.

² Küttner, 24.1.2000.

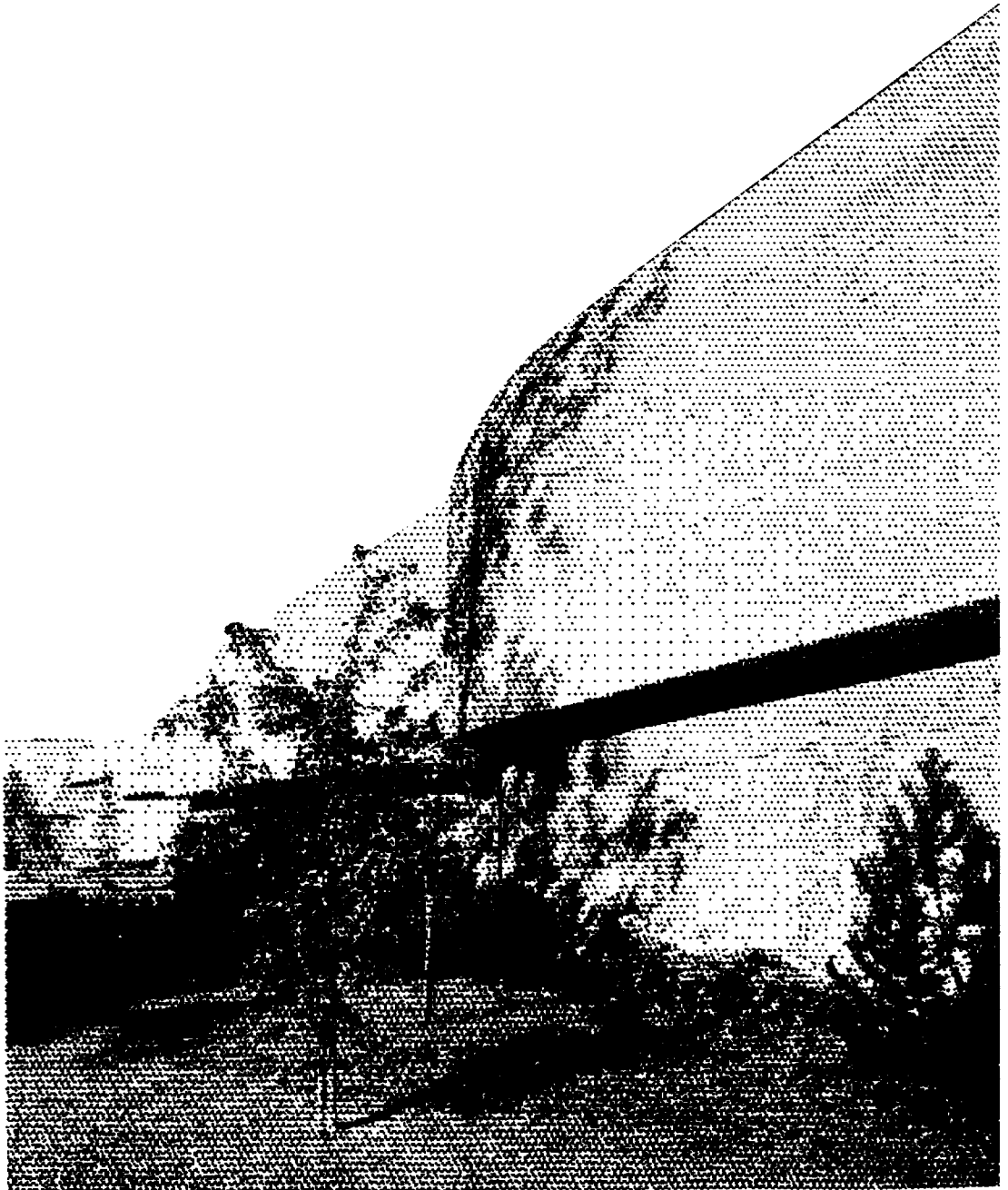
³ Kaupunkiemme toriaukeamain vastainen järjestely 6.11.1926.

⁴ Koho 1998, 72.

⁵ Mikkola 1989, 84.

⁶ Schildt 1989, 157; 162.

4. Poliisitalo kaupungin keskustassa

4.1. Jyväskylän hallintokortteli

60-luvun suunnittelun päähuomio oli keskittynyt julkisiin rakennuksiin ja liike-elämän rakentamiseen. Tyypillisiä suunnittelukohteita olivat ns. monumentaalikeskukset. Nämä kulttuuri- ja hallintokeskukset arkkitehti Kirmo Mikkola (1934-1986) arvioi porvarillisen hegemonian linnoituksiksi, sillä ne kuvastivat 60-luvun lopun teknokratian ja eliittikulttuurin ilmapiiriä.¹

Yhteiskunnallinen kehitys oli noina vuosina yhä voimallisemmin vienyt siihen, että suunniteltiin keskuksia erilaatuisia toimintoja, enimmäkseen kulttuuria varten. Tämä koski sekä pieniä kaupunkeja että suurien kaupunkien eri kaupunginosia. Usein esiintyi kulttuurikeskus yhdistettynä kaupungintaloon, mutta on myös mahdollista liittää ne yhteen kirkon, koulun tai ostoskeskuksen kanssa. Usein näissä tiloissa järjestettiin esitelmiä, konsertteja, teatteriesityksiä tai urheilutapahtumia.²

Kaupunkien kasvun myötä moniin niistä haluttiin oma monumentti. Näiden kulttuurirakennusten parissa työskentelivät monet uuden sukupolven arkkitehdit. Monet niistä suunniteltiin 60-luvulla tai 70-luvun alussa, jolloin voimakkaan kaupungistumisen oletettiin jatkuvan. Kaupungin koko huomioiden suunnitelmat olivat yleensä ylimitoitettuja.

LIITE 2

Myös Aalto suunnitteli useita kaupunkikeskustoja. Seinäjoen keskus on harvinainen esimerkki Aallon kokoavien aukiosommitelmien ympärille rakentuvasta hallinto- ja kulttuurikeskuksesta, joka jokseenkin on toteutunut suunnittelijan toivomaan lopulliseen muotoonsa. Sen sijaan Jyväskylän hallintokorttelin rakentaminen on jäänyt kesken, mikä oleellisesti vaikuttaa korttelin olemuksen ymmärtämistä sellaisena kuin arkkitehti sen olisi halunnut ilmentää.

¹ Koho 1994, 9.

² Kultermann 1965, XI.

Alvar Aallon kiinnostus kaupunkikeskustoihin ja monumentaali-rakennuksiin oli peräisin hänen nuoruudenaikaisesta Italia-ihastuksestaan.¹ Lisäksi arkkitehti ja arkkitehtuurikriitikko Gustaf Strengell oli Aallon kaupunkiympäristöä kohtaan tuntemaan kiinnostuksen merkittävä alkulähde.²

Aallon kaupunkikeskustat hakivat voimansa niitä ympäröivästä kaupunkirakenteesta ja käyttivät rakennuspaikan tarjoamia mahdollisuuksia hyväkseen. Jyväskylän keskustakorttelin mukainen kaupunkikuva toteutti ruutukaavan säännöin Aallon jo nuoruudenaikaista unelmaa Italian kaupunkien veroisesta Jyväskylästä, kukkulan rinteillä lepäävästä organisisesta kaupunkirakenteesta monumentaalisiin kohokohdin.³

Jyväskylän hallintokorttelin yleissuunnitelman laatimiseen ryhtyessään Alvar Aalto oli saanut täydelliset ja tarkistetut huonetilaohjelmat. Kun kaupungintalokorttelin käyttösuunnitelmasta aikoinaan kilpailtiin, kuului kilpailuohjelmaan virastorakennuksen lisäksi kaupungin keskuskirjaston sijoittaminen alueelle. Sen sijaan Aallolle annetussa ohjelmassa haluttiin konsertti- ja teatteritalo kortteliin. Kirjastoa ei siihen enää aiottu sijoittaa.⁴ Poliisitalo kulki suunnitelmissa edelleen mukana. Aalto esitteli kaupungintalon korttelisuunnitelman Jyväskylän kaupunginvaltuustolle 21.6.1965 pidetyssä kokouksessa.

"Kirkkopuiston ja ranta-alueen välillä olevien tonttien hankkiminen kaupungin käsiin on avannut Jyväskylälle harvinaiset mahdollisuudet todella ajanmukaisen ja kaupungin arvon mukaisen keskustan aikaansaamiseksi... Erilliset yksiköt voivat toimia yhdessä ja ne voivat muodostaa kokonaisuuden. Ehtona on tietysti se, että kukin näistä rakennuksista voidaan rakentaa erillisinä."⁵

LIITE 3

Jyväskylän hallintokorttelin suunnitelma kehittyi Jyväskylän ja kyseisen korttelin lähtökohdista. Jyväskylän keskussuunnitelma saa oman erityisleimansa, kun ottaa huomioon, että kaupunki oli ollut niin Aallon

¹ Schildt 1989, 164.

² Rossi 1997, 8. AAM.

³ Rautjoki 1996, 14. AAM.

⁴ Poliisitalon suunnittelu pääpiirustusvaiheessa jo ennen kuin kaupunki on tilannut piirustuksia 22.9.1965, 4.

⁵ Alvar Aallon puheenvuoro Jyväskylän kaupunginvaltuustossa 21.6.1965. JKA/v.

koti- kuin koulukaupunkina. Aalto jatkoi kaupungin rakentamisen perinteitä, jotka määräytyivät C. L. Engelin (1778-1840) puukaupungin empirekaavasta. Aalto korosti keskustakorttelin suunnitelman ratkaisuun vaikuttaneen korttelin sijainnin harjulta kohti Jyväsjärveä laskevalla rinteellä, korttelin liittyminen Kirkkopuistoon, vanhaan keskukseen sekä korttelissa sijainneen kunnallistalon.¹

LIITE 4

Vanha säilytettävä kunnallistalo oli Aallolle ongelma, jonka hän ratkaisi asettamalla sen viereen uuden rakennusmassan, istuntosalitornin. Näin syntyi dialogi uuden ja vanhan välille.² Hallintokorttelin virastojen runkosyvyys ei saanut kasvaa kunnallistalon runkosyvyyden yli. Tämä oli Aallon tapa kunnioittaa historiaa edustavaa rakennusta.³

Aalto osoitti arkkitehtuurillaan, miten julkisesta rakennuksesta tehdään ylevä puhtaasti arkkitehtonisin keinoin. Kaupunkikeskustojen avulla Aalto taisteli yhdyskuntien hierarkian palauttamisen puolesta. Kylmää hallintoa hän elävöitti liittämällä suunnitelmiinsa tiloja kulttuurille. Hän suunnitteli korotettuja kansalaistoreja, korkeita valtuustonistuntosali-
torneja ja viuhkamaisia kulttuurirakennuksia vastapainoksi ympäristön harmaille laatikkorakennuksille. Aallon suhde kaupunkisuunnitteluun ja julkisiin rakennuksiin ilmenee myös hänen vuonna 1966 Suomen arkkitehtiliiton Suur-Helsingin suunnittelupäivillä pitämässään esitelmässä.

”Sanoin, että olemme tottumattomia julkisiin rakennuksiin. Suomen itsenäisyysaika on ollut täynnä niin monia probleemoja, että tämä onkin täysin ymmärrettävissä. Kun asuntokysymyksen ratkaisemiseksi on toimittu, niin julkiset rakennukset ovat jääneet pakosta syrjään. Asuntokysymys ei kuitenkaan ole itsenäinen. Asuntorakennukset tarvitsevat täydennykseksi kaikki ne rakennukset, jotka tarvitaan kansalaisia varten yhteisesti.

Julkisen rakennuksen eräs kaikkein tärkeimpiä tehtäviä on se, että se on esimerkkinä profaanirakennuksille, siis asunnoille ja asuintaloryhmittymille.”⁴

¹ Aalto, Alvar & Aalto, Elissa 1974, 43.

² Rossi 1997, jälkipuhe. AAM.

³ Rossi 1997, 29. AAM.

⁴ Aalto 1967, 37.

4.2. Poliisitalo hallintokorttelin alakulmassa

Poliisilaitoksen sijainti hallintokorttelissa, kaupungin pääkorttelissa ei ollut Aallolle vieras teema, sillä samoihin aikoihin Jyväskylän suunnitelmien kanssa vireillä ollut Seinäjoen hallinto- ja kulttuurikeskus sisälsi tilat myös poliisille. Siellä Valtion virastotalo poliisilaitostiloineen valmistui vuonna 1968.

Jyväskylässä poliisitalon sijoittaminen kaupungintalokortteliin, ns. hallinto- ja kulttuurikeskukseen aiheutti ristiriitaisia kannanottoja kaupunginvaltuustossa ja -hallituksessa. Poliisilaitoksen sijoittaminen hallintokortteliin oli osa poliittista peliä. Sijoittamista vastaan argumentin esitti SKDL:n valtuustoryhmä.¹

"Rohkenisin olla erään poiston kannalla ja se koskisi poliisivirkataloa. Käsitykseni mukaan tällainen hallintokeskus ei välttämättä näitä laitoksia kaipaisi, vaan valtion virastotalo voitaisiin sijoittaa jonnekin muualle kuin kunnalliseen hallintokeskukseen... Suunnitelmassa poliisitalo on erotettu muista alueista muurilla, minkä katsottiin osoittavan, että poliisitalon sijoittaminen kortteliin on arkkitehdinkin mielestä keinotekoinen... Ei Tampereen uusi poliisitalokaan sijaitse kaupungintalon yhteydessä, vaan se on aivan erillinen rakennus Tampereen linja-autoaseman lähellä... Porin poliisilaitos on sijoitettu palokunnan yhteyteen."²

Vuonna 1961 valmistuneen Porin yhdistetyssä palo- ja poliisilaitoksessa historia heijastaa työnjakoa vuosisadan alussa. Porin kohdalla päättäjät katsoivat, että poliisin ja palokunnan sijoittaminen saman katon alle on täysin mahdollista ja monessa mielessä edullinen ratkaisu. Tämän ratkaisun ansiosta kyettiin laitosten huoneistotarvetta vähentämään. Vas-

¹ Rossi 1997, 19. AAM.

² Nykänen, Pekka (valtuutettu) 21.6.1965, 237 §. JKA/v.

taavasti voitiin eräät tilat rakentaa väljiksi. Palolaitoksen kanssa yhteisiä tiloja olivat mm. puhelinkeskus, hälytyspuhelinverkko liikenneohjauslaitteet,¹ ruokailutilat ja voimistelusalit.²

Myös Jyväskylän Poliisitaloa ehdotettiin sijoitettavaksi johonkin toiseen kaupungin kortteliin. Näin olisi vapautunut tila esimerkiksi kirjastolle, jonka kulttuurilaitoksena katsottiin poliisitaloa paremmin soveltuvan kaupungintalon kortteliin teatteritalon lähelle.³ Koskien poliisitalon sijoittamista hallintokortteliin Alvar Aalto antoi Jyväskylän kaupunginvaltuustolle pyydetyn lausuntonsa, josta ilmenee, että Aalto itse ei nähnyt suunnitelmassa ristiriitaa.

"...Huomioimalla koko Jyväskylän keskusta ja esimerkiksi aseman ja liikekorttelien keskinäinen sijainti on ilmeistä, että poliisitalon täytyy olla oikeassa suhteessa näihin keskustamuodostelmiin. Sen sijoittaminen kauemmaksi näistä elementeistä veisi epäselvyyteen, koska poliisitalon on liityttävä kiinteästi nimenomaan kaupungin keskustaan..."⁴

Ruotsissa oli 1960-luvun alussa poliisitoimen alalla aikaansaatu uudistuksia, jotka erikoisesti koskivat poliisihuoneistoja. Tukholman keskiosiin oli kohonnut useitakin uusia poliisiasemia, ts. vanhat piirit olivat päässeet uusiin huoneistotiloihin. Myös peruskorjauksia oli suoritettu useilla asemilla. Erikoisen mielenkiintoista oli Poliisimies-lehden artikkelin mukaan se, että uusilla esikaupunkialueilla poliisiasemat sijoitettiin alueen keskustaan. Kysymyksessä oli uusi poliisiasematyyppi, joka näytti 'ystävällisen julkisivunsa' kadulle päin. Pidätettyjen kuljetus tapahtui takatietä.⁵ Näin tapahtui myös Tampereen uudessa poliisitalossa, jossa poliisitalossa asioivat eivät joutuneet näkemään pidätettyjä. Kadulle rakennus oli kuin mikä tahansa virasto.⁶ 21.10.1963 käyttöön otettu Tampereen poliisilaitos sijaitsi kuitenkin Hatanpään valtatievarrella eikä kaupungin pääkorttelissa,⁷ kuten oli tilanne Jyväskylässä.

¹ Pairo 1960, 206.

² Toivola 1962, 118-119.

³ Esitys kaupungintalokorttelin yleissuunnitelman hyväksymisestä 25.10.1965, 407 §. JKA/v.

⁴ Alvar Aallon lausunto Jyväskylän kaupunginvaltuustolle 22.11.1965 483 §. JKA/v.

⁵ Tukholman poliisi uudisrakennusvaiheessa 1961.

⁶ Poliisit ovat muuttaneet. Aamulehti 20.10.1963, 8.

⁷ Poliisilaitos muuttaa –vanhat tilat puretaan. Uusi liikerakennus Tampereen Raatihuoneen länsipuolelle. 13.10.1963, 7.

Kansainvälinen esimerkki pienen 15 000 asukkaan kanadalaisen Los Gatosin kaupungin tavasta sijoittaa poliisilaitos kansalaiskeskukseen (Civic Center) muistuttaa Aallon suunnitelmaa asettaa useita virastoja samaan yhteyteen. Los Gatosissa poliisilaitos asettui neliömäisen sommitelman yhteen nurkkaan, kirjaston ja hallintoviraston rajatessa tilaa kahdelta muulta reunalta. Koko kompleksi oli nostettu kerrosta ylemmäksi muistuttaen Aallon Säynätsalon kunnantalon ratkaisua, jossa varsinaiselle sisäpihalle nouseaan suuria kulmaan asetettuja portaita pitkin. Toisin kuin Jyväskylän hallintokorttelissa Los Gatosissa poliisilaitos yhtyi muihin virastoihin rakennuksen maan alle sijoitetussa kerroksessa.¹

Suomessa poliisilaitosta ei yleensä ole nostettu katukuvan keskipisteeksi, kuten esimerkiksi Yhdysvalloissa saatettiin tehdä. Esimerkiksi 1960-luvun lopulla valmistuneen New Yorkin kaupungin poliisin päämaja oli 15 kerroksinen.² Chicagon 13-kerroksinen poliisin päämaja sai uudelleen rakennuksen ja korjausten yhteydessä katolleen vilkkuvan suuren sinisen merkkivalon, joka näkyi kaupungin kaikkiin osiin ilmoittaen asukkaille mistä heidän turvallisuuttaan valvotaan.³

Jyväskylän poliisitalon sijoittamisessa ns. hallintokortteliin painoivat vaakakupissa perinteet. Olihan kaupungin poliisilaitos saanut jo historiansa varhaisvaiheessaan toimitilat kaupungintalon tiloista ja myöhemminkin samasta korttelista. Jyväskylässä poliisilaitoksen sijaintiin hallintokorttelissa vaikutti myös se, että raastuvanoikeus sijaitsi kaupungintalossa. Näin vangittujen kuljetusmatkat jäivät mahdollisimman lyhyiksi.⁴

Sijoittamalla poliisilaitos kaupungin hallintokeskukseen saatiin Aallon mielestä hyvällä suunnittelulla aikaan ratkaisuja, jotka eivät niinkään hajota kuin rikastuttavat kokonaisuutta. Variaatiomahdollisuuksia oli monia. Siinä missä Valtion virastotalo poliisitaloineen sijaitsee Seinäjoen hallintokeskuksen pitkänomaisen kansalaistorin päätteenä, Jyväskylän poliisitalo asettuu muiden korttelin rakennusten tavoin korttelin kulmaan.

¹ A Distinguished Civic Center For A Small Town 1967, 159 – 164.

² Buildings in the News, 43.

³ Jousimaa 1966, 826.

⁴ Mäkinen 25.5.2000.

Aallon julkisten rakennusten arkkitehtuurille oli tunnusomaista koostuminen monista tekijöistä. Klassisesta taustasta on peräisin rohkea monumentaalisuus ja heterotooppinen sommitteluperiaate, joka voidaan nähdä kapinana modernismin ankaraa kaavaa vastaan. Jyväskylän hallintokorttelissa Aalto hajotti ankaran ruutukaavan sijoittamalla rakennukset anarkistiseen epäjärjestykseen. Heterotopiassa eli hajasijoituksessa tilat liittyvät toisiinsa ilman yhteisiä akseleita tai koordinaatteja. Lisäksi Aallon töissä löytyy kansallinen piirre. Hänen rakennuksensa ovat usein additiivisia eli ne rakentuvat osista. Additiivisuudessaan ne muistuttavat sekä perinteistä maalaistaloa monine rakennuksineen että suomen kielen rakennetta peräkkäisine päätteineen.¹

Asettuminen korttelin alakulmaan luo tunteen poliisitalosta katuja reunustavana matalana ja pitkittäisenä rakennusmassana. Poliisitalo on osa asemakaavalista kokonaissuunnitelmaa, jossa vallitsee rakennusten välinen hierarkia. Keskipisteeksi piti nousta veneen nokkaa muistuttava korkea valtuuston istuntosalitorni, jolle muut korttelin kulmiin sijoitetut rakennukset ovat alisteisia. Tomia ei koskaan rakennettu. Korttelin kulman viistävä veistoksellinen betonimuuri, keskeneräiset pihajärjestelyt ja kaupungintalokorttelin toisen rakennusvaiheen toteutumatta jääminen jättävät poliisitalon vaille varsinaista yhteyttä kortteliin.

LIITE 6

Myös poliisitalon liittyminen kiinteästi teatteritaloon on ideologisesti horjuva, mutta arkkitehtonisesti mielenkiintoinen ratkaisu. Kahden eri rakennuksen täsmällistä rajakohtaa on vaikea erottaa.

LIITE 7

Poliisitalon katujulkisivut ovat yhtenevät kortteliin sijoittuvan vierastotalorakennuksen kanssa. Rakennusten pääsisäänkäyntien sisäänvedot ja graniitin käyttö on yhdistävä tekijä Aallon rakennuksissa korttelissa.

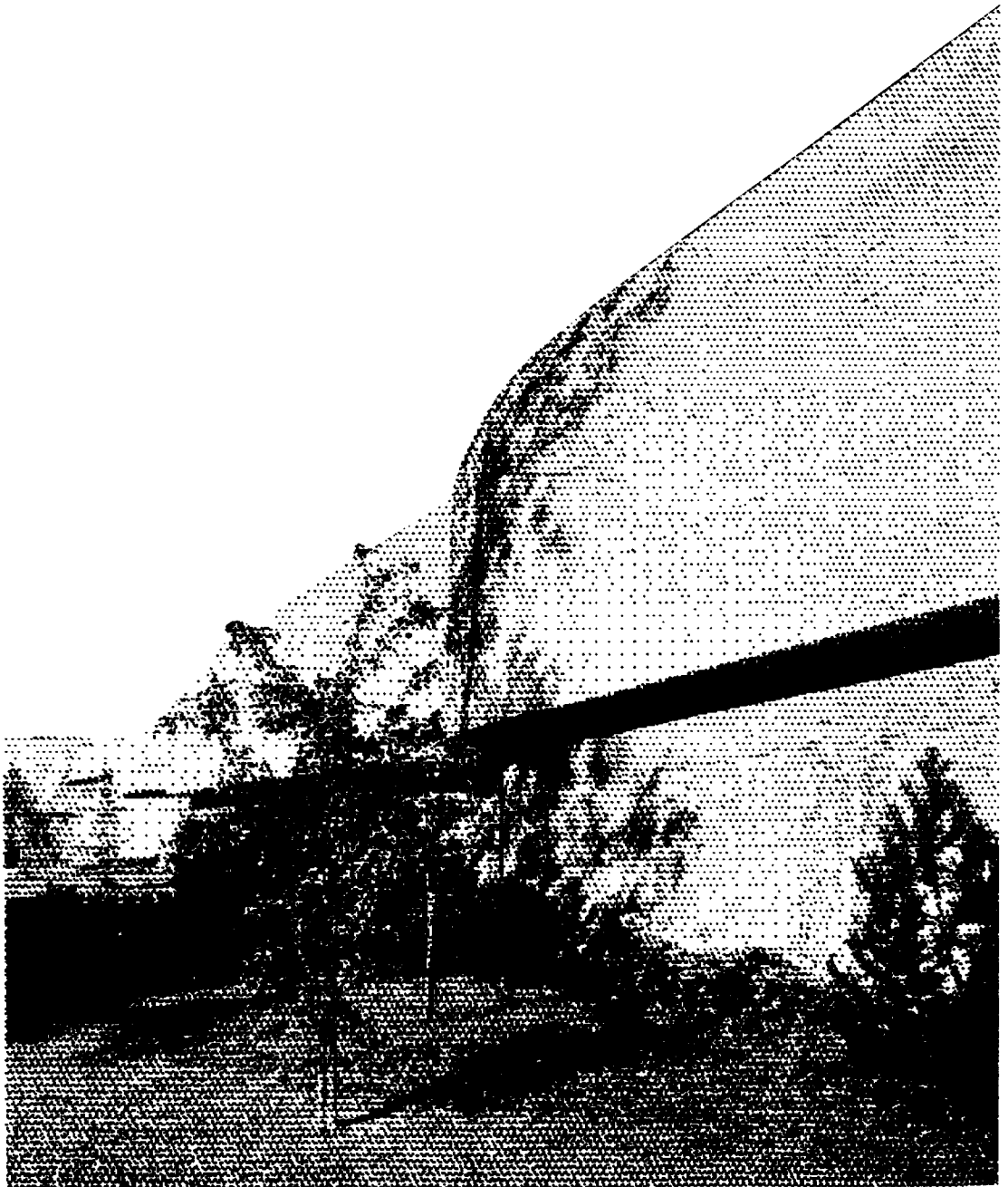
LIITE 8

Professori Aarno Ruusuvuoren (1925-1992) suunnittelema Mikkelin vuonna 1968 valmistuneen poliisitalon asemakaavallisessa sijoittelussa on yhteneväisyyksiä Aallon poliisitalon kanssa: Empiren ruutukaava on pidetty voimassa ja korttelista on muodostettu suljettuja toimintayksiköitä.²

¹ Salokorpi 1990, 41-43.

² Mikkelin poliisitalo 1969, 30 – 35; Femata 1968, 704; Mikkelin uusi poliisitalo vihittiin tarkoitukseensa 27.9.1968, 13.

5. Luonnoksista valmiiseen rakennukseen

5.1. Aallon poliisitalosuunnitelmat

Vasta kaupungintalokorttelin suunnittelu käynnisti Jyväskylän poliisitalon toteutuksen. Lienee myös poliisitalon akuutti tarve vauhdittanut osaltaan koko korttelin suunnittelua. Aalto oli sisällyttänyt poliisitalon jo korttelin yleissuunnitelmaan, mikä edesauttoi suunnitelmia. Poliisitalo hahmottui lähelle lopullista muotoaan jo suunnittelun alkuvaiheessa.

"Viime kevätkaudella professori Aalto esitteli kaupunginvaltuustolle kaupungintalokorttelin yleissuunnitelman, ja jo tässä vaiheessa voitiin todeta tontin Kilpisenkadun ja Hannikaisenkadun kulmaukseen hahmoitellun poliisitalon suunnitelmien olevan pitkälle kehiteltyjä. Huoneistojärjestelyistä sai täyden selvän ja tuntui kuin rakennuksen suunnittelu jo tuolloin oli 'viittä vailla valmiina'.¹

Jyväskylän poliisilaitoksen suunnittelun kohdalla taloudelliset näkökohdat kulkivat keskustelussa tiiviisti mukana.

"On syytä ottaa huomioon, että poliisilaitos on valtion laitos, jonka kustannuksiin kaupungin on lakien mukaan osallistuttava melko huomattavalla osuudella. Se on eräs niistä kaupungin erityisrasituksista, jotka pitäisi poistaa... Kun lainsäädäntöä pyritään muuttamaan niin, että vanhoilta kaupungeilta pyritään poistamaan niiden erityisrasitukset, niin onko meidän tarkoituksenmukaista ryhtyä kiirehtimään Jyväskylän poliisitalon suunnitelmien laatimista ja rakentamista.²

Suurta kohua poliisilaitoksen uutta toimitilaa vastaan ei kuiten-

---

¹ Poliisitalon suunnittelu pääpiirustusvaiheessa... 22.9.1965, 4.

² Rätty, Veikko (valtuutettu) 2.11.1965, 483 §. JKA/v.

kaan herännyt, joten Aalto pääsi aloittamaan rakennuksen yksityiskohtaisen suunnittelun.

Jyväskylän poliisilaitoksen pääsuunnittelijana toimi Alvar Aalto, toimistossa työtä hoiti arkkitehti Olli Kari (1930-1975).¹

Se mikä poliisitalossa on Aallon käsialaa, mikä muiden suunnittelijoiden ideoimaa, jää vain arvailujen varaan. Arkkitehtuurissa nousee silloin tällöin esille keskustelu ns. aitouskriteeristä. Etenkin Aallon kohdalla arkkitehdin lukuisat suunnittelukohteet huomioon ottaen on ymmärrettävää, että poliisitalon taustalla oli mestarin itsensä lisäksi myös muita suunnittelijoita. Arvatenkin arkkitehti antautui haasteellisempien tehtävien pariin. Toisaalta arkkitehtuurissa suunnittelu- ja rakentamisvaiheet ovat usein niin laaja-alaisia, että olisi kohtuutonta vaatia arkkitehdin läsnäoloa jokaisessa vaiheessa. Lisäksi poliisitalon suunnitteluvaiheessa Aalto oli alkanut vanhentua. Yhä suurempi osa töiden toteutuksesta siirtyi avustajien hoitoon samalla kun tilausten määrä kasvoi. Tämä johti osittain eräänlaiseen eklektismiin toimiston sisällä. Aalto luonnosteli työt viitteellisesti, ja avustajat toteuttivat ne soveltaen hänen aikaisempia teemojaan.² Kuitenkin kysymys poliisitalon aitoudesta Aallon rakennuksena on absurdi. Oleellista sen sijaan lienee se, että Aalto itse nimesi rakennuksen nimiinsä.

Poliisitalon ensimmäiset piirustukset valmistuivat vuonna 1965. Aallon mielenkiinnosta tehtävää kohti keskusteltiin aina lehdistöä myöten.

"Ilmeisesti arkkitehti-toimisto on kiirehtinyt hieman liikaa ryhtyessään valmistelemaan poliisitalon pääpiirustuksia, joiden tilaamisesta ei enempää kaupunginhallituksessa kuin kaupunginvaltuustossakaan tehty päätöksiä."³

Vuoden 1965 ja 1966 luonnoksissa rakennuksen yleisilme muistutti toteutunutta ratkaisua. Erona valmiiseen rakennukseen on nähtävissä, että ensimmäisessä ja toisessa versiossa poliisitalo oli viisiker-

¹ Jyväskylän poliisitalo 1974, 45.

² Mikkola 1989, 84.

³ Poliisitalon suunnittelu pääpiirustusvaiheessa... 22.9.1965, 10.

roksinen lopullisten neljän kerroksen sijaan. Rakennuksen puistojuhlisivun betonimuuri keskeisenä elementtinä kokonaisarkkitehtuurissa kulki mukana Aallon suunnitelmissa alusta lähtien.

Koska poliisitaloon tuli sijoitettavaksi kaupunginvankila, sen henkilökunta antoi ehdotuksiaan¹. Myös poliisia kuultiin työn eri vaiheissa.² Poliisitalon suunnittelun yhteydessä Aallon toimistosta tehtiin lisäksi tutustumiskäynti Tampereen, Kotkan ja Porin uusiin poliisitaloihin.³ Myös Jyväskylän kaupungin rakennustoimikunnan jäseniä vieraili Tampereen poliisilaitoksella.⁴

Arkkitehti Pekka Ilveskosken (s. 1931) suunnittelemassa Tampereen poliisitalossa oli 27 000 m³ tilaa, mutta myös valoa ja ilmavuutta. Suuressa ala-aulassa olivat kaikki yleisöpalveluvirastot. Sinne sijoitettiin sellaiset osastot, joilla kaupunkilaiset eniten joutuvat asioimaan. Ala-aulasta oli pääsy kansliaan, joka on poliisilaitoksen hallinnollinen keskus. Lisätiloja saatiin purettavin ja siirrettävin seinin. Suurimman parannuksen koki kuitenkin huoltopoliisin osasto. Sairaalaan siirrettäviä asiakkaita varten väliaikaismajoitusta varten siellä oli pieni viihtyisä huone, jossa ei tunne olevansa vangittu. Uutta oli myös täydellisesti varustettu lääkärin vastaanottohuone. Suomessa tämä oli vielä uutta, mutta ulkomailla esimerkiksi Länsi-Saksassa oli jo tuolloin poliisitaloja, joissa oli jopa sairaalavarustus. Lisäksi huolto-osaston tiloihin kuului pieni lastenhuone eksyneitä lapsia varten.⁵

Porin uuden poliisitalon kohdalla oli pyritty huomioimaan sellaiset poliisilaitosarkkitehtuurin suunnittelussa esiin nousevat kysymykset kuin hälytys-, viestitys- sekä tiettyjen ovien sulkemislaitteet. Henkilökunnan viihtymiseksi suunniteltiin rakennukseen oma kirjasto, kerhuhuone ja vierashuone.⁶ Lähtökohtana Porissa oli, että rakennus tulisi toimimaan tehtävässään pitkällä tähtäimellä.⁷

¹ Kaupunginvankilan henkilökunnan toivomuksen mukaan sellaisissa kulkevat vesijohdot oli oltava suljettavissa sellien ulkopuolelta, juopuneiden pidätys- ja vankilan väliovet tuli olla huutoa ja potkimista eristäviä, kävelypihan katolle oli asennettava panssariverkko... Kaupunginvankilan henkilökunnan kirje Jyväskylän maistraatille 8.5.1968. AAS.

² Mäkinen 1970, 391.

³ Muistio kesäkuulta 1965. AAS.

⁴ Toimikunnan tutustumismatka 31.1.1968, 64 §. JKA/rt.

⁵ Poliisit ovat muuttaneet. Aamulehti 20.10.1963, 8.

⁶ Pairo 1960, 206.

⁷ Porin Palo- ja poliisiaseman vihkiäiset 30.11.1961, 7.

Vuonna 1964 nousi Kotkaan uusi 14 000 m³ poliisitalo.¹

Jyväskylän poliisitalon suunnitelmien lopullinen muoto on massallisesti ensimmäisiä versioita kevyempi ja sirompi. Ajo ensimmäisen kerroksen autotasolle oli suunniteltu varhaisessa vaiheessa suoraan Hannikaisenkadulta, toisin kuin lopullisessa versiossa ajo autotasolle tapahtuu viistosti muurin vierestä. Toteutuneessa ratkaisussa näköyhteys Hannikaisenkadulta autohalliin ei ole suora, mikä katukuvallisesti on vuoden 1965 luonnosta miellyttävämpi ratkaisu.

Julkisivun materiaaleihin ja yksityiskohtiin oli tullut muutoksia. Vuoden 1966 suunnitelmassa julkisivun päämateriaali vaikuttaa piirroksen mukaan olevan nykyisen teatteritalon pystysuuntaisista keramiikkasauvoista kootun julkisivun kaltainen. Suunnitelmassa graniitti verhoaa ensimmäisen kerroksen seinä ikkunoiden alapuolella. Lisäksi ensimmäisen kerroksen ikkunat on peitetty Aallolle tyypillisellä ritiläaihelmalla. Rakennusohjelman edetessä Aaltoa kehoitettiin kuitenkin tinkimään materiaaleista.

"..monessa kohdin rakennusmateriaalia voitaisiin muuttaa halvempilaatuiseksi. Tämän vuoksi toimikunta suosittelee, että työselitystä vielä tarkistettaisiin siten, että se täyttäisi vain normaalisen virastorakennuksen laatuvaatimukset, minkä ohessa toimikunta edellyttää, että mikäli mahdollista käytetään kotimaisia materiaaleja. Sen sijaan rakennustoimikunnan mielestä kaupungin virastotalon valtuustosalin käsittävää osaa aikanaan rakennettaessa voitaneen harkita korkeampiluokkaisten materiaalien käyttöä."²

Alvar Aalto totesi, ettei rakennuslaatu liian suurena määrinä kärski materiaalimuutoksista poliisitalon kohdalla. Koska Jyväskylän kaupunki rakensi poliisitalon kaupungin omana työnä, voitiin työn jokaisessa vaiheessa sopia tarkemmin detaljikysymyksistä kaupungin edustajan ja suunnittelijan välillä, koskivatpa ne käytettäviä materiaaleja tai työtapoja.³

¹ Kotkaan uusi poliisitalo 1964, 140.

² Poliisitalon työselitys 17.10.1967, 297 §. JKA/rt.

³ Aalto, Alvar 18.11.1967, 330 §. JKA/rt.

5.2. Rakennushanke

Poliisitalot rakennettiin usein kuntien työllisyystyönä.¹ Aallon poliisitalon rakennuttajana toimi Jyväskylän kaupunki. Rakennesuunnittelusta vastasi Jyväskylän kaupungin rakennusvirasto ja Insinööritoimisto Magnus Malmberg. LVI-suunnittelun teki Jyväskylän lämpösuunnittelu ja sähkösuunnittelun Jyväskylän kaupungin sähkölaitos.²

Jyväskylän poliisitalo rakennettiin ensimmäiseen kaupunginosaan kortteliin kolme, tontille kahdeksan, osoitteeseen Kilpisenkatu 1. Rakennuspaikka oli rakennettu, joten poliisitalon rakentaminen edellytti vanhojen puutalojen purkamista.³ Tontille jääneet puut ja pensaat suojattiin rakennustöiden ajaksi aitaamalla.⁴ Vanhat rakennukset oli purettu tontilta Suomen itsenäisyyden 50-vuotispäivään mennessä ja paalutus käynnistyi 9.12.1967.⁵

"Jyväskylän poliisitalon rakennustyömaalla löi junta tänään kello 11.00 ensimmäistä paalua maahan. Rakennuksen alle tulee paaluja yhteensä 7 km..."⁶

Pohjatutkimuksista huolimatta paalutuksessa oli ongelmia kovan maa-aineksen kanssa.

"Kyseisellä työmaa-alueella on melkoisen kova välikerros, jonka läpi paalut eivät mene sovinnolla. Tämän välikerroksen alla on liejua ja kaikkiaan pitäisi paalujen tunkeutua maan sisään tällä paikalla vielä noin 7 metriä syvemmälle."⁷

¹ Pairo 1960, 206.

² Jyväskylän poliisitalo 1974, 45.

³ Rakennustoimenpiteen hakemus n:o 194/1967. JKRV.

⁴ Jyväskylän poliisitalon työselitys 15.9.1967, kohta 57.1, 99. AAS.

⁵ Lehtoranta [s.a.], 3. JP.

⁶ Keski-Suomen Iltalehti 9.12.1967, 4.

⁷ Miksi peruspaalut eivät uppoa? 2.1.1968, 8-9.

Poliisitalon rakentamisen pahimmat vastukset voitettiin. Huhtikuussa 1968 myös talvi ja pakkaset oli ohitettu; laudoitus ja valutyöt olivat päässeet käyntiin. Heinäkuussa rakennustyömaalla oli hiljaista, sillä työmiehet olivat kuukauden lomalla ja työt pysähdyksissä.¹ Harjakorkeuteen rakennus ehti 17.1.1969, mitä juhlittiin ravintola Seurahuoneella. Talon suunnittelijan puolesta oli arkkitehti Alvar Aalto lähettänyt tilaisuuteen onnittelusähkeen osallistumatta kuitenkaan itse juhlaan.² Tämä kertoo siitä, ettei arkkitehti Aalto itse noteerannut poliisitaloa korkealle omien töidensä joukossa. Olihan suunnittelijalla työn alla monta sittemmin mainetta niittänyttä suurta rakennusprojektia.

Helmikuussa 1969 rakennustyöt jatkuivat seinien ulkomuurauksella ja pitkin kevättä töitä tehtiin niin rakennuksen ulkona kuin sisällä. Touko-kesäkuussa aloitettu muuri saatiin valmiiksi saman vuoden syksyllä. Tavoitteena oli ollut saada koko rakennus valmiiksi kesäkauteen 1969 mennessä,³ mikä ei kuitenkaan toteutunut.

Poliisitalon rakentaminen ei sujunut alkuperäisten suunnitelmien mukaan. Tämä laaja-alainen kolmikerroksinen rakennus sisälsi suunnittelijalle ominaisia yksityiskohtia. Kokonaisuutena rakennus oli vaikea, erikoinen ja rakentajan ammattitaitoa vaativa. Lisäksi rakennusteknisistä syistä oli tontin yläosasta poistettava maata paikoin jopa metrin vahvuudelta. Paalutuksen lisäksi vaikeuksia aiheutti pohjavesi, joka osassa tonttia oli jopa maan pinnassa saakka. Salaojitus oli välttämätön.⁴ Vedentilaa jouduttiin laskemaan rakennustöiden ajaksi. Naapuritontilla sijaitsevilla rakennuksilla suoritettiin katselmuksia poliisitalon rakennustyön mahdollisesti aiheuttamien vaurioiden toteamiseksi.⁵

Poliisitalon rakennuskustannusten kohoamiseen ja työn hidastamiseen vaikuttaneista seikoista keskusteltiin myös kaupunginhallituksessa. Rakennuksen kalleuteen katsottiin syynä olevan epäedullinen maaperä, pohjaveden korkeus, rakennuksen pitkät jännevälit, iso B-luokan väestönsuoja, ajopihan raskaat välipohjarakenteet, muuri sekä varavoima-

¹ Lehtoranta [s.a.], 14; 16. JP.

² Poliisitalo nousi harjaan... 18.1.1969, 1.

³ Lehtoranta [s.a.], 11; 38 - 53. JP.

⁴ Lehtoranta [s.a.], 11. JP.

⁵ Poliisitalon naapurirakennusten katselmuksat 30.11.1967, 336 § - 338 §; 11.12.1967, 347 § - 348 §; 19.12.1967, 364 §; 26.2.1968, 111 §; 18.9.1969, 188 §. JKA/rt.

aseman rakentaminen. Lisäksi rakennus sisälsi runsaasti yksityiskohtia kuten sellien ovet, holviovet ja kattoikkunat sekä erikoislaatuista kalustoa. Kaupungin työllisyyspolitiikan johdosta ei työmaalla ollut käytössään tarpeeksi työvoimaa. Myös suunnitelmat olivat olleet osittain myöhässä ja niihin oli tehty useita muutoksia.¹

Poliisitalossa suoritetun vastaanottokatselmuksen perusteella rakennustoimikunta totesi 21.1.1970 pitämässään kokouksessa rakennuksen pääosiltaan valmiiksi.² Muuttoaikataulu venyi aliurakoitsijoiden tarviketoimitusten myöhästymisen vuoksi. Poliisilaitos pääsi muuttamaan uuteen toimitaloonsa tammikuun 26. päivänä 1970, jolloin rakennuksesta otettiin käyttöön suurin osa. Toinen tarkastus pidettiin 13.2.1970.³ Jyväskylän poliisitalo vihittiin ja luovutettiin poliisilaitokselle 7.3.1970.⁴ Poliisimestari Yrjö Raunta kiitteli uudesta rakennuksesta.

"Saa mennä pitkälle maan rajojen ulkopuolellekin ennen kuin löytää yhtä modernit, edustavat ja väljät tilat poliisille tämän kokoisesta kaupungista"⁵

Suomen uudenaikaisinta poliisitaloa ylistettiin:

"Nopea ja joustava yleisöpalvelu, valoisat aulat, käytännölliset huonetilaratkaisut, pitkät käytävät. Terästä, betonia, ilmaa ja valoa. Enemmän työtehoa. Nämä ovat Suomen uudenaikaisimman poliisitalon puitteet...Uusi poliisitalo antaa Jyväskylän poliisille lopultakin ne puitteet, joita jokapäiväiseen työhön tarvitaan. Talon valmistuessa poliisi voi siis olla tyytyväinen ja kiitollinen Jyväskylän kaupungille, jonka uhrausta rakennus on."⁶

Myös muiden kaupunkien uusien poliisitalojen kohdalla vihkiäisissä ja lehtikirjoituksissa korostettiin kohteena olevan rakennuksen kau-

¹ Selvitys poliisitalon rakennuskustannusten kohoamiseen ja työn hidastumiseen vaikuttaneista seikoista 27.10.1969, 2132 §. JKA/h; 3.11.1969, 391 §. JKA/v.

² Poliisitalon vastaanottokatselmus 26.1.1970 214 §. JKA/h.

³ Jyväskylän poliisitalon lopputarkastus 13.2.1970. JKRV.

⁴ Lehtoranta [s.a.], 74. JP.

⁵ Näin hienoa poliisitaloa saa hakea ulkomailtakin 20.1.1970, 1.

⁶ Pynnönen 25.1.1970, 10.

neutta, uutta tekniikkaa, ns. tulevaisuuden arkkitehtuuria sekä poliisilaitoksen tuntemaa kiitollisuutta sekä rakennuttajaa että rakentajia kohtaan.

Kuusi miljoonaa markkaa maksanutta Jyväskylän poliisitaloa myös paheksuttiin: "Arkkitehdin kunnia on veronmaksajan konkurssi."¹

Uusi rakennus ei myöskään ratkaissut poliisilaitoksen miehistöpulaa.

"Talon valmistuessa ei voi ainoastaan katsoa puitteita, sillä uutena ja entistä selvemmin näkyvänä epäkohtana olivat nyt riittämättömät poliisivoimat."²

Jyväskylän uudesta poliisitalosta ja sen vihkitilaisuudesta mainittiin Poliisimies-lehden³ lisäksi myös monissa valtakunnan suurissa sanomalehdissä. Sen sijaan Suomen arkkitehtiliiton pää-äänenkannattajassa Arkkitehti-lehdessä ei rakennusta noteerattu sen valmistumisen yhteydessä.⁴ Tämä ei ollut mitenkään poikkeuksellista, uusista poliisilaitoksista lehdessä esiteltiin ainoastaan Ruusuvuoren Mikkelin poliisitalo. Taustalla on nähtävissä poliisitalojen arvostus suunnittelukohteina. Myös arkkitehti Aalto koettiin kotimaassaan ristiriitaisesti. Toisaalta Aalto suunnitteli paljon, eikä kaikkia hänen tuotoksiaan ehditty esittelemään. Lisäksi on todettava, ettei Jyväskylän poliisitalo lukeudu Aallon loistokkaimpien töiden joukkoon eikä sitä yksittäisenä rakennuksena arkkitehtipiireissä koettu merkittävänä rakennuksena.

Jyväskylän poliisilaitoksen nykyinen poliisipäällikkö Risto Mäkinen katsoo, että uusien toimitilojen rakentaminen Jyväskylän poliisia varten oli selvä edistysaskel ja sillä oli poliisin imagoa nostava vaikutus. Uusia toimitiloja leimasi edustuksellisuus ja väljyys sisäankäynnissä, aulatiiloissa ja yleisöpalvelutiloissa. Mitoitus oli aikakauden normaaliin virastotaloon nähden poikkeava. Kuitenkin, vaikka neliömäärä rakennuksessa oli riittävä, varsinainen toimistotehokkuus osoittautui sittemmin niukaksi.⁵

¹ Jyväskyläläisen veronmaksajan kommentti uuden poliisitalon vierellä. Pynnönen 25.1.1970, 11.

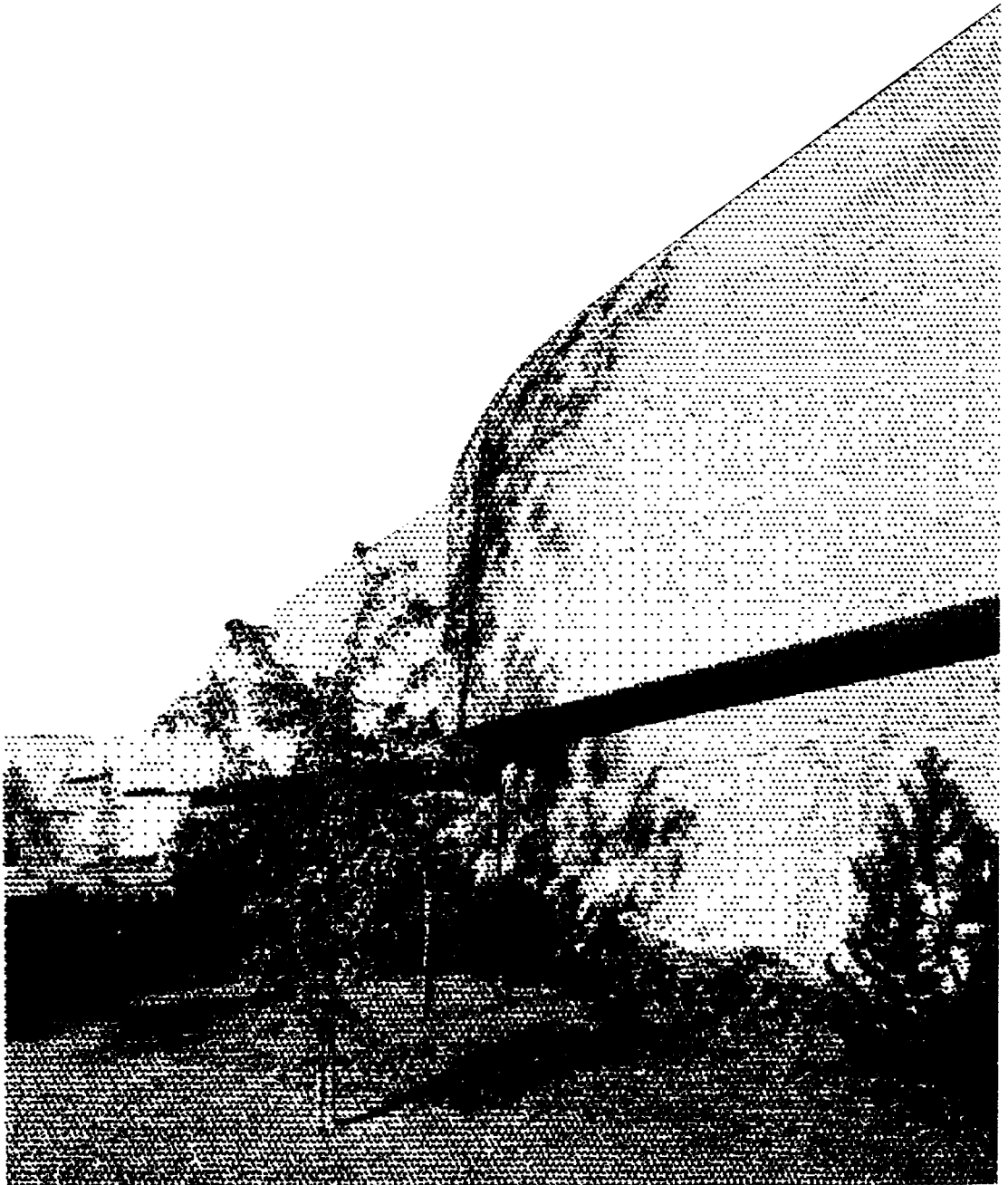
² Pynnönen 25.1.1970, 10.

³ Mäkinen, 1970, 390 – 391.

⁴ Jyväskylän poliisitalo esiteltiin Arkkitehti-lehdessä vasta vuonna 1974 muun korttelin yhteydessä.

⁵ Mäkinen 25.5.2000

6. Arkipäivän arkkitehtuuria

6.1. Sisäpihat ja sisäänkäynnit

Alvar Aalto oli mestari erilaisten tilojen suunnittelussa. Hän suosi intiimien ulkotilojen käyttöä isoissakin suunnittelukohteissaan. Erilaiset ulkotilat sulautuvat poliisitalonkin ympäristöön ja itse rakennukseen muodoiltaan ja materiaaleiltaan. Ensimmäiset kokemukset rakennuksesta muodostuvat jo sitä lähestyttäessä.

Jyväskylän poliisitaloa voidaan lähestyä usealta eri taholta. Aallon tuotannossa esiintyykin dualistinen piirre sijoittaa rakennus siten, että sille syntyy kontakti sekä katumaisemaan että luontoon. Aallon julkisissa rakennuksissa kadun ja pääsisäänkäynnin välinen suhde onkin omintakeinen: vaikka pääovi tai ovien sarja on yhteydessä katuun tai aukioon, siihen jonka varrelle rakennus on sijoitettu, toimii tämä ikään kuin takasivuna. 'Se jokin' eli poliisitalon kohdalla plastinen betonimuuri sijaitsee toisella puolella. Toisin kuin useimmat muut arkkitehdit Aalto kiisti kadun ja korosti pihaa, järveä tai puistoa, johon rakennus aukeaa.¹

Jyväskylän poliisitalon Aalto suunnitteli ensimmäisen kerran jo vuonna 1935 valmistuneessa Viipurin kirjastossa käyttämäänsä perusidea-aa varioiden. 1948 voittaneessa suunnittelukilpailussa Kansaneläkelaitoksesta Aalto loi monumentaalisen kaupunkinäkömän, jossa korttelin toiselle puolelle sijoittui pieni puutarha. Tavoitteena Aallolla oli arkkitehtuurin lähentäminen ihmiseen. Kaupunkimaisessakin miljöössä hän halusi rakennuksensa sulautuvan luontoon, sillä luonto hierarkisoi parhaiten julkiset rakennukset irti arkisesta kaupunkimiljööstä.²

Poliisitalon kohdalla ratkaisu on erikoinen, sillä rakennus ei tässä tapauksessa aukea puistoon, vaan on ikään kuin sen anonyymina taustana. Yleisön kannalta poliisitalo toimii täysin katujen taholta, jolla sijaitsevat sisäänkäynnit.

¹ Rodriguez-Gabriel 1983, 44.

² Koho 1998, 48; 50; 76.

Ääriviivat ja rajat jakavat sosiaalista tilaa osiin: sisäpuoleen ja ulkopuoleen, meihin ja heihin. Silta lyhentää välimatkaa, ovi sen sijaan sekä yhdistää että erottaa ihmiset toisistaan. Ovilla voidaan katsoa olevan kaksi perusfunktiota: yhdistäminen ja erottaminen, sisään kutsuminen ja ulkona pitäminen. Ovien yhdistämis- tai sisäänmenemisen funktio toteutuu käytännössä vain kahvan avulla.¹

Vanhan hallinnon rakennuksissa kaikki tyyliuunnat kuten klassismi, renessanssi ja rokokoo tähtäsivät harmoniaan ja pystyakselin suuntaiseen symmetriaan. Sisäänkäynti osoitettiin kokonaisuuden monilla osilla. Se oli aina keskellä. Sen sijaan Ferlund väittää, että aksiaalinen symmetria on ollut epäsuosittua hallinto-arkkitehtuurissa modernismin aikana. Natsismi ja Stalinin ajan arkkitehtuuri nojasivat muotokielessään voimakkaasti symmetriaan ja harmoniaan. Moderni vallan arkkitehtuuri on halunnut ottaa etäisyyttä näihin hirmuhallituksiin.²

60- ja 70-luvulta peräisin oleville vallan tai byrokratian rakennuksille oli tyypillistä, että ulko-ovi ei ilmaise itseään. Tyypillistä oli anonyymisuuden korostus. Näin ankaraa sisäänkäyntiä ei kuitenkaan Aalto toteuttanut poliisitalossa, jonka pääsisäänkäynti on selvästi sisään vedolla korostetusti sijoitettu katujen risteyskohtaan, keskeisimmälle paikalle. Aalto käytti useissa ajan virastorakennussuunnitelmissaan tätä rakennusmassan sisään tunkevaa pääsisäänkäyntiä, jossa hän hierarkisoi pääsisäänkäynnin pylväiden päälle ja niiden yhteyteen nostetulla rakennuksen nimellä. Tämä myös vuonna 1964 valmistuneen teknillisen korkeakoulun sisäänkäynnissä ilmestyyvä teema on modernistinen sovellus historiallisesta aiheesta lähtökohtanaan kreikkalaisen temppelin pääty.³

Poliisitalon Hannikaisenkadun ja Kilpisenkadun kulman ensimmäisen kerroksen sisäänveto ottaa jalkakäytävällä kulkijan rakennuksen suojiin arkadi-käytävään. Pylväät ovat Aallon tuotannossa jatkuvasti toistuva aihe. Niiden arkkitehtonisena esikuvana on Rooman klassiset pylväät. Poliisitalossa pylväät ovat tyyliteltyjä; poikkileikkaukseltaan soikion mallisia, suoria ja alaosastaan graniittilevyillä koristeltuja. Graniittilevyt myös suojasivat pylväitä mahdollisilta kolhuilta.

Pääsisäänkäynnin yhteydessä aulan seinänkokoiset ikkunat ja si-

¹ Eräsaari 1995, 113; 165.

² Eräsaari 1995, 104-105.

³ Koho 1998, 105.

säkaton korkeuden yhteneväisyys 'sisääntulokatoksen' kanssa hämärtävät osaltaan eksteriöönin ja interiöönin rajaa. Aalto käytti paljon suunnitelmis- saan sisäpihoja ja ns. välittäviä tiloja. Tällöin rakennuksen ulkoseinä muuttuu kahden erillisen tilan väliseksi seinäksi. Ulkotilasta tulee ikään kuin sisätila, joka rajoittuu yhdeltä tai kahdelta suunnalta ulkoilmaan. Varsinaisesti tulija on vielä ulkona, oven takana, mutta kuitenkin jo sisällä rakennuksessa. Paitsi että tämä poliisitalon sisään tulon yhteyteen rajoit- tuva 'välitila' on suojattu sivuiltaan, myös yläpuoleltaan. Kattona toimii rakennuksen toinen kerros.

Aalto ymmärsi pienien yksityiskohtien merkityksen: esimerkkinä tästä ovat sisäänkäynnin katon reunojen alasvedot. Ne ikään kuin estävät rakennuksen ulko-oven edessä olijan 'luiskahtamisen' pois rakennuksen luota ja ohjaavat hienovaraisesti kulkijan rakennuksen sisätiloihin.

LIITE 9

Hannikaisenkadun ja Kilpisenkadun suoralinjainen rakennus- massa sekä puistonpuoleinen vapaamuotoinen muuri rajaavat sisäänsä ajoneuvopihan. Muurin arkkitehtonisena lähtökohtana on paitsi suunnit- telijan halu sulkea rakennuksen puistojulkisivu muulta korttelilta ennen kaikkea pitää rikolliset sisällään. Sen yläosan sisäänpäin kääntyneen muodon tarkoituksena on vaikeuttaa muurin yli kiipeäminen. Muuri on siis paitsi näkösuoja myös konkreettinen este karkaamiselle ja kategori- oinnin väline 'hyvään ja pahaan'. Joidenkin lähteiden mukaan kaare- vanmuotoisen betonimuurin oli tarkoitus toimia myös puiston ulkoilma- esitysten akustisena taustana.¹

Muuri rajaa tilan, jonka sisällä muurin kokee sisäseinänä. Sen sijaan puiston puolella muuri antaa erheellisesti kuvan rakennuksen ulko- seinästä. Muuri ilmentää Aallon suosimaa 'vapaata viivaa', joka on Aal- lon tuotannossa toistuva aihe. Sen yhteys luontoon on ilmeinen. Rajoituk- sia Aallon tavoittelemalle vapaan muodon käytölle asetti materiaali, jon- ka ominaisuudet Aalto pyrki aina töissään ilmentämään.

Koska sisäänkäyntejä tai toimintoja ei poliisitalon puistosivulla ole suunniteltu olevan, poliisitalon piti toimia sellaisenaan ympäröivien katujen taholta. Näin Aalto ratkaisi rakennustaiteellisin keinoin muurei- neen ja ikkunattomine julkisivuineen, ettei rakennuksesta sen käytöstä

¹ Alvar Aallon Jyväskylä 1987, [9].

johtuen aiheutuisi häiriötä muulle korttelille.¹ Poliisitalon sisäpihalle auto-liikenne kulki alkuperäisten suunnitelmien mukaan teatteritalon ja poliisitalon välistä Kilpisenkadun puolelta.

Vaikka Jyväskylän poliisilaitoksen kohdalla ajoneuvot oli suunniteltu talon suojiin sisäpihalle muurin taakse ja kellarikerrokseen, osoit-tautuivat nämä paikoitustilat riittämättömiksi. Suunnitelmien vastaisesti muurin vieressä puiston puolella oli parkkipaikka, mikä heikensi korttelin sisäpuolista kokonaisuutta. Lisäksi teatterin rakennustöiden yhteydessä poliisitalon muuriin puhkaistiin reikä, sillä ajoneuvoliikenne Kilpisenka-dulta oli tilapäisesti estynyt. Vaikka yhteys Kilpisenkadulle sittemmin pa-lautettiin, ratkaisu jäi pysyväksi. Puiston kautta tapahtui ajoneuvoliiken-nettä Hannikaisenkadulta poliisitalon sisäpihalle muurin taakse.²

Myös katukuvaa heikensivät poliisiautot, jotka usein majailivat rakennuksen Hannikaisenkadun puolella jalkakäytävän ja rakennuksen välissä. Selvästikään arkkitehti ei suunnitteluhetkellä nähnyt tulevaisuu-nessa liikennemäärässä tapahtuvaa kasvua ja auton merkitystä päivittäi-nessä elämässä. Täysin autoilevaa kansaa suunnittelija ei kuitenkaan unohtanut, sillä rakennuksen ensimmäisen kerroksen kulman sisäänveto paitsi yhdistää risteävät kadut toisiinsa tähän solmukohtaan, se tarjoaa myös näköyhteyden kadulta toiselle.

Kilpisenkadulta johtivat vaatimattomat sisäänkäynnit poliisitalon vuokralaisten tiloihin. Lisäksi oman viehättävän sisäpihan muodostaa poliisin huutokauppapiha, jolle ei portaita lukuun ottamatta ole näkymää kadulta.

Aalto käytti usein suunnitelmissaan eri tasoilla olevia tiloja ja näihin liittyviä portaita. Huutokauppapihan portaat ovat kuitenkin poliisi-talon ulkotilojen ainoat, sillä suunnittelija ei halunnut nostaa korttelissa alisteisena elementtinä olevaa rakennusta portaiden avulla 'jalustalle'. Sen sijaan pääsisäänkäynnin muutamaa porraskelmaa lukuun otta-matta sisäänkäyntejä ja koko rakennusta leimaa 'katutasoisuus', mikä luo mielikuvaa rakennuksesta arkisena, kaikkien tavoittamana virastotalona, jonka sisään on helppo mennä.

¹ Esitys kaupungintalokorttelin yleissuunnitelman hyväksymisestä 22.11.1965, 438§. JKA/v.

² Mäkinen 25.5.2000.

6.2. Kerrosten vuoropuhelua

Alvar Aallon Jyväskylän poliisitalossa on neljä maanpäällistä kerrosta ja kellarikerros. Kerrokset eivät pohjakaavaltaan identtisesti seuraa toisiaan, vaan niiden pinta-alassa tapahtuu variaatioita. Tämä on havaittavissa myös eksteriörissä ulkoseinän polveiluna.

LIITE 10

Ensimmäinen kerros oli luonteeltaan rakennuksen julkisin ja sisälsi lähinnä yleisöpalvelutiloja.

Poliisitalon kaltaisessa julkisessa rakennuksessa käytävät ja aulat olivat yleisötiloina julkisia vastakohtanaan ovien takaiset intiimit toimistoyms. tilat. Katon alaslaskulla suunnittelija on pyrkinyt saamaan aikaan tilojen välistä hierarkiaa. Lisäksi Alvar Aallon käyttämiä julkisen rakennuksen merkkejä olivat pohjakerroksen pylväät.

Länsimaisen ajattelutavan mukaan tilaa on vaikea hahmottaa, ellei pidä mielessään sen tärkeintä elementtiä, keskusta. Aallon poliisitalon keskipisteeksi muodostuva sisääntuloaula oli rakennuksen sisäisen järjestäytymisen risteyskohta, josta tapahtui kulku paitsi Hannikaisenkadun ja Kilpisenkadun puoleisiin siipiin myös ylempiin kerroksiin ja kellariin. Pankkisalia muistuttavassa yleisöpalveluhallissa sijaitsivat rakennuksen valmistumisen aikoihin osoite-, liikenne- ja passitoimistot. Siellä vastaanotettiin ja luovutettiin kaikki poliisiluvat ja muut asiakirjat, joten yleisön näiden asioiden vuoksi tarvinnut nousta lainkaan ylempiin kerroksiin. Myös Tampereen poliisitalossa oli tällainen 1960-luvulle ominainen pankkisalia muistuttava yleisöpalveluauula.¹

Katutason byrokraatioissa löytyy vahtimestarin vahtikoppi. Tavallisesti vahtikopit erotetaan muista tiloista, mikä tapahtuu joko suoralla tai

---

¹ Tanner 31.1. 2000.

puoliympyrän muotoisella tiskillä. Ne voivat olla myös erillisiä pieniä koppeja.¹ Jyväskylän poliisilaitoksesta löytyi tällainen pieni lasikoppi heti sisääntulon jälkeen katutasosta.

Vahtikopin sijainti ulko-oven välittömässä läheisyydessä sekä niistä käsin periaatteessa mahdollistuva odotushuoneen hallinta katseen avulla luo mielikuvan, että vartiointi tai tilan kontrolli on keskeinen tehtävä. Keskeisintä vastaanottotiskin sijoittamisessa saattaa olla sellaisen mielikuvan luominen, että tila on organisaation tai sen edustajien hallinnassa. Mielikuvaa voidaan vahvistaa siten, että vahtikoppi on muutaman rapunkorkeuden ylempänä kuin katutasossa oleva ulko-ovi.²

Suomessa ei käytetä porttivahteja tai vahtimestareita yksityisissä asuintaloissa. Julkisissa byrokraatioissa vahtimestarijärjestelmä on pikemminkin sääntö kuin poikkeus. Vahtimestari oli virastojen syntyessä toiseksi tärkein virkamies. Useissa katutason byrokraatioissa vahtimestarille on annettu myös muita tehtäviä kuin vahtiminen, he toimivat usein samalla tavalla vastaanottona kuin hotelleissa. Erona nykyisen ja vanhan vahtimestari-instituution välillä on se, että nykyään niissä olevat virkailijat ovat naisia, ennen he olivat pääasiassa miehiä.³ Perinteinen vahtimestarin koppi mielletään myös neuvonnaksi, jossa sijaitti myös poliisilaitoksen puhelinvaihte.

Poliisilaitoksen ensimmäisessä kerroksessa oli myös rakennuksen vuokralainen kaupungin rahatoimisto, jonka tilat suunniteltiin alunperin poliisin reservitiloiksi tulevaa laajentumista silmällä pitäen. Edelleen siellä oli kaupunginvoudin konttori.⁴

LIITE 11

Rakennuksen vertikaalisuutta voidaan verrata ihmiskehoon. Usein yläkerroksissa sijaitsevat ihmisten toiminnalle tärkeimmät tilat, alhaalla kokonaisuuden kannalta välttämättömät tilat. Aallon poliisitalossa toisessa kerroksessa sijaittivat järjestyspoliisiosaston toimistohuoneita, putkatilat ja kaupunginvankila sekä vahtimestarin asunto.

¹ Tanner 31.1. 2000.

² Eräsaari 1995, 120.

³ Eräsaari 1995, 117.

⁴ Mäkinen 1970, 391.

Rakennus sijaitsee rinnetontilla siten, että sisäpihalta päin tarkasteltuna toinen kerros on maan tasalla. Täältä oli sisäänkäynti järjestys- ja rikospoliisiosaston päivystykseen. Juopuneiden sisään tuonti tapahtui niin ikään maan tasalla olevasta pihanpuoleisesta ja muurin suojaamasta ovesta. Oven läheisyydessä oli juopuneiden tarkastuhuone ja yhdeksän lattialämmityksellä varustettua putkaa. Saman muurin suojasta oli sisäänkäynti 20 selliä käsittävään kaupunginvankilaan.¹

Vankilaksi varta vasten rakennettuja tiloja ei vielä keskiajalla tunnettu. Varsinainen vankilalaitos juontaa juurensa 1600-luvulta, lääninhallinnon toteuttamisesta.² Sellikonttorin tapainen moderni vankilamalli tuli ajankohtaiseksi tai tarpeelliseksi vasta, kun 1700-luvulla siirryttiin ns. ruumiin- tai kidutusrangaistuksesta vapausrangaistukseen. Euroopassa yleinen rangaistus 1700-luvulle saakka oli kuolemantuomio ja osana syytöimintää näytteli merkittävää osaa kidutus. Vankilat olivat pelkästään syytettyjen säilyttämispaikkoja. Ne saattoivat olla esimerkiksi yksittäisiä huoneita pienissä linnoituksissa tai suuria saleja, joissa oli paljon vankeja samassa tilassa. Vasta kun länsimaissa rankaisun kohteena tuli ruumiin sijasta olla mieli ja itse vankeudesta tehtiin rangaistus 1800-luvulla, jouduttiin rakentamaan lisää vankiloita – itse asiassa rakennettiin kokonainen vankilajärjestelmä eri tasoineen. Pidätysaikaa varten tarvittiin paikallisiin poliisipiireihin vankikopit, lääninvankilat ja keskusvankilat tarvittiin koko valtakuntaa varten.³

Varsin nopeasti rangaistuksille luotiin uudet säännöt: näyttävistä rankaisuista luovuttiin ja varsinainen rangaistus kärsittiin eristetyissä vankiloissa. Uuden rangaistuksen keskeiseksi elementiksi eristämisen ohessa tuli kuri. Kuri tähtäsi viime kädessä ihmisten normaalistamiseen tai muuttamiseen. Muutoksen keskeinen elementti oli mielen manipuloiminen tai muokkaaminen. Samalla kuri loi pohjan uudelle vankila- ja muulle laitosarkkitehtuurille. Arkkitehtuurista ja rakentamisesta, myös kaupunkisuunnittelusta tuli aivan uudella tavalla osa suunnitelmallista hallintoa. Kun aikaisempi hallinnon arkkitehtuuri oli erityisesti panostanut näyttävyyteen, kuninkaan vallan esittämiseen, niin uudessa hallinnon arkkitehtuurissa kiinnitettiin huomiota siihen, että kaikki yksityiskohdat palvelivat

¹ Mäkinen 1970, 391.

² Pajuoja 1986, 15.

³ Eräsaari 1995, 137-138; Foucault 1980, 12-16.

toisenlaisen ihmisen muokkaamista.¹

Vankiloissa kuriin tähtäävä järjestys rakentui neljälle periaatteelle: Vangit eristettiin ulkopuolisesta maailmasta ja mahdollisimman paljon myös toisistaan. Vankien tarkkailu katsottiin välttämättömäksi. Epänormaalin tai rikollisen mielen muokkaaminen normaaliksi vaati työntekoa, joka 1800-luvulla oli eräänlainen yleislääke kaikkiin inhimillisiin ongelmiin. Myös 1950- ja 1960-luvulla kasvaneen työvoimakäytön aikana ei ollut ihme, että eräänä valtion ongelmien osaratkaisuna nähtiin vankien ohjaaminen tuottavaan työhön. Neljäs periaate, yksilöllistäminen, ei esiintynyt ääneen lausuttuna, vaan itse asiassa siinä oli kyse yksilöllisyyden vastakohtasta, universaalisuudesta. Tähdättiin rikollisten yhtäläiseen kohteluun eli yhtäläisiin seuraamuksiin samoista rikoksista.²

Lainsäädännössä rikos ja rangaistus liittyvät yhteen.³ Kansanomaisesti ajatellen 'putka' on väliaikainen säilytyspaikka rikollisille tai rikoksista epäillyille. Varsinainen vapausrangaistus suoritetaan vankilassa. Kummassakin tapauksessa rakennuksen suunnittelun kannalta oleellisena päämääränä on rikollisten eristäminen muusta yhteisöstä ja estää heitä tietyksi ajaksi rikosten teosta. Kyseessä on tietynasteinen yhteisön pelotus.⁴ Vankilan suljettuun rakenteeseen sisältyy paljon ruumiin poliittista haluttuutta.⁵

Uusissa poliisitaloissa tilat on usein sijoitettu siten, että ristikkoja ei näy kadulle. Aalto ratkaisi ongelman sijoittamalla kyseisiin tiloihin kattoikkunat. Ulkopuolelta poliisitalo näytti normaalilta virastotalolta. Paitsi että näin vaikeutettiin mahdollista pakenemista, rikolliset haluttiin sulkea täysin irti arkielämästä. Sellit asukkaineen eivät saaneet häiritä kaupungin esteettistä näkymää, etenkin sen pääkorttelissa.

LIITE 12

Poliisitalon kolmannessa kerroksessa olivat toimistohuoneet: poliisimestarin ja sihteerin virkahuoneet, kanslia, taloustoimisto sekä neuvotteluhuone. Tässä kerroksessa sijaitsi myös rikospoliisiosasto. Jokaisella rikososaston toimenhaltijalla oli rakennuksen valmistuttua oma 3,20 x 4,30 metrin suuruinen huone puhelimeen. Lisäksi oli lääkärin vastaan-

¹ Eräsaari 1995, 138.

² Eräsaari 1995, 138-139; Foucault 1980, 156-158; 267; 271; Pajuoja 1993, 66; 68.

³ Matinpuro 1981, 3.

⁴ Ibid.

⁵ Foucault 1980, 38-39.

ottohuone, vierashuone, kaksi 'sumppua', miehistöhuone, päivystäjän ja apupäivystäjän huoneet sekä löytötavaratoimisto.¹

Siinä missä ensimmäisen kerroksen yleisönpalveluauula on korkea tila, on katto kolmannen kerroksen käytävässä huomiota herättävän alas laskettu. Näin kapeiden ja pitkien tilojen mittasuhteet on saatu inhimillisiksi.

Poliisimestarin huone asettui ensimmäisen kerroksen aulatilán yläpuolelle rakennuksen ulkokulmaan. Näin Aalto hienovaraisesti korosti poliisimestarin merkitystä laitoksen 'lintuauran' johdossa. Poliisimestarin huoneesta avautuivat ikkunat kuin silmät kummallekin poliisitaloa reunustavalle kadulle. Rakennuksen ulkoarkkitehtuurissa poliisimestarin huonetta ei ollut nostettu esiin muusta kokonaisuudesta, lukuun ottamatta että suoraan sen yläpuolella ei sijainnut mitään rakennuksen tiloja.

LIITE 13

Ylimmässä ja pinta-alaltaan pienimmässä eli neljännessä kerroksessa sijaitsivat rauhoittumista vaativat tilat kuten ruokala, vierashuone, poliisiradio, rikossuojelun neuvontatoimisto, museo ja rikospoliisin tekninen toimisto. Viimeksi mainittuun kuuluivat toimistohuone, laboratoriohuone, valokuvaamo ja neljä pimeää huonetta valokuvien valmistamista varten. Tämän toimiston rakentamisessa kaupunki täytti poliisilaitoksen toiveet "viimeistä piirtoa myöten". Sen sijaan valtion kanssa asiassa ei päästy yhtä hyvään tulokseen.²

LIITE 14

Rakennuksen kellarikerroksessa sijaitsi tiloja, jotka eivät suoraan liity poliisin toimintaan, mutta ovat ns. välttämättömiä oheistiloja. Näitä olivat yhdistetty voimistelu- ja juhlasali saunatiloineen, viisiratainen 25-metrin ampumarata automaattisine taulunkäntölaiteineen, lämpökeskus, varavoima-asema ja väestönsuojat. Lisäksi kellarikerros kätki sisäänsä mm. arkistohuoneita.³

Edellä lueteltujen tilojen lisäksi taloon kuului muurin rajaaman sisäpihan alle jäävä autohalli, johon sopi toistakymmentä autoa. Lisäksi siellä olivat tilat ajoneuvojen huoltotoimenpiteille.

¹ Mäkinen 1970, 391.

² Ibid.

³ Ibid.

6.3. Suoran hallitsevuus

Poliisitalo on vastakohtien rakennus. Siellä kohtaavat yö ja päivä, arki ja juhla, oikeus ja rikollisuus. Sieltä saa avun, mutta sinne ei tavallinen kadunmies halua joutua. Arkkitehdin on sulautettava nämä piirteet samaan rakennukseen siten, että kokonaisuus ilmentää käyttötarkoitustaan ja on tehtävänsä arvoinen. Rakennus on tausta siellä tapahtuvalle toiminnalle. Sen arkkitehtoninen kokonaisilme ei saa herättää liian voimakkaita - negatiivisia tai positiivisia - tunteita, vaan julkisessa rakennuksessa on pyrittävä kaikkia palvelemaan kompromissiin.

1960-luvun loppupuolella arkkitehdit kävivät kiihkeää keskustelua oikeanlaisesta, nykyaikaista teknistä yhteiskuntaa ja ajan henkeä vastaavasta rehellisestä modernista arkkitehtuurista. Nuoren polven arkkitehdit syyttivät edeltäjiään individualismista, taiteellisen näkökulman liiasta korostamisesta. Haluttiin jopa luopua koko rakennustaidokäsitteestä. Suunnittelutehtävien katsottiin olevan lähinnä ympäristön säätelyä, yleisten järjestelmien ja struktuurien suunnittelua. Arkkitehtuurin rehellisyyteen kuului materiaalien käyttäminen niille luonteenomaisella tavalla. Konstruktion piti olla yksinkertainen ja selkeä. Tekniset asennukset olivat struktuurin osia eikä niitä näin ollen tullut piilottaa, vaan niitä jopa pyrittiin käyttämään tiloja ja pintoja jäsentävinä elementteinä.¹

Modernismi oli noussut suosioon: ei pelkästään siksi, että se oli uuden suunnan edustaja, vaan että se tarjosi täydellisen halvan tavan rakentaa.² Kärkkäimmissä kannanotoissa ajan arkkitehtuuria arvosteltiin siitä, että se oli ajautunut tietynlaiseen kriisivaiheeseen. Välttämättömyyden sanelemat vaatimukset ja niitä koskevat ratkaisumahdollisuudet eivät vastanneet toisiaan. Ongelma ei ollut yksinomaan arkkitehtien, vaan koko yhteiskunta eli jonkinlaista kriisikautta.³ Päin vastoin kuin menneillä

---

¹ Aaltonen & Carlson 1986, 52 - 53.

² Peel & Powell 1989, 72.

³ Kultermann 1965, VII.

vuosisadoilla, on 1960-luvulla onnistuttu vain harvoin ilmaisemaan arkkitehtonisessa muodossa jonkin yhteisön tunteita.¹

”Tila on kaikkiin sosiaalisiin ilmiöihin luonnostaan ja välttämättä kuuluva ulottuvuus silloin kun kysymyksessä on ihmisten kaikkalainen käyttäytyminen eikä vain puhtaasti sieluntilasta johtuva.”²

Aalto käytti klassisen arkkitehdin tavoin tyypologisia ja geometrisia menetelmiä suunnittelussaan. Ns. neliöinnissä kokonaisratkaisun pohjana on neliö, rakennuksen päämitat voidaan palauttaa neliön muotoon. Piirtämällä tähän moduuliin perustuva ruudukko voidaan myös selvittää rakennuksen vapaita muotoja.³ Vaikkei poliisitalon pohjakaavaa tai julkisivuja sellaisenaan voi palauttaa neliön muotoon, rakennuksessa on havaittavissa suunnittelijan mieltymys tiukkalinjaisen suorakulmaisen salimuodon ja vapaan muodon vuoropuhelulle. Sellaisenaan ne rikastuttavat ja tukevat toisiaan, toisaalta hämäävät katsojaa rakennuksen todellisesta muodosta.

Vitruviuksen mukaan ns. optisia korjauksia tarvitaan, koska ihmissilmä ei pysty havaitsemaan rakennuksen geometrisia suhteita oikein, minkä takia puhdas muoto näyttäisi vääristyneeltä. Tämä selitys lienee kuitenkin väärä. Ensimmäisen kreikkalaisen suhdekaanonin luoja Polykeitos väitti, että suhdejärjestelmän täsmällinen noudattaminen antaa veistokselle elottoman ulkonäön, minkä välttämiseksi matemaattisista suhteista on poikettava hieman. Sekä suhdejärjestelmän noudattaminen että sen hienovarainen rikkominen kuuluvat arkkitehtuurin kaikkein akateemisimpaan perinteeseen.⁴

Sekä Vitruvius että keskiajan rakentajat uskoivat, että kaikki luonnossa perustuu geometriaan vaikka muodot pinnallisesti tarkasteltuna näyttäisivätkin hyvin erilaisilta. Niinpä arkkitehdin tuli valita jokin yksinkertainen mitta, suhde tai geometrinen kuvio, jonka kerrannaisista koko rakennus johdettiin. Samaa mieltä oli myös Le Corbusier (1887-1965), joka uskoi, että kaikki luonnollinen ja kosminen geometria pe-

¹ Kultermann 1965, IX.

² Sirtassoldo 1993, 15.

³ Jormakka 1997, 86-87.

⁴ Jormakka 1997, 88.

rustui kultaiseen leikkaukseen, ja kehitti 1948-1952 Modulor-järjestelmänsä. Minkä tahansa suhdejärjestelmän soveltaminen tuottaa tietynlaisen yhtenäisyyden teokseen. Kuitenkin Moduloria arvosteltiin viisikymmenluvulla liiasta yhtenäisyydestä. Sen arveltiin tuottavan aina samannäköisiä rakennuksia. Aallon käyttämä klassinen suhdejärjestelmä vaikuttaa Moduloriin verrattuna yksinkertaisemmalta ja hyvin joustavalta.¹

Geometriset menetelmä tulivat erityisen ajankohtaisiksi arkkitehtuurisuunnittelussa vuosisadan vaihteessa, kun Frank Lloyd Wright (1867-1959), Hendrik Petrus Berlage (1856-1934), Peter Behrens (1868-1940), Le Corbusier ja monet muut yrittivät vapautua historiallisten tyylien jäljittelystä ja kehittää modernille arkkitehtuurille ajattoman objektiivisia periaatteita, jotka samalla loisivat puitteet rakentamisen teollistamiselle. Tässä diskurssissa Aallon rakennusten omintakeinen geometrisuus on selvä kannanotto.²

Tilallisille kokemuksille on ominaista se, että ne ovat viime kädessä subjektiivis-ruumiillisia. Vaikka emme olisikaan tietoisia tilallisten koodien hallinnasta, ruumiillistuvat ne meissä.³

Leonardo Mosso on luonnehtinut Aallon arkkitehtuuria cezannelaiseksi volyymien käsittelytavan, tiilenkäytön sekä valon prismaattisen hajonnan vuoksi. Aalto ihaili Paul Cezannen (1839-1906) ja erityisesti George Braquen (1882-1963) taidetta. Joissakin hänen omissa maalauksissaan voi havaita kubistisia muotoja. Aallon arkkitehtuurin voisi sanoa olevan yhtä näennäisen epämatemaattista kuin Cezannen maalausten. Hän loi usein erillisistä, itsenäisistä muotoyksiköistä tasapainoisia kokonaisuuksia.⁴

Aallon muuhun ajan tuotantoon verrattuna Jyväskylän poliisitalossa ei ole havaittavissa arkkitehdin mieltymystä viuhkamaiseen rakenteeseen. Sen sijaan poliisitalossa on nähtävissä pohjalaista jämäkkyyttä, jopa jäyhyyttä, jota maustaa ripaus Antoni Gaudin (1852-1926) keveyttä.

---

¹ Jormakka 1997, 88.

² Jormakka 1997, 95.

³ Eräsaari 1995, 91.

⁴ Mattila 1982, 134. JyThl.

6.4. Sellikonttori

Kahdesta kulmittaisesta rakennusrungosta koostuvana rakennuskompleksina Jyväskylän poliisitalo lähestyy Ruusuvuoren Mikkelin poliisitalossa käyttämää ratkaisua. Selvästi muista erottuvaa yhtä pääakselia ei Aallon rakennuksessa ole. Kokonaisuutta leimaa tilojen sitoutuneisuus, hierarkinen jäsennöinti ja pysyvyys. Yhtymäkohtia funktionalistiseen arkkitehtuuriin on tarkoituksenmukaisuus ja käytännöllisyys rakennuksessa. Myös turhat ornamentit ja koristeaiheet puuttuvat, joskin taustalla on nähtävissä myös kaupungin säästölinja.

Aallon poliisitalossa tilat järjestäytyvät eleettömästi ja suorakulmaisesti riviin käytävien molemmin puolin. Rytmiä pitkille ja osin hämärille käytäville antavat toisen ja kolmannen kerroksen toimistohuoneiden sekä putkatilojen ovien sisäänvedot. Tilat jäsentyvät selkeästi ja orientoituminen rakennuksessa on helppoa. Tilat kuljettavat eteenpäin. Jyväskylän poliisilaitoksen kohdalla ”yksittäiselleille” perustuva arkkitehtuuri toimi paitsi alkuperäisessä käyttötarkoituksessaan sellitiloissa myös konttorien suunnittelussa.

Sellikonttorimallin nimitys viittaa 1800-luvulta peräisin olevaan uuteen tai moderniin vankila-arkkitehtuuriin. Pimeällä palvelukeskuksella viitataan siihen, että rakennuksen keskellä olevat tilat ovat ikkunattomia. Kaikkein yksinkertaisin sellikonttorityyppi katutason byrokraatioissa on sellainen, jossa konttorisellien väliin jää pelkkä käytävä, jota asiakkaat käyttävät myös odottamiseen.¹ Sellikonttorin vaihtoehtona ovat olleet ns. orjameri tai maisemakonttori. Jyväskylän poliisitalossa maisemakonttorimalli toteutui lähinnä vain yleisönpalveluaulassa.

Sellivankiloiden syntyä ja panopticonin käyttöä on kuvattu uutena vallankäyttönä, jossa arkkitehtuuri on vedetty mukaan rikollisten ran-

---

¹ Eräsaari 1995, 137.

gaistus- ja parannustyöhön.¹ Erityisesti vankiloissa tapahtuvaa tarkkailua varten kehitetty ideaalimalli oli Jeremy Benthamin panopticon, jonka pyöreä tai kaareva rakennemuoto oli eräs syy siihen, että se toteutui vain paperilla. Suorassa muodossa toteutuu rationaalinen ihmisen kädenjälki paremmin kuin muissa muodoissa. Suorakulmion muotoinen päiväselli-järjestelmä tai ns. philadelphian malli elää miljoonina kopioina. Tämä alun perin kveekareiden kehittämä yksittäissellijärjestelmä on se arkkitehtoninen kehitelmä, jonka varaan useat toimistot, sairaalat, koulut ym. laitokset on suunniteltu. Julkisessa hallinnossa sellikonttori on osoittautunut ylivoimaiseksi arkkitehtoniseksi periaatteeksi.²

Sellikonttorimuotoa voidaan periaatteellisenä ratkaisuna pitää demokraattisena konttoriratkaisuna katutason byrokraatioissa, mutta eräät sellikonttorin yksityiskohdat edistävät työntekijöiden ja asiakkaiden välistä etäisyyttä. Tällaisia yksityiskohtia ovat esimerkiksi odotushuoneet ja ns. välietapit. Työntekijöillä on mahdollisesti eri sisäänkäynti kuin asiakkailla. Lisäksi poliisit ylläpitävät välimatkaa muihin kansalaisiin ja erottuvat heistä mm. univormujen avulla. Useissa univormua käyttävissä ammateissa näyttäisi olevan kyse täydellisen auktoriteetin vaatimisesta tietyissä tilanteissa. Näin aikaansaadaan myös emotionaalista välimatkaa.³

Katutason byrokraatioissa esiintyy tilaan liittyvää asiakkaiden kontrolloimista. Poliisitalon kohdalla tämä näkyi erityisen selvästi, sillä rakennuksessa liikkuminen ei tuntunut sallitulta. Kulunvalvonnan lisäksi rakennus sisälsi suljettuja ja yleisöltä kiellettyjä alueita. Julkinen rakennus on vain osin kaikille avointa tilaa, jossa asiakas ja ammattilainen joutuvat olemaan kuin näyttämöllä. Organisaation tila jakautuu roolien mukaan. Asiakkaiden ja ammattilaisten yhteinen tila on keskellä oleva näyttämö, jossa molemmat osapuolet joutuvat 'näyttelemään'. Byrokraatit ovat verrattavissa näytelmään kuten muutkin ihmisten väliset toiminnot.⁴

Vallan esittäminen on havaittavissa viraston arkkitehtuurista hienostunein elein. Byrokraattista tai ylipäätensä institutionaalista vallankäyttöä kuvataan arkikielessäkin spatiaalis-vertikaalisesti: johtajat ovat ylhäällä, muut alhaalla. Eri osastojen tai kerrosten status osoitetaan seini-

¹ Eräsaari 1995, 87.

² Eräsaari 1995, 142; 145-146.

³ Eräsaari 1995, 159; 167.

⁴ Eräsaari 1995, 174-175; 183.

en, lattioiden ym. materiaalivalinnoilla ja kalustuksella. Ruokalautat ovat vi-rastorakennusten yläkerroksissa. Takana olevat tilat ovat statukseltaan korkeampia kuin edessä sijaitsevat. Ne ovat oletettavasti rauhallisempia tai hiljaisempia kuin etutilat. Käytävien päätyhuoneet tehdään muita suu-remmiksi. Sen sijaan hierarkiaa ei ilmaista toimistoissa ikkunoiden koolla vaan lukumäärällä. Ikkunattomia työhuoneita ei virastoista juurikaan löy-dä, poliisitalon päivystystiski oli eräs harvoja poikkeuksia. Paitsi että lasi ja valo liittyvät valistuneeseen tai valoisaan hallintoon, voivat ne liittyä myös ilmanvaihtoon ja työsuojeluun.¹

Sellikonttorijärjestelmän kehittyminen perustuu reviiirikäyttäytymi-selle. Työntekijöiden omat huoneet edustavat työntekijöiden kannalta omaa reviiiriä, joka koetaan arvostuksen mitaksi. Johtajien huoneet erot-taa varmimmin muista pääasiassa sijoittumisen perusteella. Ehkäpä joh-tajien huoneet erottaa myös siitä, että ne ovat useammin tyhjiä kuin alaisten, suurimmat huoneet ovat niillä, jotka niitä vähiten käyttävät. Vaikka johtajan huone ei yleensä eroa ulkopuolelta muista, useimmilla heistä lukee oven pielessä nimen lisäksi titteli. Nimikilvet eivät kuitenkaan ole suurempia kuin muilla, ovissa ei ole erilaista materiaalia eivätkä kä-densijat eroa muista. Johtajan tai esimiesasemassa olevan huoneeseen sijoitetaan yleensä aina virastotaloissa neuvottelupöytä, näin myös polii-simestarin huoneessa. Työhuoneissa esineiden koko ja ulkonäkö ilmaise-vat myös huoneen haltijan asemaa konttorissa. Periaatteessa erityisesti työpöydän ja tuolien koolla tai prameudella ilmaistaan asemaa.²

Virasto- tai konttoriympäristölle on sekä arkkitehtonisesti että toiminnallisesti tyypillistä, että se eroaa kodista – tavallaan kyseessä on jopa vastakkaisuus. Kuitenkin työntekijöillä on tapana rikkoa tätä rajaa ja tuoda joitain itselleen tärkeitä esineitä ja kuvia kotoaan työpaikalleen.

Erilaiset paperit ovat sekä yleistiloissa että työntekijöiden huo-neissa näkyvä osa katutason byrokratioita. Yleistiloissa olevat paperit voi-daan jakaa kahteen eri luokkaan, seinillä ja ovissa oleviin sekä tiskeillä tai avohyllyillä sijaitseviin.³

---

¹ Eräsaari 1995, 120-121; 126-127; 136; 160.

² Eräsaari 1995, 127; 149.

³ Eräsaari 1995, 227.

6.5. Hyödyllisyyttä, lujuutta ja mielihyvää

Useat virastorakennukset 1960- ja 1970-luvuilta muistuttavat suuresti toisiaan, eikä Aallon poliisitalo tee tässä suhteessa poikkeusta. Katujulkisivuiltaan poliisitalo ei ilman selittäviä tekstejä ilmaissut olevansa poliisilaitos. Toisaalta poliisikunnan kenttätöön sijoituessa pääasiassa rakennuksen ulkopuolelle ei varsinainen virastotyö rakennuksessa poikennut luonteeltaan muiden virastojen toiminnasta.

Poliisitalossa on vain kolme julkisivua: kaksi muurimaista tiiliseinä kaduille sekä plastinen betonimuuri korttelin sisälle. Julkisivujen eriluontoisuus sopii rakennuksen käytön kaksijakoiseen teemaan 'rosvo ja poliisi'. Horjumaton yhteiskunnan järjestyksen ylläpitäjä eli varsinainen rakennus tiilijulkisivuineen pitää otteessaan luikertelevaa betonikäärmettä. Myös vuonna 1958 valmistuneessa Aallon kulttuuritalossa Helsingissä peruselementtinä on materiaalin vastakohtaisuus, joka noudattaa toisistaan poikkeavien rakennusvolyymien toiminnallista jakoa.

Poliisitalon katujulkisivu luo horisontaalisen vaikutelman, vaikka rakennuksessa ei ole käytetty 1960-luvulla ns. konttoritalon rakennekaavassa usein käytettyjä ulkoseinältä sisäänvedettyjä pilareita ja yhtenäisiksi vaakanauhoiksi sijoitettuja ikkunoita.¹ Aalto oli kehittänyt 1950 - 1960 - luvuilla paljon käyttämänsä uuden tavan suunnitella julkisivuja, jossa umpinainen ja avoin seinäpinta vuorottelivat.

Vitruviuksen mukaan arkkitehtuurilla on kolme vaatimusta: hyödyllisyys, lujuus ja mielihyvän tuottavuus.² Aallon arkkitehtuurissa jokaisella tehtävällä on omat vaatimuksensa ja ehtonsa. Materiaalin valinta on riippuvainen tehtävän luonteesta, ilmastosta ja materiaalin kestävydestä. Lisäksi materiaalin tuli olla yhteiskuntaan sopiva ja palvella ihmistä.¹

¹ Konttoritalojen julkisivut 1960, liitesivu 9.

² Foster 1983, 198.

Tiili on ollut keskeinen rakennusmateriaali Aallolle lähes kautta hänen tuotantonsa. 1950 - luvun punatiilikaudesta Aalto siirtyi vaaleisiin seinäpintoihin. Taustalla on nähtävissä rajua kannanottoa uuden rakennustaiteen puolesta. Aalto halusi luoda modernismia, jonka tuli erottua sekä funktionalismista että sodanjälkeisestä rakentamisesta.¹ Tiilikauden myötä Aallon rakennukset muuttuivat aikaisempaa särmikkäämmiksi. Suunnittelun pääpaino oli yksinkertaisuudessa, suhteissa ja pikkuvivahteissa, jotka palvelevat kokonaisuutta.

Tiili on ensimmäinen ihmisen tekemä materiaali.² Monet käytännön ja taloudelliset syyt puoltavat tiilen käyttöä: kohtuullinen hinta, standardimittaiset tuotteet, helposti saatavilla oleva raaka-aine, kestävä tuote, hyvät eristeominaisuudet. Tiili muistuttaa kovaa kiveä, jolla on sekä 'maallinen' että 'pyhä' olemus. Tiili sopii niin yhteisö- kuin varasto- ja teollisuusrakennuksiin. Merkittävä syy tiilen jatkuvalle suosiolle on lisäksi läheinen suhde ihmisen ja materiaalin välillä. Tiilen koko mahdollistaa sen käsin rakentamisen. Se on ihmisen mittakaavainen, pienistä osista kasvaa iso kompleksi. Materiaalina tiili on joustavaa, sillä se sopii hyvin yhteen muiden materiaalien kanssa. Aalto korosti poliisitalon tiilijulkisivulla pinnan muurimaisuutta suurien läpäisevien ikkunapintojen ja veistoksellisen betonimuurin rinnalla.

Poliisitalon ulkoseiniä verhoaa valkoinen kalkkihiekkatiili³, jota on käytetty myös korttelin virastotalossa. Tiili sopii hyvin ristikkomaiseen, horisontaalisuutta korostavaan julkiasuun.⁴ Tiilen kuutiomainen muoto ja puolen kiven vaakasuora limitys korostavat rakennuksen suorakulmaisuutta. Tiilen mataluus suhteessa sen pituuteen kertautuu rakennuksen muodossa.

Poliisitalon seinän yksittäiset tiilet luovat isohkollekin rakennukselle inhimillisen mittakaavan. Aallon suunnitelmissa tiiliseinä tuo mieleen yhteiskunnan, jossa kokonaisuus koostuu yksilöistä. Näin ajatellen tiili sopii erityisen hyvin julkisiin rakennuksiin. Poliisitalon väritykseltään ja muoltaan samanlaiset ja tasalaatuiset tiilet muistuttavat poliisivoimia, joka muodostuu yhteneviin univormuihin pukeutuvista yksilöistä.

---

¹ Koho 1989, 68.

² Foster 1983, 82.

³ Jyväskylän poliisitalo 1974, 45.

⁴ Schildt 1989, 159.

Tiilen ohella toisena päämateriaalina poliisitalossa on betoni. Modernismi kehittyi 1950–1960 –luvulla kahteen suuntaan. Poliisitalon betonimuuri sitoi sen siihen suuntaan, jossa betonia käytettiin veistoksellisena välineenä. Tätä tyyliä käytettiin suurimittakaavaisissa julkisissa rakennuksissa, joissa betonipinnan erilaisia tekstuureja käytettiin arkkitehtonisena ilmaisukeinona.¹

Siinä missä tiili on kuutiomainen, betoni on pehmeää ja muovailtavaa massaa ennen kovettumistaan. Poliisitalossa suunnittelija on osannut taiten käyttää betonin ominaisuuksia hyväkseen rakennuksen veistoksellisessa muurissa, jossa pinnan muodostaa lautamuotin vaakasuora kuvio. Lisäksi ensimmäisen kerroksen ikkunoiden alapuoliseen betoniin on jätetty näkyviin lautamuotin pystysuora kuviointi aina puusyineen.

Jyväskylän poliisitalon betoninen muuri lienee yksi valokuvatuimmista kaupungin arkkitehtuurin yksityiskohdista. Arkkitehti Leena Rossi tuo esille, että Aalto oli jo pitkään halunnut kokeilla plastisen betonirakenteen sopivuutta suomalaisessa ilmanalassa. Poliisitalon muurissa hänelle tarjoutui siihen mahdollisuus.² Muuri on esimerkki siitä, kuinka Aalto saattoi maustaa rakennuksiaan muotoilemalla niiden täysin toisarvoisia osia siten, että niistä itse asiassa tuli kokonaisuuden leimaa-antavin elementti. Aalto käänsi funktionalismin koristeettomuuden omaksi teesikseen: koristelu oli sallittua, jos sillä oli funktio.³ Muurin betonilaudoituksen valmistaminen sen sijaan tuotti ammattimiehille vaikeuksia.⁴

Jyväskylän keskussuunnitelman ensimmäisissä vaiheissa poliisitalon muuri muodosti yhtenäisen plastisen linjan teatterin seinän kanssa. Rakennusten ulkoseinä oli samalla aukion sisäseinä. Rakennusmassat suojasivat korttelin sisäosia autoliikenteeltä ja plastisen seinän vieressä kulki jalankulkijoiden reitti Kirkkopuistosta kohti rautatien ylikulkusiltaa.⁵

---

¹ Helander & Rista 1989, 99.

² Rossi 1997, 29. AAM.

³ Rossi 1997, 29. AAM.

⁴ Mäkinen 1970, 391.

⁵ Rossi 1997, 29. AAM.

Valon käyttö on yksi Aallon arkkitehtuurin tunnusmerkkejä. Sellaiset rakennukset kuin Paimion parantola ja Viipurin kirjasto ilmentävät valon mestarillista käyttöä sisustuselementtinä. Erityisesti elävä päivänvalo on arkkitehdin rakennustaiteen tunnusmerkkejä. Taustalla on nähtävissä Aallon Italian matkojen vaikutus. Poliisitalon pohjakerroksen näyteikkunamaiset lasipinnat ja pilareiden muodostama arkadi viittaavat lisäksi kaupunkiarkkitehtuurin tyyppillisiin piirteisiin.

Vanhan hallinnon ovet olivat joko kokonaan tai osittain puusta. Modernismissa siirryttiin käyttämään lähes poikkeuksetta lasia, vain kehykset olivat metallisia. Teollisen valmistuksen myötä lasin hinta oli laskenut ja tekniikka mahdollisti lasipintojen kasvun. 1960-luvulla rakentamisessa korostettiin valoa, ikkunoita, ilmaa ja puhtautta valistuneen hallinnon symboleina, joka kantaa runsasta hedelmää myös nykyisessä hallinnon arkkitehtuurissa.

Vaikka metalli ja lasi tulkitaan koviksi ja kylmiksi materiaaleiksi, lasin läpi näkyy. Ainakin periaatteellisella tasolla lasi viestittää kansalaiselle avoimuutta, anonyymisyyttä ja tasa-arvoa. Lasiset hallinnolliset rakennukset ovat eräänlaisia edistyksen tai valistuksen linnakkeita. Poliisitalon lasisuudesta poliisimestari huomautti osuvasti, että missä muualla poliisi istuu sananmukaisesti kaiken kansan katseltavana.¹

Keskellä rakennusta sijaitsevien sellikoppien ainoat ikkunat sijaitsivat katossa, mikä tuo mieleen 'syntisen pidätetyn' joutumisen suoraan keskusteluun Jumalan kanssa. Saman tapainen ratkaisu on Mikkelin poliisitalon putkatiloissa, jotka myöskin sijoittuvat rakennuksen sisäosiin.

Aalto suosi rakennuksissaan puurutilöiden käyttöä ikkunoita verhoamassa paitsi esteettisistä syistä myös suojaamaan liialliselta valolta ja katseilta rakennuksen sisätiloja. Alkuperäisistä suunnitelmista poiketen poliisitalossa puurutilöiden käyttö kutistui lopulta vain muutamaan yksittäiseen kohtaan koko rakennuksessa. Poliisitalon Hannikaisenkadun puoleisen julkisivun ikkunoissa ritilöiden käyttö olisi voinut tuoda kuitenkin helpotusta auringon aiheuttamaan lämpötilan ajoittain kohtuuttomaankin nousuun rakennuksen sisätiloissa.

---

¹ Eräsaari 1995, 113.

Jyväskylän poliisitalon sisä- ja ulkopuoli olivat Aallon suunnittelemana tasapainossa keskenään, mikä ilmentää Aallon funktionalistista otetta rakennuksen suunnittelussa. Pylväsaihelma toistuu yleisönpalveluaulassa, joskin valkoiseksi maalattuna ilman graniittikoristuksia sekä rakennuksen ylempiin kerroksiin johdattavan portaikon seinässä. Kaarta on käytetty muuallakin rakennuksessa pehmentämässä kulkuväylien kulmia. Sisä- ja ulkotilat lähestyvät Aallon suunnitelmassa myös lamppujen ja ovenkahvojen muodossa ja materiaalissa, jotka ovat yhtenevät läpi koko rakennuksen.

Aalto käytti rakennusten koristamista läpi koko uransa muutamaa rakennusta lukuun ottamatta. Kuitenkaan koristeet eivät nousseet koskaan hänen arkkitehtuurissaan huomion keskipisteeksi, vaan olivat aina sopusoinnussa ja alisteisina funktiolle. Aallon koristeet ovat hillittyjä, mutta silti omaleimaisia.

Eräs Aallon tuotannon dominoivimpia koristeaihteita on hänen puolipyöreä keraaminen sauvansa, jota hän yleisesti käytti niin rakennusten sisä- kuin ulkotiloissakin, usein miten seinää verhoamassa, mutta myös pylväiden ympärillä. Poliisitalon interiörissä käytävien valkoiset ja harmaat sekä yleisönpalveluaulan koboltinsiniset keraamiset laatat elävöittivät muuten valkoiseksi maalattuja betoniseiniä. Värejä Aalto käytti koristeina ja tilaa jäsentämässä.

Yhä enemmän oli Aalto uusien rakennuskohteiden suunnittelussa kiinnostunut keraamisista laatoista ja luonnonkivistä, jotka julkisivumateriaaleina eivät olleet yhtä herkkiä valon ja sääolosuhteiden vaihteluille kuin tiili. Jyväskylän musta graniitti¹ koristaa Hannikaisenkatua seuraavia, antiikkiin viittaavien pylväiden alaosa ja rakennuksen pääsisäänkäyntejä. Graniitin osuus rakennuksen julkisivumateriaalina on kuitunut Aallon ensimmäisistä suunnitelmista.

Aallon julkisissa rakennuksissaan suosimaa materiaalia pronssia hän tyylilleen uskollisesti käytti poliisitalon ulko-ovien ottimissa. Nämä Aallon ottimet esiintyvät useissa muissakin hänen rakennuksissaan, mm. Alvar Aalto -museon ovissa.

---

¹ Aalto, Alvar & Aalto, Elissa 1974, 43.

Poliisitalon säästöbudjetti ilmeni halpojen ja helppohoitoisten materiaalien käytössä, jotka tekivät rakennuksesta ankean virastomaisen. Aallon omaleimaisuuteen kuuluvaa materiaalien ja muotojen rohkeaa käyttöä ja kokeilunhalua ei poliisitalon interiöörissä juuri tavannut. Aallon yleensä suosima ja rohkeasti käyttämä puu on alisteisena kylmille ja kovalle materiaaleille. Aallon puunkäsittelystä oli poliisitalon interiöörissä viitteitä lähinnä huonekaluissa. Lisäksi puuta on käytetty mm. kaiteiden päällä. Aalto suosi jalopuita, poliisitalossa hän käytti lakattua tammea. Portaiden kaiteet ovat messinkiä.

Alvar Aallon huonekalut ja valaisimet ovat syntyneet usein rakennusten suunnittelun yhteydessä. Näin ollen rakennuksesta tulee kokonaisuus, taideteos, jossa kaikki pienimmätkin osat liittyvät tasapainoisesti toisiinsa. Poliisitalossa yleisöpalvelutiloihin, toimistohuoneisiin ja käytäviin asennettujen lamppujen oli kuitenkin oltava ns. standardilaatuisia. Erikoispiirustusten mukaan laadittuja valaisimia sai käyttää vain siinä tapauksessa, että rakennustoimikunnalle esitettiin perusteltu esitys.¹

Talon ensimmäisen kerroksen yleisöpalveluaulassa on Aallon suunnittelema lamppuja, jotka olivat yhtenevät katossa olevien ilmanvaihtoaukkojen kanssa. Tämä tuo esille Aallon kyvyn sulauttaa tekniikka ja taide kauniiksi kokonaisuudeksi arkkitehtuurissaan. Aallon tuotannossa onkin vaikea vetää selvää rajaa arkkitehtuurin ja muun taiteen välille.

Taloon sijoitettavasta taideteoksesta keskusteltiin kaupunginhallituksessa useaan otteeseen. Kilpailua ei järjestetty, vaan ehdotuksen mukaan jyvaskyläläisiltä kuvaamataiteilijoilta tiedusteltiin halukkuutta jättää ehdotuksensa poliisitalon taideteokseksi. Suoritettuna epävirallisen kutsukilpailun perusteella taidetoimikunnan ehdotuksesta poliisitalon taideteokseksi tuleva seinämaalaus tilattiin taiteilija Onni Kososelta (s. 1920).² Värikäs abstrakti taideteos antoi lämpöä vaaleasävvyiseen rakennukseen. Aallon arkkitehtuuri ei sitoutunut yksin luontoon vaan myös moderniin taiteeseen. Kulttuuri käsitettynä ihmisen henkisenä voimavarana oli Aalolle tärkeä elementti.

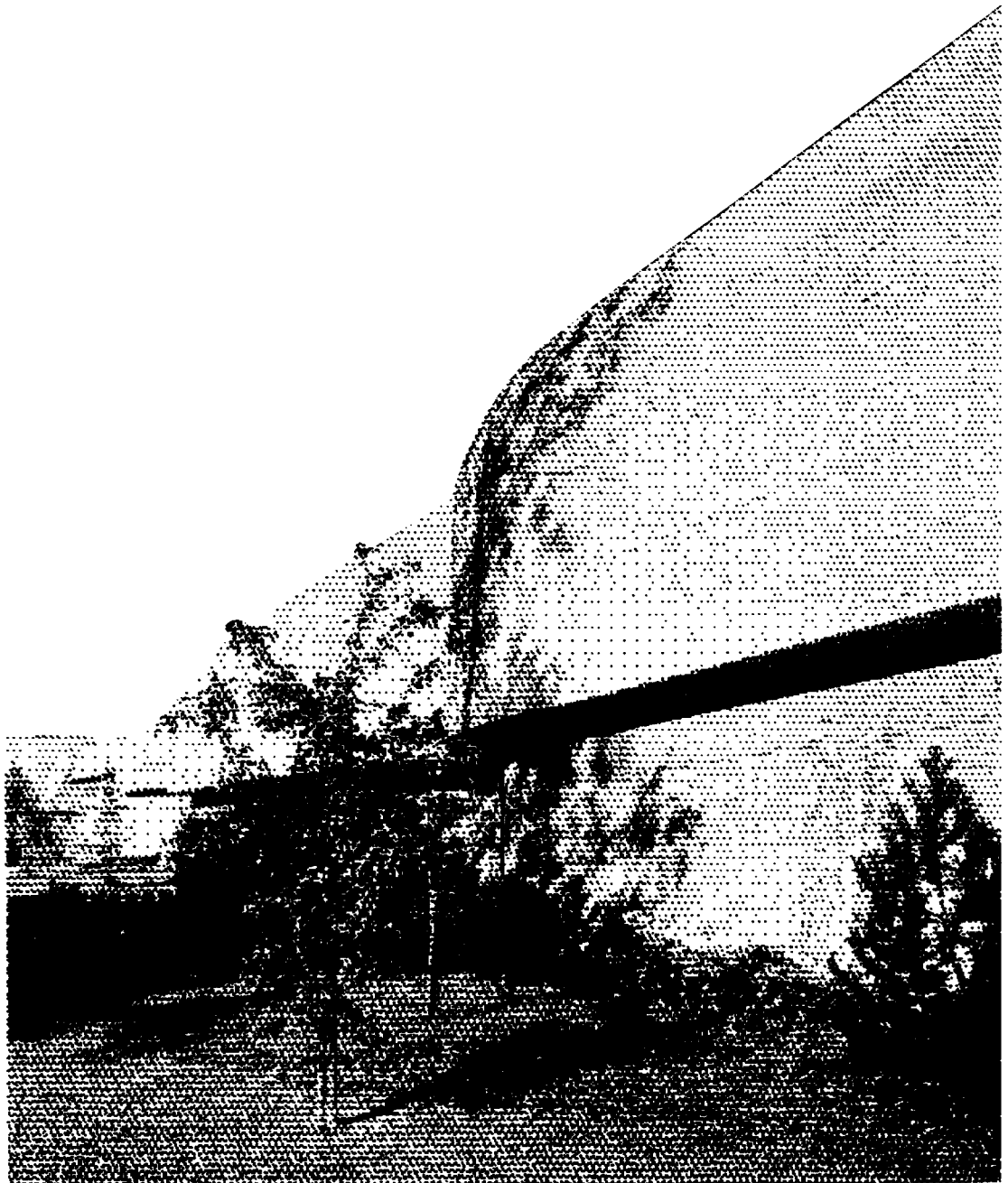
---

¹ Poliisitalon valaisimet ja varavalolähteet 4.10.1967, 272 §. JKA/rt.

² Poliisitalon seinämaalaus 19.12.1969, 249 §. JKA/rt.

7. Poliisitalo muutosten kohteena

7.1. Korjauksia ja lisäyksiä

Alvar Aalto kokeili rakennuksissaan erilaisia muotoja, materiaaleja ja teknisiä ratkaisuja, mikä joskus aiheutti ongelmia. Myös Jyväskylän poliisitaloon on jouduttu tekemään vähäisiksi luokiteltavia muutostöitä sen poliisilaitoshistorian aikana. Osan korjauksista Aallon toimisto hoiti heti rakennuksen käyttöönoton jälkeen. Näihin syynä olivat lähinnä rakennuksen suunnittelusta johtuneet puutteet. Esimerkiksi poliisitalon katon oli todettu vuotavan. Myös eräät rakennuksen ikkunat jäätivät tai vetivät ja osittain maanpinnan alapuolella sijaitsevien huonetilojen lämpötila oli riittämätön. Poliisitalon ilmastoinnissa ilmeni alkuaikoina häiriöitä,¹ sillä rakennuksen savupiippu ja raittiin ilman ottoaukko sijaittivat liian lähellä toisiaan. Etenkin länsituulella sisäilmaan sekoittui savua. Häiriön poistamiseksi suunniteltiin savupiippua korotettavan 3-4 metriä.² Ruuan- ja viemärihajun poistamiseksi rakennuksen katolla ilmanottoaukkojen sekä ikkunoiden välittömässä läheisyydessä sijaitsevat viemärien tuuletusjohdot nostettiin kolme metriä ja huippumurit vaihdettiin ns. ylöspuhaltaviksi.³

Jyväskylän poliisitaloon on jouduttu tekemään myös sen käytöstä johtuvia lähinnä interiööriin liittyviä muutoksia.

"Poliisitalon suunnittelun ja rakentamisen jälkeen on niin poliisiasemalla kuin yhteiskunnassa muutoinkin tapahtunut melkoista kehitystä. Niinpä taloa rakennettaessa ei voitu ennakoida nyt tiedossa olevaa ja käyttöön tulevaa teknistä kehitystä, millä osittain pyritään korvaamaan vallitsevaa henkilöstöpulaa ja toisaalta tarjoamaan asukkaille nopeampia ja luotettavampia palveluksia. Näiden kehitysten toteuttaminen päivistystiloissa ei ole mahdollista suoritta-

¹ Poliisitalon korjaukset 26.5.1970, 118 § - 119 §; 122 §; 208 §. JKA/rt.

² Eräiden muutostöiden suorittaminen poliisitalossa 22.3.1971, 846 §. JKA/h.

³ Korjaustyöt poliisitalossa 24.10.1972, 196 §. JKA/rt.

matta eräitä huonejärjestelyjä ja toimintapisteiden siirtoja..."¹

Poliisitalossa tehtiin järjestelyjä mm. päivystystiloissa sekä tehostettiin yleisvalaistusta. Lisäksi poliisitalon rakentamisen yhteydessä oli unohdettu lähes täysin naispuolisten työntekijöiden sosiaali- ja saniteettitilat, mikä tilanne rakennuksen käyttöönoton alkuvuosina korjattiin.²

Poliisitalon viereen rakennettiin kaupungintalokorttelin puhelinlaitetilat. Tämä 610 m³:n yksikerroksinen tila sijaitsee poliisitalon muurin ulkopuolella kellaritiloissa, joten se ei vaikuttanut korttelin tai poliisitalon julkiasuun.³ Puhelinlaitetilojen rakentaminen aloitettiin elokuussa 1974, loppukatselmus oli seuraavassa tammikuussa.⁴

Poliisilaitoksen päivystys- ja viestiliikennekeskus siirtyi entisiin rahatoimiston tiloihin ja rahatoimisto entisiin kaupunginvoudin tiloihin vuonna 1980. Suunnitelmat laati Arkkitehtuuritoimisto Suunnittelupiste Oy Jyväskylästä. Tällöin poliisitalon ensimmäisen kerroksen interiööriin tehtiin joitakin muutoksia: entisen rahatoimiston alakatto poistettiin ja tiskijärjestelyihin tuli muutoksia. Työt valmistuivat vuoden 1981 aikana.⁵

Aalloilta itseltään osittain kesken jääneen korttelin suunnittelutyötä on hänen toimistonsa jatkanut. Poliisitalosta puistoalueen vastakkaiselle puolelle korttelin Hannikaisenkadun ja Gummeruksenkadun kulmaan rakennettiin vuonna 1978 kaupungin virastotalo, joka jatkaa poliisitalon vaatimatonta arkkitehtonista linjaa. Viimeisimpänä korttelin rakennuksista on toteutunut vuonna 1982 valmistunut kaupunginteatteri. Hallintokorttelin väestönsuoja valmistui syksyllä 1987.⁶ Virastotalon toinen rakennusvaihe, joka sisältää myös korkean, veistoksellisen valtuus- totomin, on vielä toteutumatta. Samoin tekemättä ovat korttelin piha- ja torialueet.

¹ Poliisitalon päivystystilan järjestely 22.1.1973, 10 §. JKA/rt.

² Poliisitalossa tehtäviä muutoksia 22.1.1973, 10 §; 20.9.1973, 139 §; 22.5.1974, 114 §. JKA/rt.

³ Kirje Jyväskylän kaupungin maistraatille 22.5.1974. JKR.V.

⁴ Puhelinlaitetilojen rakennustarkkailukortti. JKR.V.

⁵ Lupahakemus Jyväskylän kaupungille 29.10.1980, 758 §. JKR.V.

⁶ Ibid.

7.2. Uudet haasteet

60-70-luvulla valmistuneet poliisilaitokset ovat joutuneet viime vuosina saneerauksen ja laajennuksen kohteeksi. Jyväskylässä Aallon poliisitalo on tullut rakennushistoriassaan kohtaan, jossa se koki ensimmäisen peruskorjauksensa ja alkuperäisen käyttötarkoituksen muuttumisen. Uusi Poliisi- ja oikeustalo valmistui vuoden 1998 aikana.

Tilanpuute, toimintatapojen ja tekniikan muuttuminen sekä säädösten muuttuminen ovat asettaneet poliisitaloille uudet vaatimukset. Paitsi että pidätettyjen määrä on lisääntynyt ns. keskittämisen myötä myös tilojen kokovaatimukset ovat lisääntyneet. Peruseriaate poliisitalojen suunnittelussa on kuitenkin edelleen sama.¹

Jyväskylän paikallishallintoon vuoden 1996 lopulla tulleet uudistukset käynnistivät keskustelun Aallon poliisitalon kohtalosta. Entisen yhden kunnan sijaan Jyväskylän poliisilaitos kattoi nyt kaiken kaikkiaan kymmenen kuntaa ja piirin väkiluku kasvoi huomattavasti. Poliisitalo ei enää tarjonnut riittäviä toimitiloja uusiin haasteisiin: vaikka neliöt olisivat kenties riittäneet, rakennuksen huono tehokkuus puhui uusien toimitilojen puolesta. Lisäksi rakennus oli teknisesti ajettu loppuun, sillä kaupunki ei ollut huolehtinut sen kunnostuksesta vuosien kuluessa. Peruskorjaus olisi ajanut poliisit evakkoon, mikä olisi haitannut laitoksen toimintaa.²

Poliisitalon sijoittuminen hallintokortteliin, suojeltuun kohteeseen ei salli alkuperäiseen suunnitelmaan kuulumattomia muutoksia ja laajennuksia kortteliin, joskin erilaisista vaihtoehdoista keskusteltiin. Ehdotettiin mm. yhden kerroksen lisäämistä, lisäksi rakentamista virastotalon ja poliisitalon väliin sekä lisärakennuksen rakentamista Hannikaisen kadun toiselle puolelle tai Valtiontalon tontille. Viimeksi mainitut ratkaisut olisivat

---

¹ Toimistoarkkitehti Leena Voutilainen, 8.2.2000.

² Mäkinen 25.5.2000.

aiheuttaneet käytännössä hankalien käytävien rakentamista.¹ Näin ollen Aallon oma innostus poliisitalon sijoittamisesta tällaiseen kaupunkikeskukseen oli kääntymässä rakennusta vastaan: Jyväskylän Aallon poliisitalo on menettänyt yhteytensä poliisilaitokseen ja koko rakennuksen historiassa on kääntynyt uusi lehti.

Uudessa Urhonkadun toimitalossa poliisilaitoksen toiminnalle välttämättömiä toimintoja on pystytty yhdistämään. Esimerkiksi oikeuslaitos on tuotu saman katon alle poliisin kanssa.²

Maamme rakennettu ympäristö muodostuu paitsi tunnetuista arvorakennuksista ja harvoista, historiallisista merkkirakennuksista, ennen kaikkea tiukkojen normien mukaan rakennetuista arkisista käyttörakennuksista.³ Itävaltalainen taidehistorioitsija ja konservattori Alois Riegl (1857-1905) erotti toisistaan ns. tahalliset monumentit kuten mausoleumit ja riemukaaret, ja tahattomat monumentit. Tahattomia monumentteja ovat rakennukset, jotka alun perin on rakennettu käytännön tarpeisiin, mutta myöhemmin muuttuneet historiallisiksi monumenteiksi.⁴ Jyväskylän poliisitalo asettuu kumpaankin kategoriaan.

Monumenttien arvo on osaksi psykologista ja siksi vaikeaa mitata tai määritellä. Poliisilaitoksen historian kannalta Aallon poliisitalo on merkittävä rakennus. Jyväskylän poliisitalon valtakunnallinen rakennushistoriallinen arvo lienee koko Alvar Aallon tuotanto huomioon ottaen vähäinen. Yksittäisenä rakennuksena poliisitalo on lähinnä vain paikallisesti merkittävä, mutta osana hallintokorttelikonaisuutta sen merkitys kasvaa. Kuuluen Alvar Aallon tuotantoon rakennus on myös kulttuurihistoriallisesti merkittävä. Lisäksi jokaisella rakennuksella on olemassa esteettiset arvot eli kauneusarvot, joiden kokeminen on subjektiivista.

Moderni rakennusperinne sisältää arvoja, joita ei vielä ole yleisesti huomattu. Se on liian tuttua ja arkipäiväistä. Uudelleenkäyttö sekä li- ja muutosrakentaminen jättävät jälkiä rakennukseen, joka saattaa käytännössä muuttua kokonaan uudeksi.⁵ Poliisitalon kaltainen vähäeleinen arkkitehtuuri on erityisen herkkää muutoksille. Kun harvoin yksityis-

¹ Mäkinen 25.5.2000.

² Ibid.

³ Suonto 1995, 17.

⁴ Mattila 1996, 3. AAM.

⁵ Sundman 1995.

kohtiin puututaan tai niitä muutetaan, saattaa koko rakennuksen arkkitehtoninen ilme tuhoutua. Lisäksi rakennuksen käyttötarkoituksen muututtua on vaarana menettää sen arkkitehtuurin ja käytön välinen symbolinen ykseys.

Rakennuksen säilymisen ja kunnossapidon edellytys on sen jatkuva käyttö ja mukautuminen uusiin tilanteisiin kohtuullisin muutoksin. Uudet toiminnot antavat leimansa rakennuksen interiöörille, osa muutoksista heijastunee myös ulkoarkkitehtuuriin ja koko kortteliin. Jyväskylän hallintokorttelin ja poliisitalon rakennuksen kannalta korjaus- ja muutostöiden kannalta olisi hyvä, jos tavoitteena on säilyttää poliisitalo lähtökohtana korttelin kokonaisilmeen säilyminen. Aallon tuotannon ainoaa varsinaista poliisirakennusta kannattaa vaalia niissä puitteissa, kun se mahdollistaa rakennuksen järkevän käytön uudessa tehtävässään. Lopputuloksen kokonaisuuden onnistumisen kannalta kaikkien osapuolien on päästävä yhteisymmärrykseen rakennuksen arvosta ja tavoitellusta lopputuloksesta. Kuten filosofian tohtori Timo Koho tuo esille, me suomalaiset olemme epävarmoja suhteessamme Alvar Aaltoon.¹ Tämä ilmenee Aallon rakennusten korjauksien ja uudelleen käytön yhteydessä, samoin rakennussuojelussa.

Jyväskylän poliisitalo ei ole museoesine, vaikka onkin todistuskappale menneisyydestä. Taloa ei ole asemakaavassa suojeltu, mutta se on säilytettävä rakennus valtakunnallisesti arvokkaassa kulttuuriympäristössä.² Toivottavasti uutuusarvo ja taloudelliset näkökohdat eivät ole nousseet poliisitalon peruskorjauksen pääasiaksi. Koska Alvar Aalto itse kunnioitti korttelissa ennestään ollutta kaupungintaltoa ja suunnitteli uudet rakennukset tämän huomioiden, on poliisitalon korjauksessa syytä lähteä samanlaiselta pohjalta.

Poliisitalo on 30 -vuotias rakennus. Sen tullessa ensi kerran peruskorjauksen kohteeksi, jouduttiin puuttumaan lähes neitseelliseen kohteeseen. Peruskorjauksessa tehdyt valinnat ovat näkyvissä ainakin seuraavaan korjausvaiheeseen asti. Hyvin toteutetun muutosvaiheen jälkeen rakennus kertoo yhä alkuperästään ja syntyäikansa rakennustavasta.

---

¹ Koho 1996, 9.

² Raksu-työryhmän neuvottelu 11.4.1997. AAM/p.

8. Päättäntö

Ennen sotia poliisilaitos sai monissa maamme kaupungeissa peruskorjatut tilat. Poliisilaitokset kritisoivat puutteellisia toimitilojaan ja pitkällisen odottamisen jälkeen varsinaisesti uusia poliisitaloja ryhdyttiin rakentamaan vasta 1950-1970-luvulla. Alvar Aallon Jyväskylän poliisitalo valmistui vuonna 1970. Poliisitalon rakentaminen oli poliisille tärkeä identiteettiä luova ja vahvistava tapahtuma.

Jyväskylän poliisitalo on osa Alvar Aallon vuodesta 1964 lähtien suunnittelemaa keskustakorttelia. Vähäeleisyydessään poliisitalo on hillitty rakennus, jonka arkkitehtuuri toistuu hallintokorttelissa sijaitsevassa virastotalossa. Materiaalivalinnat ja värit ovat yhtenevät. Jyväskylän poliisitalossa rakennuttajan eli kaupungin tiukka budjetti pakotti arkkitehdin tekemään myönnytyksiä suunnitelmiinsa.

Poliisitalo on korttelissa selvästi muuta arkkitehtuuria tukeva elementti, mikä sopii poliisilaitoksen ideologiaan yhteiskuntaa tukevana peruselementtinä. Paitsi poliisitalon sijainti rinnetontin alalaidassa myös rakennuskorkeus häivyttää sen alistuvaksi massaksi. Poliisitalo on kaunis tausta korttelin 'arvokkaimmille' osille, vanhalle kaupungintalolle, teatterirakennukselle sekä toteutumattomalle valtuuston istuntosalitornille. Poliisitaloa dominoi suorakulmainen tiilirunko, jota Aalto maustoi koko rakennukselle ominaisleimansa antavalla plastisella betonimuurilla.

Aallon mielestä julkisten rakennusten täytyy olla esimerkkinä muille rakennuksille. Julkiset rakennukset eivät saisi poiketa yhteiskunnasta, vaan niiden pitäisi tuntea vastuuta koko yhteiskuntaa kohtaa.

Poliisin tehtäväkenttä on erittäin laaja, mikä heijastui poliisitalon erilaisissa tiloissa. Ensimmäisen kerroksen julkiset yleisöpalvelutilat kertoivat, että keskeisintä poliisin roolissa on suhde yleisöön. Vastakohtana avoimille tiloille olivat ylempien kerrosten lukitut putkatilat ja yleisöltä suljetut toimistohuoneet. Normaalisti virastotalosta poiketen rakennuk-

sessä oli lisäksi poliisin toiminnalle välttämättömiä oheistiloja kuten ampumarata sekä autojen säilytys- ja huoltotilat.

Alvar Aallon luomistyö ulottui Suomen itsenäisyyden alusta 1970-luvulle. Vuonna 1976 kuolleen arkkitehdin keskeneräisistä suunnitelmista on osan hänen toimistonsa sittemmin vienyt loppuun. Jyväskylän hallintokorttelin tavoin ne kaikki eivät koskaan valmistuneet Aallon suunnittelemaan lopulliseen muotoon.

Aika lienee ajanut Jyväskylän keskustakorttelin ohi sellaisena kuin se Aallon suunnitelmissa esiintyy, sillä reilun kolmenkymmenen vuoden aikana kortteli ei ole toteutunut Aallon toivomaan lopputulokseen. Poliisitalo jää niin korttelissa kuin Aallon tuotannossa lähes unohdetuksi virastotaloksi. Vaikka Alvar Aallon maine tunnustettiin 1960-1970-luvulla tämän koulukaupungissa Jyväskylässä, kaupungin keskuksen suunnitelmat ajoittuivat Aallon uralla vaiheeseen, jolloin hänen työtään suostaan aliarvostettiin kotimaassa.¹

Aallon arkkitehtuuri ei ole enää itsestäänselvyys. Ilman vaalimista sekin voi muuttua ja tuhoutua. Poliisilaitoksen muuttaessa vuonna 1998 uusiin toimitiloihin muuttui rakennuksen alkuperäinen käyttötarkoitus. Poliisitaloa ei ole suojeltu, mutta se on säilytettävä rakennus valtakunnallisesti arvokkaassa kulttuuriympäristössä. Sekä poliisitalon että korttelin kokonaisilmeen säilymisen kannalta on merkittävää, että Alvar Aalto -museo on ollut poliisitalon uudelleen käyttöä koskevissa suunnitelmissa mukana. Seinäjoen virastotaloa lukuun ottamatta Jyväskylän poliisitalo on ainutlaatuinen Aallon suunnittelema kohde maamme poliisilaitokselle.

Jyväskylän poliisitalo on rakennushistoriallisen inventoinnin kannalta mielenkiintoinen kohde. Eri osatekijöiden analysoiminen on paitsi tutkielman hedelmä, myös kokonaisuuden kasassa pitämisen ja ymmärtämisen kannalta sen vaativin puoli. Inventoinnin syventäminen muihin ajan poliisitaloihin sekä käyttäjän näkökulmaa tarkastellen tarjoavat mahdollisuuden vertailevaan ja analysoivaan jatkotutkimukseen.

---

¹ Rossi 1997, jälkilause.

Lähteet ja kirjallisuus

Suulliset lähteet

Küttner, Michael Olaf. Porin palo- ja poliisitalon laajennuksen ja saneerauksen suunnitellut arkkitehti sekä rakennuksen alkuperäisten suunnitelmien tehneen arkkitehti Olaf Küttnerin poika. Puhelinkeskustelu 24.1.2000.

Mäkinen, Risto. Jyväskylän poliisilaitoksen poliisipäällikkö. Puhelinhaastattelu 25.5.2000.

Sippo, Hanni. Alvar Aalto –museon arkkitehti. Käytyt keskustelut vuosina 1997-1999.

Tanner, Raimo. Tampereen poliisilaitoksen poliisipäällikkö. Puhelinkeskustelu 31.1.2000.

Voutilainen, Leena. Sisäasiainministeriö, toimistoarkkitehti. Puhelinkeskustelu 8.2.2000.

Painamattomat lähteet

Alvar Aalto -museo, Jyväskylä (AAM).

Mattila, Sanna, 1996. Aallon arvo – Saneerauksesta restaurointiin. Oulun yliopisto, arkkitehtuurin osasto, syventävät opinnot, nykyaikaisen arkkitehtuurin laboratorio, seminaariesitelmä.

Rautjoki [Rossi], Leena-Maija [Leena], 1996. Alvar Aallon Jyväskylä-kaupunkikuvallisia kannanottoja. Jyväskylän yliopiston taidehistorian laitos, proseminariesitelmä.

Rossi [Rautjoki], Leena [Leena-Maija], 1997. Jyväskylän hallintokortteli – Kaupunkitiloja empiresä Alvar Aaltoon ja tulevaisuuteen. Diplomityö Tampereen teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosastolla.

Poliisilaitosta koskeva materiaali (AAM/p)

Hallintokorttelin tuleva käyttö, muistio 30.10.1996.

Raksu-työryhmän neuvottelu 11.4.1997.

Alvar Aalto Säätiön arkisto, Helsinki (AAS).

Kaupunginvankilan henkilökunnan kirje Jyväskylän maistraatille 8.5.1968.

Jyväskylän poliisitalon luonnokset vuosilta 1965, 1966, 1967.

Jyväskylän poliisitalon pääpiirustukset, 1967.

Jyväskylän poliisitalon rakennustapaselostus [1967].

Jyväskylän poliisitalon työselostus 15.9.1967.

Muistio kesäkuulta 1965.

Jyväskylän kaupunginarkisto

Jyväskylän kaupunginhallituksen arkisto (JKA/h), pöytäkirjat.

Ehdotus I kaupunginosan 3. Korttelin eli kaupungintalon korttelin suunnitelmiseksi arkkitehtikilpailun perusteella 13.6.1960, 797 §.

Eräiden muutostöiden suorittaminen poliisitalossa 22.3.1971, 846 §.

Kysymys uuden toimitalon rakentamisesta poliisitalolle 28.6.1960, 874 §.

Poliisilaitoksen kirjelmä poliisitalon rakentamisesta 2.11.1964, 1688 §.

Poliisitalon vastaanottokatselmus 26.1.1970, 214 §.

Selvitys poliisitalon rakennuskustannusten kohoamiseen ja työn hidastumiseen vaikuttaneista seikoista 27.10.1969, 2132 §.

Jyväskylän kaupunginvaltuuston arkisto (JKA/v), pöytäkirjat.

Alvar Aallon lausunto Jyväskylän kaupunginvaltuustolle 22.11.1965, 483 § sekä 22.11.1965, 438 §.

Alvar Aallon puheenvuoro Jyväskylän kaupunginvaltuustossa 21.6.1965.

Esitys kaupungintalokorttelin yleissuunnitelman hyväksymisestä 25.10.1965, 407 §.

Nykänen, Pekka (valtuutettu), puheenvuoro 21.6.1965, 237 §.

Räty, Veikko (valtuutettu), puheenvuoro, 2.11.1965, 483 §.

Selvitys poliisitalon rakennuskustannusten kohoamiseen ja työn hidastumiseen vaikuttaneista seikoista 3.11.1969, 391 §.

Jyväskylän kaupungin yleiskaavatoimikunnan arkisto (JKA/y)

Jyväskylän hallinnollisen keskuksen suunnittelukilpailun ohjelma [1960].

Kaupungintalon korttelin suunnittelukilpailu 5.9.1961, 33 §; 35 §.

Jyväskylän kaupungin rakennustoimikunnan arkisto (JKA/rt)

Aalto, Alvar, 18.11.1967, 330 §.

Korjaustyöt poliisitalossa 24.10.1972, 196 §.

Poliisitalon korjaukset 26.5.1970, 118 § - 119 §; 122 §; 208 §.

Poliisitalon naapurirakennusten katselmukset

Poliisitalon päivystystilan järjestely 22.1.1973, 10 §.

Poliisitalon seinämaalaus 19.12.1969, 249 §.

Poliisitalossa tehtäviä muutoksia 22.1.1973, 10 §; 20.9.1973, 139 §;
22.5.1974, 114 §.

Poliisitalon työselitys

Poliisitalon valaisimet ja varavalolähteet 4.10.1967, 272 §.

Toimikunnan tutustumismatka 31.1.1968, 64 §.

Jyväskylän kaupungin rakennusvalvontaviraston arkisto (JKRV)

Jyväskylän poliisitalon lopputarkastus 13.2.1970.

Kirje Jyväskylän kaupungin maistraatille 22.5.1974.

Lupahakemus Jyväskylän kaupungille 29.10.1980, 758 §.

Puhelinlaitteilojen rakennustarkkailukortti.

Rakennustoimenpiteen hakemus n:o 194/1967.

Jyväskylän poliisilaitos (JP)

Lehtoranta, Pentti [koonnut], [s.a.]. Jyväskylän poliisitalon rakennusvaiheet 9.12.1967-26.1.1970. [Kansio].

Jyväskylän yliopiston kirjaston mikrofilmit (JyKm)

Seppänen, Esa, 1987. Jyväskylän poliisilaitos 1939-1969. Suomen historian pro gradu –tutkielma Jyväskylän yliopistossa.

Jyväskylän yliopiston historian laitos (JyH)

Tammikari, Pertti, 1970. Järjestyksenpidon ja poliisitoimen kehitys Jyväskylässä vuoteen 1939. Suomen historian pro gradu –tutkielma Jyväskylän Yliopistossa.

Jyväskylän yliopiston taidehistorian laitos (JyThl)

Mattila, Satu, 1982. Alvar Aallon suunnittelema Säynätsalon kunnantalo. Taidehistorian pro gradu –tutkielma.

Painetut lähteet ja kirjallisuus

- A Distinguished Civic Center For A Small Town, 1967. Architectural Record 4. Washington.
- Aalto, Alvar, 1967. Kaupunkisuunnittelu ja julkiset rakennukset. Puheenvuoro Suomen arkkitehti-ilon Suur-Helsingin suunnittelu- ja neuvottelupäivillä 22.4.1966. Arkkitehti-lehti n:o 3-4. Helsinki.
- Aalto, Alvar & Aalto, Elissa, 1974. Jyväskylän keskus. Arkkitehti-lehti n:o 6. Helsinki.
- Aaltonen, Hanna & Carlson, Joni, 1986. Suomalaista kirjastoarkkitehtuuria. Pieksämäki.
- Alvar Aallon Jyväskylä, 1987. Jyväskylä.
- Alvar Aalto ja Keski-Suomi, 1985. Kapanen, Martti [kuvat]. Jyväskylä.
- Buildings in the News, 1967. Architectural Record 2. Washington.
- Eräsaari, Leena, 1995. Kohtaamisia byrokraattisilla näyttämöillä. Tampere.
- Fermata [nimimerkki], 1968. Mikkelin poliisilaitos muutti uusiin suojiin. Poliisimies-lehti n:o 11. Helsinki.
- Foster, Michael [toim.], 1983. The Principles of Architecture – Style, Structure and Design. Oxford.
- Foucault, Michel, 1980. Tarkkailla ja rangaista. Helsinki.
- Helander, Vilhelm & Rista, Simo, 1989. Modern Architecture in Finland - Suomalainen rakennustaide. Helsinki.
- Hietaniemi, Tuija [toim.], 1984. Poliisin historiaa. Helsinki.
- Jormakka, Kari, 1997. Paperin oikeaa ja väärinkäyttöä. Alvar Aalto – modernisti, yhdyskuntasuunnittelija, standardisoinnin kehittäjä. Seminaari Kotkassa 22. - 23.5.1997.
- Jousimaa, Kyösti, 1966. Chicagon poliisin uudet kasvot. Poliisimies-lehti n:o 23-24. Helsinki.
- Jyväskylän arkkitehtuuria, 1982. Kapanen, Martti [kuvat]. Jyväskylä.
- Jyväskylän hallinnollisen keskuksen suunnittelukilpailun voittivat arkkitehdit Timo ja Tuomo Suomalainen. Keskisuomalainen 6.9.1961. Jyväskylä.
- Jyväskylän hallintokortteli, 1974. Arkkitehti-lehti n:o 6. Helsinki.
- Jyväskylän poliisitalo, 1974. Arkkitehti-lehti n:o 6. Helsinki.
- Kallenaatio, Jorma, 1984. Järjestys ja turvallisuus kaupungeissa. Suomen kaupunkilaitoksen historiaa. Vantaa.
- Kalpa, Harri, 1989. Muuttuva kaupunki. Turku eilen ja tänään IV. Turku.
- Kaupunkiemme toriaukeamain vastainen järjestely. Keskisuomalainen 6.11.1926. Jyväskylä.
- Kertomus Jyväskylän kaupungin kunnallishallinnosta 1939, 1941. Jyväskylä.

- Kertomus Jyväskylän kaupungin kunnallishallinnosta osa II 1965, 1966. Jyväskylä.
- Keski-Suomen Iltalehti 9.12.1967. Jyväskylä.
- Koho, Timo, 1994. Suomalaisen arkkitehtuurin 60-luku. Konstruktivismi ja järjestelmäajattelu. Helsinki.
- Koho, Timo, 1998. Alvar Aalto - muutoksen etsijä. Helsinki.
- Konttoritalojen julkisivut. Arkkitehti-lehti 1960, liitesivut. Helsinki.
- Kotkaan uusi poliisitalo, 1964. Poliisimies-lehti n:o 5. Helsinki.
- Kultermann, Udo, 1965. Modernin arkkitehtuurin maailma. Helsinki.
- Kysely ja vastaus poliisilaitosten huoneistotiloista. Poliisimies-lehti n:o 9, 1961. Helsinki.
- Lahti, Allan, 1954. Poliisimies-lehti n:o 6. Helsinki.
- Matinpuro, Raili, 1981. Vankien oikeudet ja vankilajärjestys 1918 – 1975. Helsinki.
- Mikkelin poliisitalo, 1969. Arkkitehti-lehti n:o 1. Helsinki.
- Mikkelin uusi poliisitalo vihittiin tarkoitukseensa. Keskisuomalainen 27.9.1968. Jyväskylä.
- Mikkola, Kirmo, 1989. Aalto. Jyväskylä.
- Miksi peruspaalut eivät uppoa? Vaikeuksia Jyväskylän poliisitalon työmaalla. Keskisuomalainen 2.1.1968. Jyväskylä.
- Mäkinen, Taisto, 1970. Jyväskylän uudesta poliisitalosta ja sen vihkitilaisuudesta. Poliisimies-lehti n:o 6. Helsinki.
- Mäkinen, Kalevi, O., 1995. Alvar Aalto: Seinäjoen hallinto- ja kulttuurikeskus. Tampere.
- Nikkilä, Juhani, 1986. Hallinnon rakennettu kuva – ajatuksia julkisen hallinnon ja julkisen rakentamisen muutoksista. Rakennushallitus – Byggnadsstyrelsen 1811-1986, 175 vuotta/år. Helsinki.
- Näin hienoa poliisitaloa saa hakea ulkomailtakin. Keski-Suomen Iltalehti 20.1.1970. Jyväskylä.
- Pairo, Lars, 1960. Poriin kohoamassa ajanmukainen poliisi- ja paloasemarakennus. Poliisimies-lehti n:o 6. Helsinki.
- Pajuoja, Jussi, 1986. Katsaus rangaistuksen historiaan. Helsinki.
- Pajuoja, Jussi, 1993. Vankilarakentaminen - Katsaus rangaistuksen historiaan. Helsinki.
- Peel, Lucy & Powell, Polly & Garrett, Alexander, 1989. An Introduction To 20th – Century Architecture. London.
- Pennanen, Antti, O., 1956. Tutustuimme suurkaupungin poliisiin. Poliisimies-lehti n:o 23–24. Helsinki.
- Poliisilaitos muuttaa – vanhat tilat puretaan. Uusi liikerakennus Tampereen Raatihuoneen länsipuolelle. Aamulehti 13.10.1963. Tampere.

- Poliisin rooli yhteiskunnassa - lyhennetty suomennos norjalaisesta komiteamietinnöstä, 1983. Poliisiasian neuvottelukunnan julkaisuja 6. Helsinki.
- Poliisit ovat muuttaneet. Aamulehti 20.10.1963. Tampere.
- Poliisitalo nousi harjaan. Jokaiselle Jyväskyläläiselle riittäisi uudesta talosta 0,5 m². Keski-suomalainen 18.1.1969. Jyväskylä.
- Poliisitalon suunnittelu pääpiirustusvaiheessa jo ennen kuin kaupunki on tilannut piirustuksia. Keski-suomalainen 22.9.1965. Jyväskylä.
- Porin palo- ja poliisiaseman vihkiäiset. Satakunnan kansa 30.11.1961. Pori.
- Pynnönen, Risto, 25.1.1970. Tilanahtaus muuttuu avaruudeksi. Jyväskylän poliisitalo on valmis. Keski-suomalainen. Jyväskylä.
- Rodriguez-Gabriel, Ana, 1983. Public Buildings in Finnish Urban Environment. Tampere.
- Rodriguez-Gabriel, Ana, 1994. Alkusanat. Kaupunkisuunnittelun historia. 1993-1994 harjoitustyöt. Espoo.
- Saarinen, Juhani, 1972. Porin historia III 1809-1939. Kokemäki.
- Salokorpi, Asko, 1990. Arkkitehtuuri vuoden 1940 jälkeen. ARS – Suomen taide. Helsinki.
- Schildt, Göran, 1989. Inhimillinen tekijä. Alvar Aalto 1939-1976. Helsinki.
- Schildt, Göran, 1994. Alvar Aalto. A Life's Work - Architecture, Design & Art. Keuruu.
- Schildt, Göran [toim.], 1997. Näin puhui Alvar Aalto. Keuruu.
- Strassoldo, Raimond, 1993. Tilan sosiaalinen rakenne. Tampere.
- Sundman, Mikael. 1995. Esipuhe. Varjele modernia! Modernin arkkitehtuurin ominaispiirteiden säilyttämisen puolesta rakennuksia korjattaessa. Helsinki.
- Sundström, Leif, 1970. Julkiset palvelut. Suomi rakentaa – Finland bygger 4. Helsinki.
- Suonto, Yrjö, 1995. Varjele modernia! Modernin arkkitehtuurin ominaispiirteiden säilyttämisen puolesta rakennuksia korjattaessa. Helsinki.
- Toivola, Matti, 1962. Porin poliisilaitoksen ja palokunnan yhteisten suojien vihkitilaisuus. Poliisimies-lehti n:o 4. Helsinki.
- Tukholman poliisi uudisrakennusvaiheessa, 1961. Poliisimies-lehti n:o 4, Helsinki.
- Turkki, Raimo, 1989. Suomen poliisitoiminnan historiaa. Poliisi Suomessa. Helsinki.
- Uusi Poliisitalo Vallilaan. Poliisimies-lehti n:o 15-16. 1957. Helsinki.

Hugo Alvar Henrik Aalto syntyi 3.2.1898 Kuortaneella. Vuonna 1903 perhe muutti Jyväskylään, jossa Aalto tuli ylioppilaaksi v. 1916 Jyväskylän Lyseosta. Arkkitehdiksi Aalto valmistui v. 1921 Helsingin Teknillisestä Korkeakoulusta.

Valmistumisensa jälkeen Aalto hakeutui töihin Göteborgiin ja teki pienehköjä suunnittelutöitä. Lisäksi hän toimi taidearvostelijana, pila-piirtäjänä ja kuvittajana kotimaassa ennen kuin perusti oman toimistonsa Jyväskylään v. 1923. Seuraavana vuonna hän meni naimisiin avustajansa Aino Maria Marsion (s. 1894) kanssa.

V. 1927 Aallot muuttivat Turkuun ja v. 1933 Helsinkiin. Vuodesta 1936 Aallot asuivat omassa talossaan Munkkiniemessä. Ainon kuoltua v. 1949 solmi Aalto kolme vuotta myöhemmin 2. avioliittonsa silloisen avustajansa Elsa Kaisa (Elissa) Mäkinien (1922-1994) kanssa. V. 1955 he rakensivat Munkkiniemeen erillisen toimistorakennuksen, jota Elissa Aalto hoiti Alvar Aallon kuoleman jälkeen.

Tultuaan v. 1929 kutsutuksi CIAM:n (Modernin arkkitehtuurin kansainvälisen yhteistyöjärjestön) jäseneksi Aalto ystävystyi alansa johtavien kansainvälisten vaikuttajien kanssa. 30-luvun lopulla Aalto solmi läheiset suhteet Amerikkaan, jossa hän toimi vierailevana professorina MIT:n teknisessä korkeakoulussa Bostonin Cambridgessa v. 1940 ja jälleen v. 1945-48.

Aallon maineen nopeata leviämistä 30-luvulla joudutti hänen vallankumouksellinen huonekalutuotantonsa. Aallon huonekaluja markkinoimaan perustettiin v. 1935 Artek, jonka kehittämisessä Aalto oli avainasemassa.

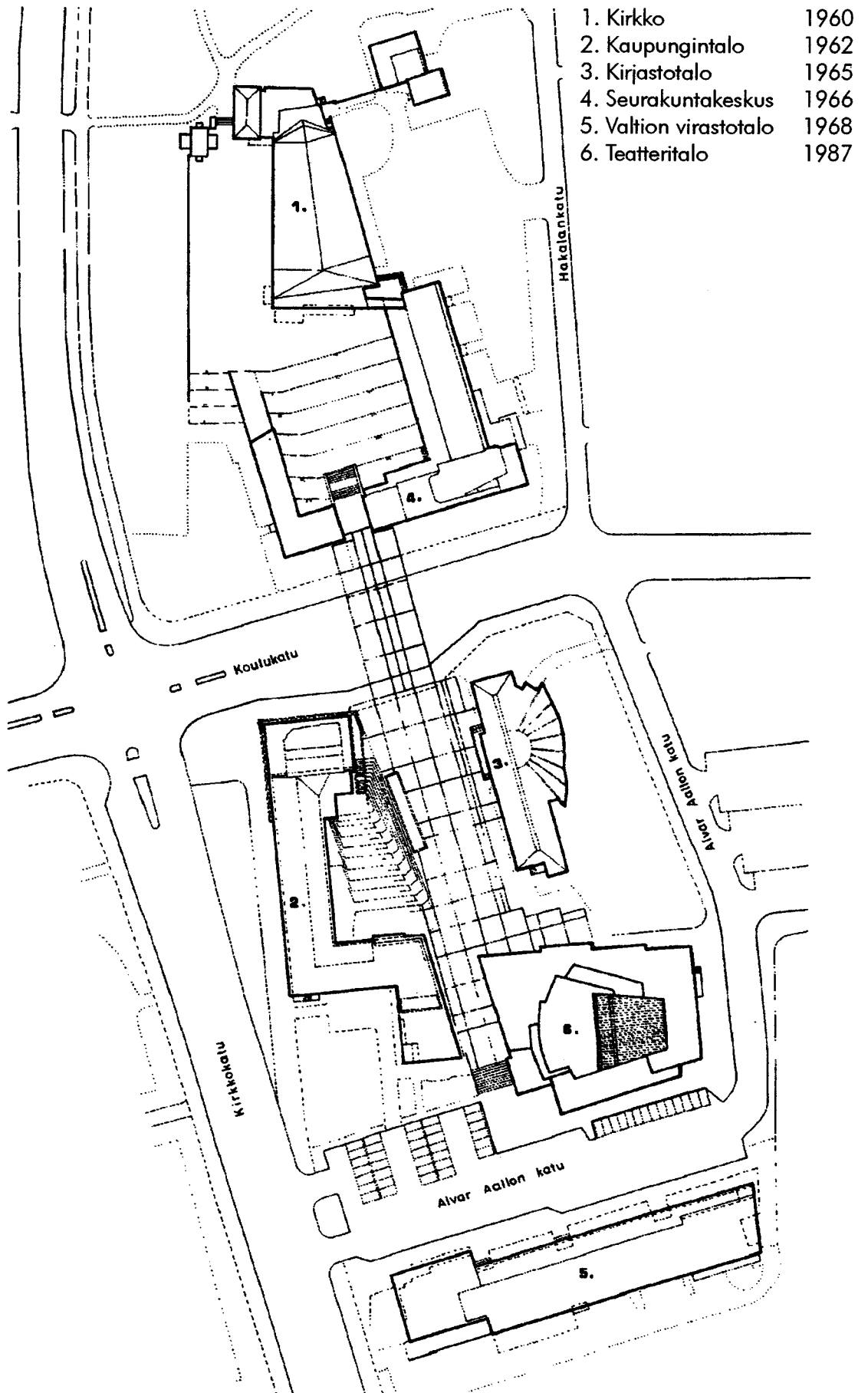
Aalto oli lukuisten kansainvälisten, tieteellisten, taiteellisten ja ammatillisten yhteisöjen kunniajäsen. Suomen Arkkitehtiliiton puheenjohtajana hän toimi v. 1943-58. Suomen akatemian jäsenenä v:sta 1955 ja esimiehenä v:sta 1963. Alvar Aalto kuoli 11.5.1976.

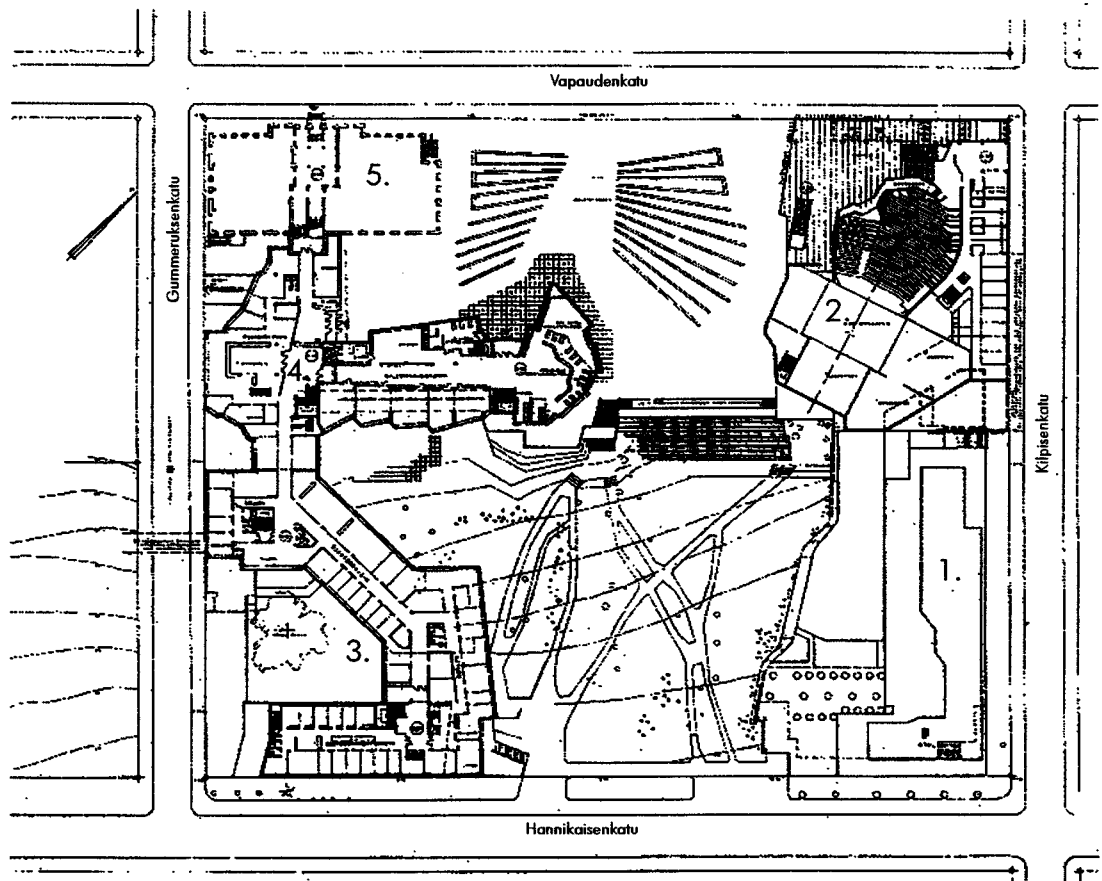
¹ Mikkola 1985, [109-110].

LIITE 2
Seinäjoen hallinto- ja kulttuurikeskus¹

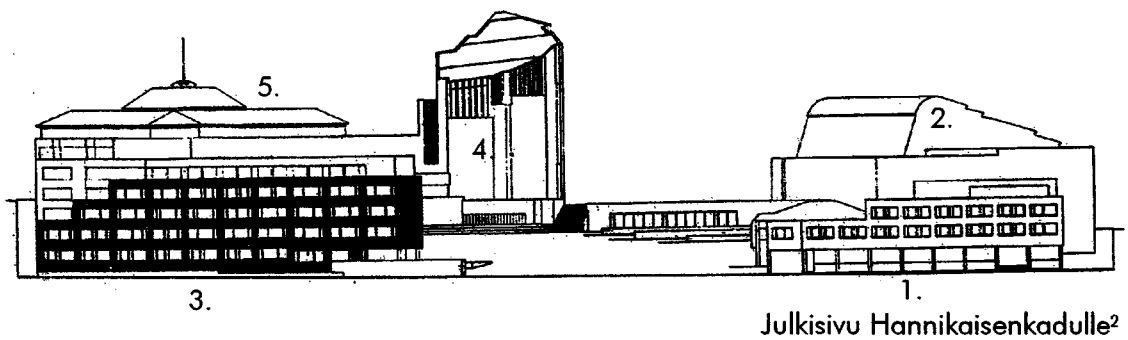

LIITE 3
Jyväskylän hallintokortteli -suunnitelma

Asemakaava¹

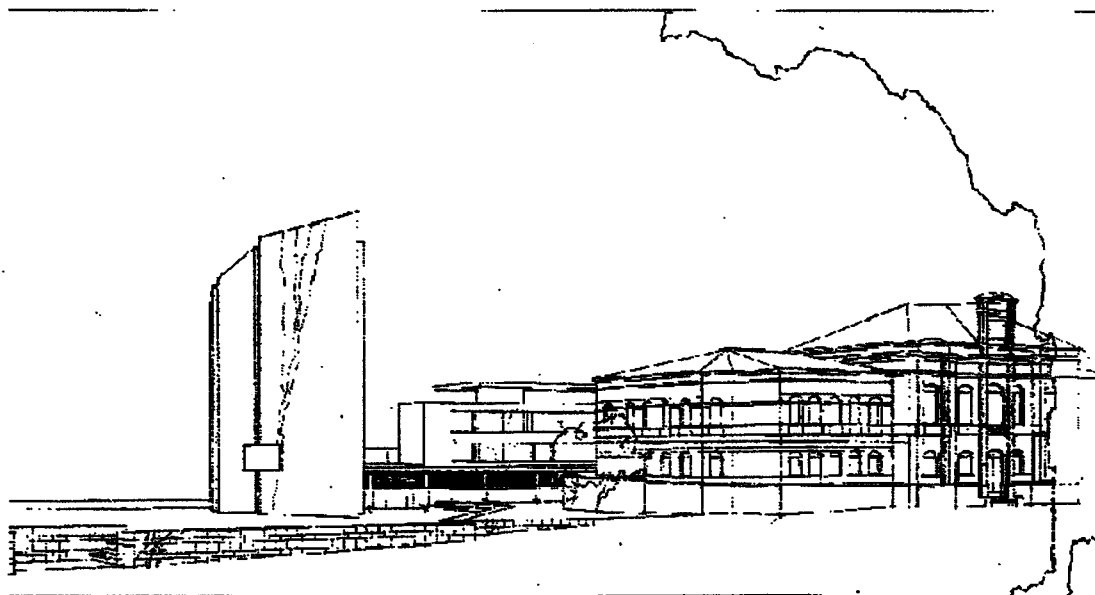
1. Poliisitalo
2. Teatteri
3. Virastotalo (I vaihe)
4. Virastotalo (II vaihe)
5. Vanha kaupungintalo

Julkisivu Hannikaisenkadulle²

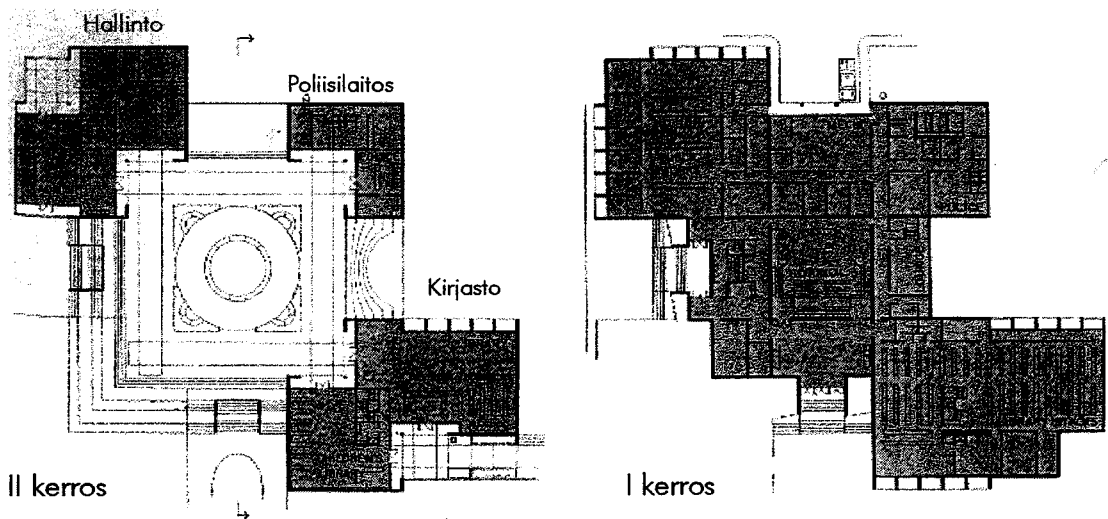
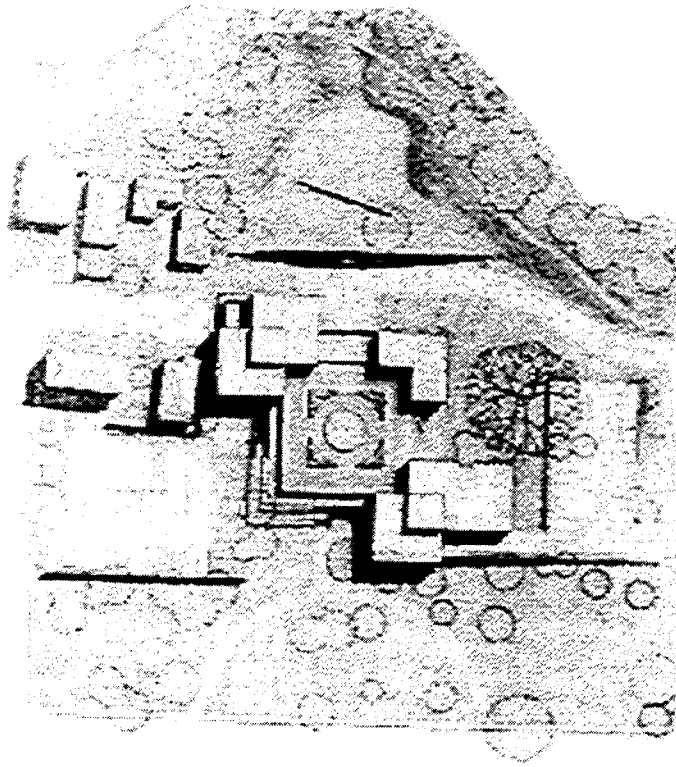
¹ Jyväskylän hallintokortteli 1974, 43.
² Jyväskylän hallintokortteli 1974, 44.

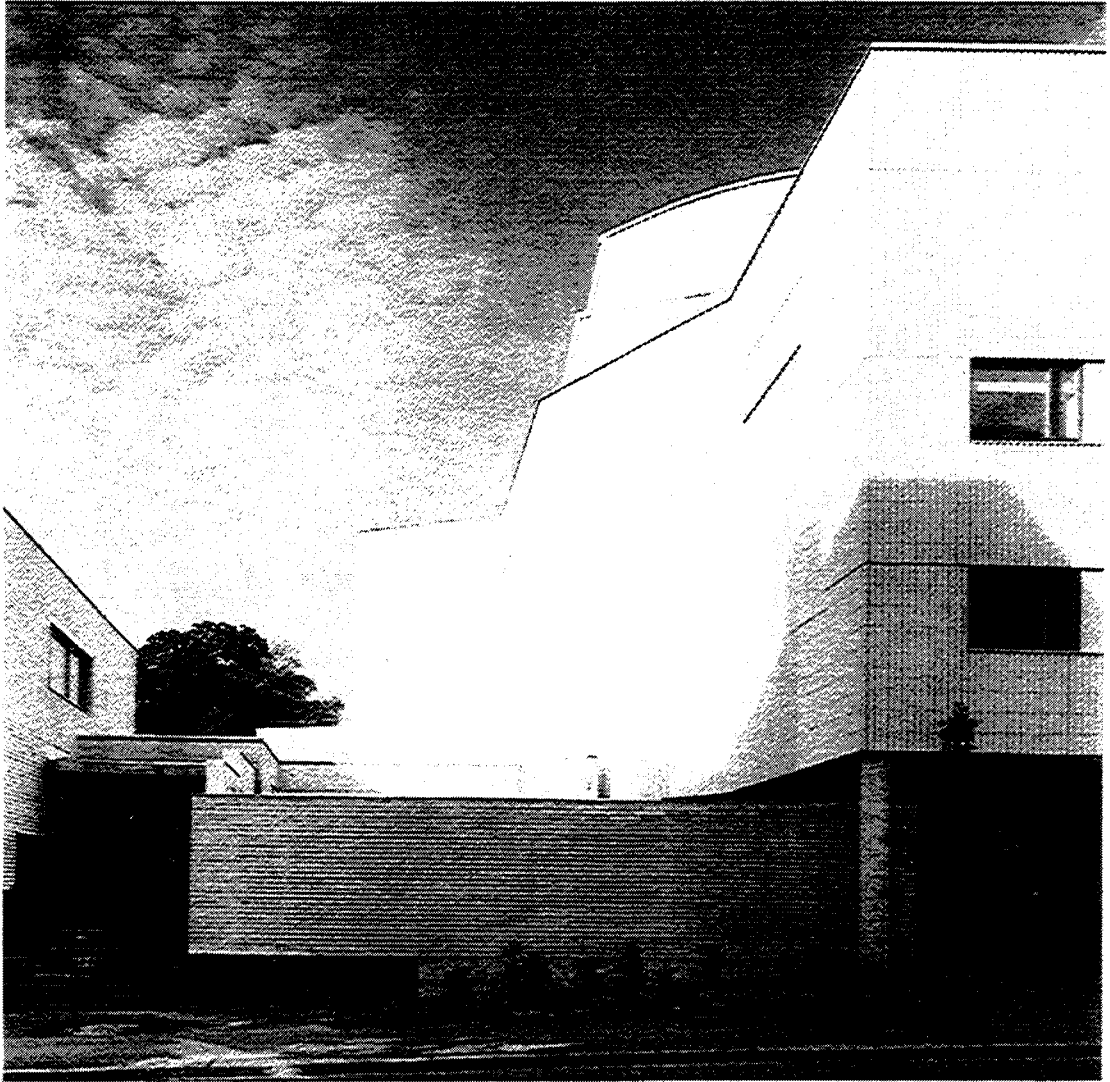
Vanha kaupungintalo ja uudet suunnitelmat

Kaupungintalo, K. W. Reinius, 1899.¹Kaupungintalorakennuksen vasemmalle puolelle Aalto hahmotteli keskusaukion sekä veneen nokkaa muistuttavan valtuuston istuntosalitomin.²

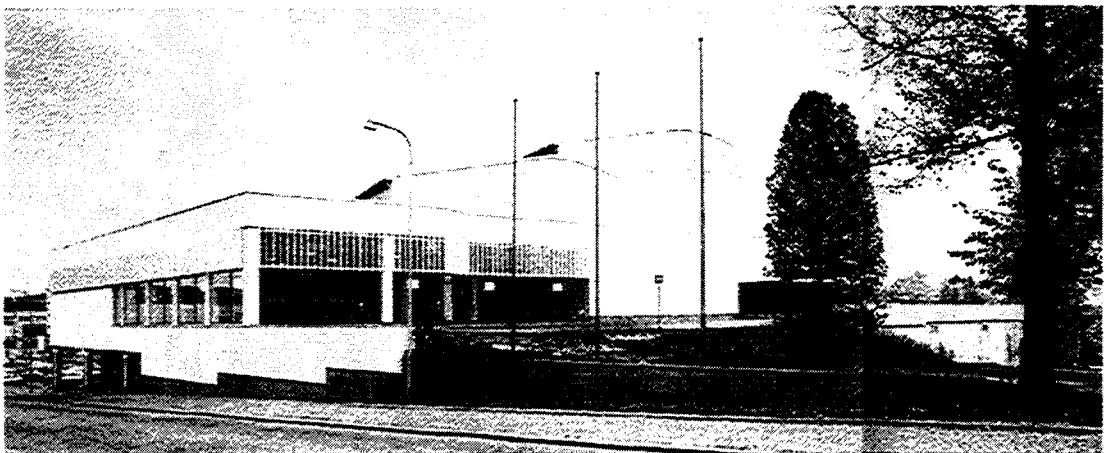
¹ Jyväskylän arkkitehtuuria 1982, 41.

² Schildt 1994, 134.

Poliisitalon (vas.) ja teatteritalon (oik.) liittyminen toisiinsa.

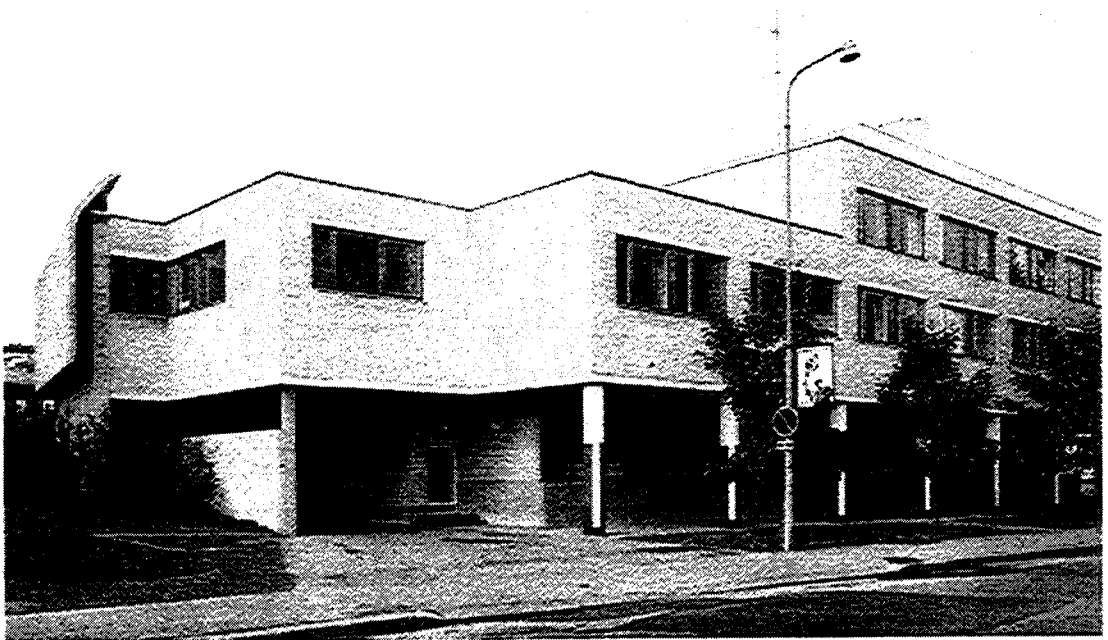
Näkymä kirkkopuistosta hallintokortteliin. Edessä vasemmalla teatteritalo.

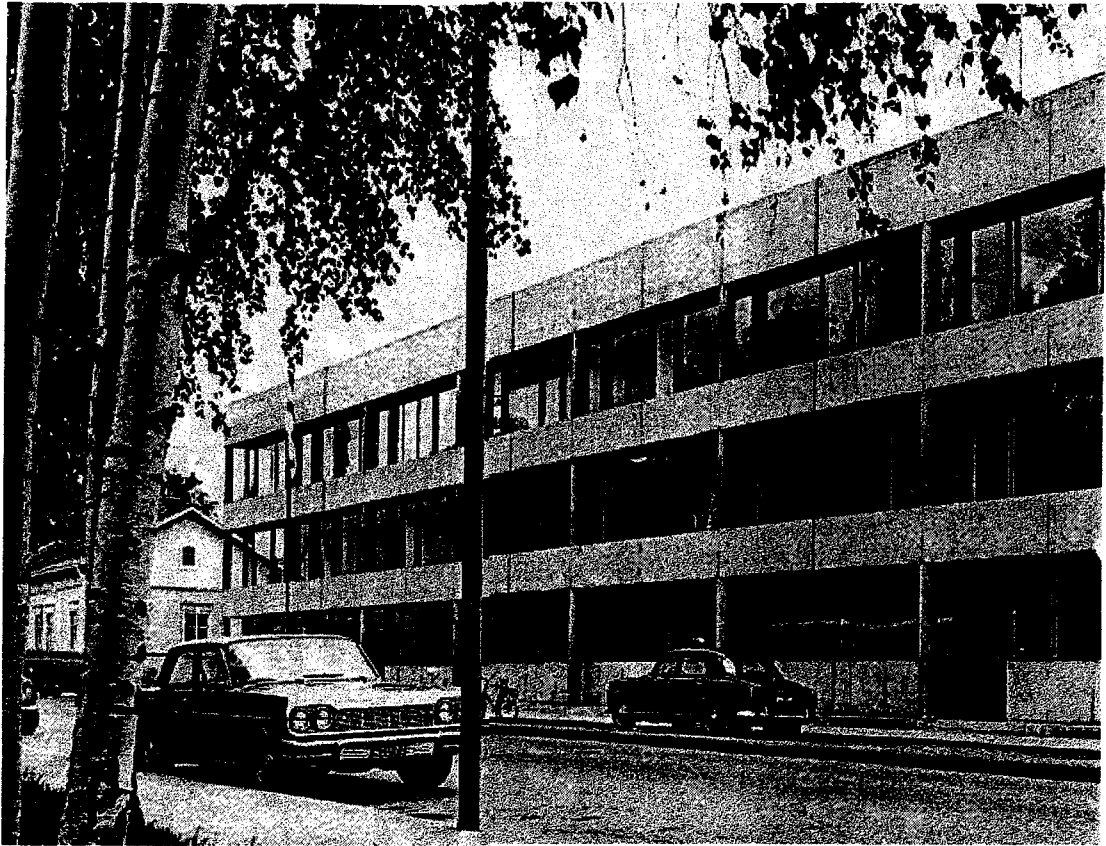
¹ Alvar Aalto ja Keski-Suomi 1985, 104-105; 107.

Näkymä Hannikaisenkadulle

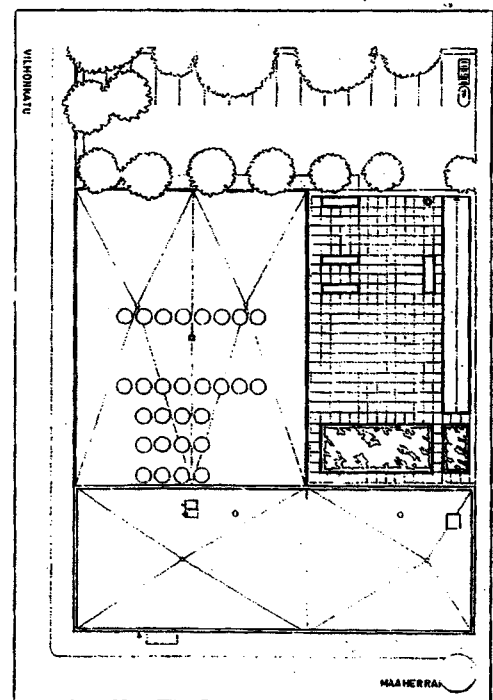
Virastotalo (vas) ja poliisilaitos (oik)

Poliisitalon pääsisäänkäynti (oik)
ja ajo autohalliin (vas)

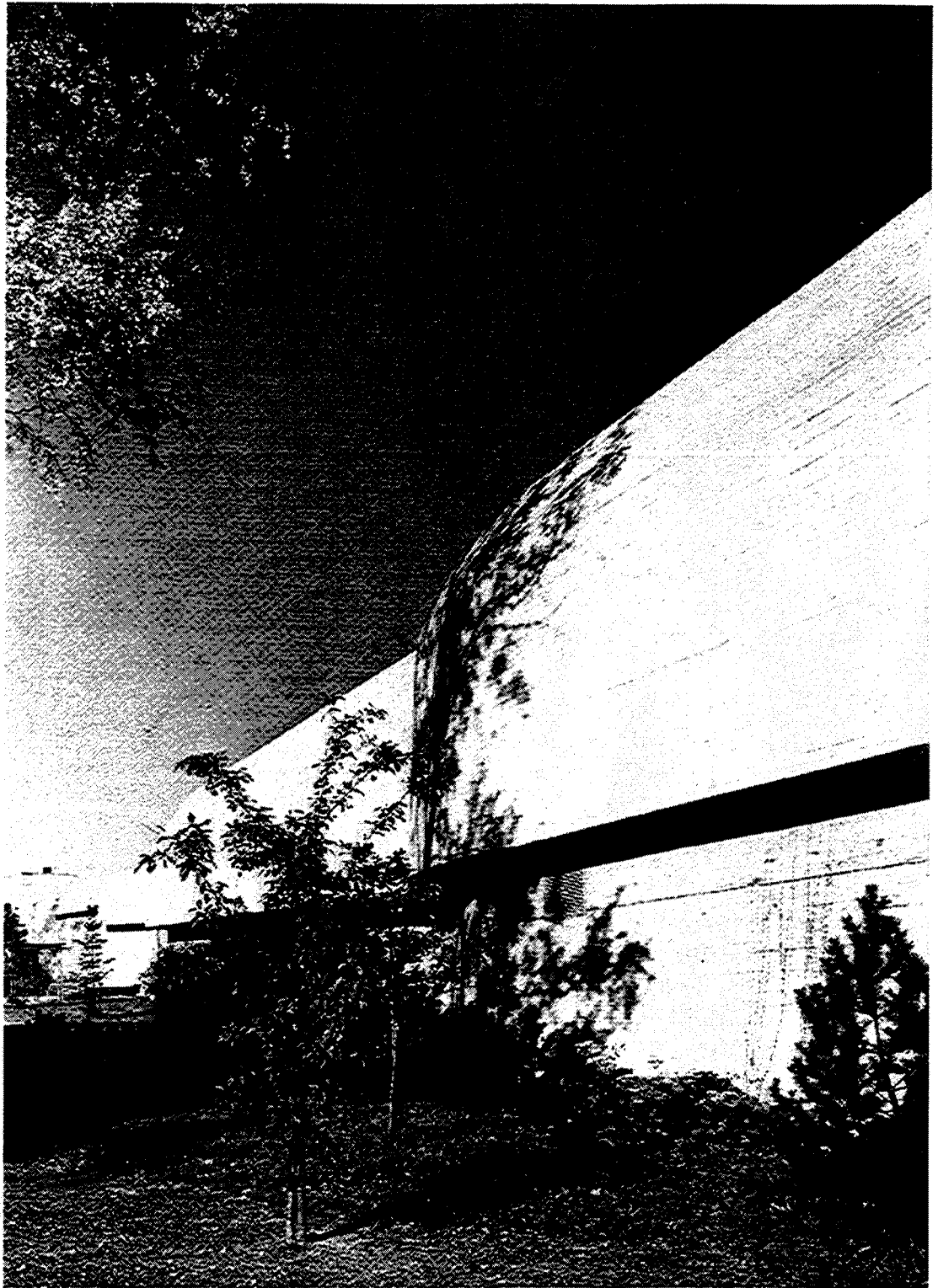
Aarno Ruusuvuoren suunnittelema Mikkelin poliisilaitos käsittää kaiken kaikkiaan kolme kerrosta sekä pihan alle kaivetun autotallin. Rakennuksen plastinen muoto kasvaa kylmästä kantavasta teräsbetonirungosta. Käsittelemättömien ja karheitten kantavien elementtien vastapainoksi on tilaa jakavien osien yksityiskohtiin kiinnitetty erityistä huomiota. Tätä vastakohta-asettelua rikastuttavana tekijänä toimii lisäksi värikäs taideteos. Ajalle tyypilliseen tapaan myös tässä viristorakennuksessa lämmitys ja ilmanvaihto on hoidettu suutinkonvektiojärjestelmän avulla, johon liittyy jäähdytysmahdollisuus.¹

Asemakaava²

¹ Mikkelin uusi poliisitalo vihittiin tarkoitukseensa 27.9.1968, 13.

² Mikkelin poliisitalo 1969, 31.

¹ Jyväskylän arkkitehtuuria 1982, 111.

Kolmas kerros

Jyväskylän poliisitalon pääpiirustukset vuodelta 1967 (AAS).

